

Badanie ewaluacyjne obejmujące ocenę wyników Programu „Sprawiedliwość” finansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021

oraz określenie wartości wskaźników na zakończenie realizacji
Programu i określenie czynników wpływających na wartość tych
wskaźników

Raport końcowy

Zamawiający

Ministerstwo Sprawiedliwości

Al. Ujazdowskie 11

00-950 Warszawa

Ministerstwo
Sprawiedliwości

Wykonawca

Polska Agencja Ewaluacji Sektora Publicznego

ul. Chłodna 51

00-867 Warszawa

Warszawa 2025 r.

Spis treści

1. Streszczenie	6
2. Summary	12
3. Wykaz skrótów	18
4. Wprowadzenie.....	19
4.1. Opis przedmiotu badania – główne założenia i cele	19
5. Opis zastosowanej metodologii.....	23
5.1. Analiza desk research	23
5.2. Badanie CATI z dorosłymi mieszkańcami Polski	23
5.3. Badanie CAWI/CATI z ogółem populacji	26
5.4. Indywidualne wywiady pogłębione.....	27
5.5. Zogniskowany wywiad grupowy.....	28
6. Opis wyników badania.....	29
6.1. Pomiar wartości wskaźników.....	29
6.1.1. Szczegółowa analiza wskaźnika dotyczącego osób nieakceptujących przemocy domowej.....	31
6.1.2. Szczegółowa analiza wskaźnika dotyczącego osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej.....	34
6.2. Analiza wyników ankietyzacji	38
6.2.1. Pytania ogólne dotyczące zjawiska przemocy domowej	38
6.2.2. Przemoc fizyczna	48
6.2.3. Przemoc psychiczna.....	50
6.2.4. Przemoc seksualna	53
6.2.5. Przemoc ekonomiczna	55

6.3.	Wyniki ankietyzacji dotyczące badania sentymentu	58
6.4.	Ocena wyników Programu	69
6.4.1.	Czy osiągnięto podstawowe założenia Programu?	69
6.4.2.	Czy główny cel Programu został osiągnięty? Jeżeli tak, to w jaki sposób? Jeżeli nie, to dlaczego?.....	74
6.4.3.	W jakim stopniu Program odpowiadał na zidentyfikowaną potrzebę?	78
6.4.4.	Na ile działania zaplanowane w ramach Programu były skuteczne w osiągnięciu jego celu?.....	81
6.4.5.	Czy budżet został skutecznie i efektywnie wydatkowany?	88
6.4.6.	Czy prowadzone w ramach Programu działania poprawiły profilaktykę przemocy w społeczności lokalnej?	90
6.4.7.	Czy działania podjęte w ramach przeciwdziałania przemocy domowej były dostosowane do zamierzonych celów?	93
6.4.8.	Czy działania zrealizowane w ramach Programu przyczyniły się do rozwoju lokalnego modelu przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami?	95
6.4.9.	Czy zwiększyła się dostępność usług z zakresu przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami? Jeżeli tak, to do jakich konkretnie usług zwiększyła się dostępność?	97
6.4.10.	Czy i w jakim zakresie Program uwzględnia i przyczynia się do realizacji celów polityk horyzontalnych (zasada równości szans i niedyskryminacji, zasada równości płci, zasada zrównoważonego rozwoju)?	99
6.4.11.	W jakim stopniu wsparcie zaoferowane w ramach Programu przełożyło się na zwiększenie kompetencji kadry więziennictwa?.....	102
6.4.12.	Które typy projektów były najbardziej skuteczne i użyteczne dla poszczególnych grup docelowych/lokalnej społeczności?.....	105

6.4.13. Jakie były najważniejsze problemy zidentyfikowane przez beneficjentów realizujących projekty w ramach Programu?	107
6.4.14. Jakie dobre praktyki można zidentyfikować w związku z realizacją Programu?	109
6.4.15. Czy Program przyczynił się do osiągnięcia rezultatów w perspektywie krótko, średnio i długoterminowej? W jakim stopniu Program osiąga zamierzone rezultaty w perspektywie długoterminowej? Jakie są to rezultaty?.....	111
6.4.16. Jakie wnioski wyciągnięto z realizacji Programu, które mogą stanowić podstawę do realizacji zadań w ramach przyszłych programów?	113
7. Wnioski i rekomendacje	116
8. Aneks – wzory narzędzi badawczych	119
8.1. Wzór kwestionariusza ankiety CAWI/CATI – badanie sentymentu do działań prowadzonych w ramach Programu	119
8.2. Wzór kwestionariusza ankiety CATI z dorosłymi mieszkańcami Polski	126
8.3. Wzór scenariusza indywidualnego wywiadu pogłębianego z Operatorem Programu	137
8.4. Wzór scenariusza indywidualnego wywiadu pogłębianego z przedstawicielami beneficjentów Projektów Predefiniowanych oraz projektów konkursowych	140
8.5. Wzór scenariusza wywiadu grupowego (FGI) z interesariuszami programu.....	142
9. Spis tabel i elementów graficznych	145

1. Streszczenie

Przedmiotem badania była ocena wyników Programu „Sprawiedliwość”, finansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021 oraz określenie wartości wskaźników na zakończenie realizacji Programu i określenie czynników wpływających na wartość tych wskaźników. Badanie miało charakter ewaluacji ex-post i obejmowało ocenę zarówno jakości, jak i efektywności wsparcia udzielonego w ramach Programu.

Elementem niniejszego badania było określenie wartości wskaźników na zakończenie realizacji Programu.

Zgodnie z założeniami, dokonano pomiaru wartości następujących wskaźników:

- Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy domowej;
- Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej.

Wartości wskaźników wyniosły kolejno 76,37% oraz 59,48%. W obu przypadkach mówić więc można o wzroście, zarówno w porównaniu do wartości bazowych z 2022 r., jak i wyników ostatniego pomiaru (przeprowadzonego w 2024 r. na obszarze gmin objętych działaniami projektowymi). Zmiany w przypadku obu wskaźników nie są co prawda znaczące, lecz mówić można o stałej tendencji rosnącej.

Prócz oszacowania wartości wskaźników przeprowadzone badanie ankietowe umożliwiło również poznanie zdania respondentów na szereg aspektów związanych z kwestią przemocy. Najwyższy odsetek osób nieakceptujących przemocy przypadł (podobnie jak w przypadku poprzednich pomiarów) na przemoc seksualną (niemal 95%). Najniższy odsetek dotyczy z kolei ponownie przemocy ekonomicznej (niecałe 70%). Należy więc zwrócić uwagę na fakt, iż właśnie w tym obszarze mieszkańcy od lat mają największy problem we właściwym identyfikowaniu sytuacji, które mogą nosić znamiona przemocy.

W odniesieniu do wskaźnika dotyczącego zaufania do systemu ochrony i wsparcia warto podkreślić, że nieco wyższy poziom wskaźnika ponownie odnotowano wśród kobiet (63,12%),

niż wśród mężczyzn (56,17%). Szczegóły dotyczące wyników przeprowadzonej ankietyzacji przedstawione zostały w podrozdziale 6.2.

W ramach obecnie przeprowadzonej ewaluacji zrealizowano również drugie badanie ankietowe, dotyczące kwestii sentymentu do Programu (również na próbie dorosłych mieszkańców Polski). Jednym z aspektów badania ankietowego było zweryfikowanie stopnia rozpoznawalności Programu. Jak się okazuje, inicjatywa nie jest szeroko rozpoznawalna – słyszało o niej bowiem jedynie 5,40% badanych (z czego największy udział przypadł na osoby z wykształceniem wyższym). Osoby, które potwierdziły znajomość Programu wskazały, że dowiedziały się o nim głównie z miejsca pracy (wariant wybrany niemal przez połowę z tej grupy badanych). Nie bez znaczenia były również informacje uzyskane od rodziny i znajomych (wariant wybrany przez 1/3 respondentów). W dalszej części poniższego zestawienia uplasowały się źródła internetowe. Zdaniem ewaluatora uzyskane wyniki wskazywać mogą (przy jednoczesnej stosunkowo niskiej rozpoznawalności Programu) na niewielki zakres działań informacyjno-promocyjnych Programu. Co warto jednak podkreślić, osoby mające już wcześniej kontakt z Programem oceniły swoje odczucia z nim związane jako pozytywne (87%). Pozostały udział wskazań przypadł na wariant neutralny (13%), poprzez co nikt nie udzielił oceny negatywnej. Szczegółowy opis wyników ww. badania przedstawiony został w podrozdziale 6.3.

W dalszej części dokumentu dokonano oceny wyników Programu (rozdział 6.4).

Przeprowadzone analizy, w tym wyniki wywiadów pozwalają potwierdzić osiągnięcie podstawowych założeń Programu. Główny cel Programu „Sprawiedliwość” (wzmocnienie praworządności) został osiągnięty w dużej mierze, jednak nie w pełni. Program przyczynił się do wdrożenia nowoczesnych metod przeciwdziałania przemocy domowej, poprawy resocjalizacji więźniów oraz zwiększenia świadomości społecznej w zakresie problemów, na które był ukierunkowany. Niemniej jednak, jego długoterminowa skuteczność zależy od przyszłych decyzji dotyczących trwałości i finansowania wdrożonych rozwiązań.

Wdrożenie modelu przeciwdziałania przemocy domowej w ramach projektu predefiniowanego (Zintegrowany system zapobiegania przemocy domowej) umożliwiło

testowanie ich w gminach, co pozwoliło dostosować wsparcie do lokalnych warunków oraz zwiększyć kompetencje służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy. Jednakże po zakończeniu finansowania większość gmin zrezygnowała z kontynuacji działań z powodu braku środków.

Modernizacja systemu penitencjarnego i resocjalizacji więźniów objęła utworzenie Pilotażowych Kompleksów Penitencjarnych, gdzie wdrożono elementy ochrony dynamicznej stosowanej w Norwegii. Szkolenia funkcjonariuszy oraz współpraca z partnerami norweskimi umożliwiły lepsze przygotowanie kadry do pracy ze skazanymi. Dalsze wdrażanie tej metody zależy jednak od przyszłych decyzji dotyczących modelu szkolenia i polityki resocjalizacyjnej.

Program przyczynił się również do zwiększenia efektywności współpracy między instytucjami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy oraz systemem penitencjarnym. Szkolenia i wspólne działania pozwoliły na lepszy przepływ informacji i skuteczniejszą koordynację działań na poziomie lokalnym. Poprawił się także dostęp do wsparcia dla ofiar przemocy, co przełożyło się na wzrost liczby zgłoszeń dotyczących przemocy domowej i większą gotowość do korzystania z pomocy.

Niektóre cele Programu nie zostały osiągnięte w pełni z powodu braku trwałości wdrożonych rozwiązań. Mimo sukcesu pilotażowych modeli przeciwdziałania przemocy domowej oraz modernizacji systemu penitencjarnego, ich dalsze funkcjonowanie jest zagrożone z powodu braku środków finansowych oraz decyzji politycznych dotyczących ich wdrażania w dłuższej perspektywie. Występuje także niepewność co do przyszłego wykorzystania wypracowanych narzędzi, zwłaszcza modelu szkolenia funkcjonariuszy więziennych oraz mechanizmów przeciwdziałania przemocy, które mogą nie zostać wdrożone na szerszą skalę bez dalszych decyzji strategicznych. Dodatkowym utrudnieniem były czynniki zewnętrzne, takie jak pandemia COVID-19, inflacja oraz zmiany instytucjonalne, które wpłynęły na realizację Programu, utrudniając pełne osiągnięcie jego celów.

Program „Sprawiedliwość” w dużym stopniu spełnił więc swoje założenia, szczególnie w zakresie wdrożenia nowoczesnych modeli przeciwdziałania przemocy i modernizacji systemu penitencjarnego. Jego efekty były widoczne w zwiększonej świadomości społecznej,

poprawie współpracy międzyinstytucjonalnej oraz lepszym dostępie do wsparcia dla ofiar przemocy. Jednak dalsze utrzymanie i rozwój wypracowanych rozwiązań zależy od przyszłych decyzji dotyczących finansowania i strategicznego wdrażania polityki w tych obszarach.

Analiza wykazała, że wsparcie zaoferowane w ramach Programu „Sprawiedliwość” znacząco przyczyniło się do zwiększenia kompetencji kadry więziennictwa. Program umożliwił wdrożenie nowoczesnych metod szkoleniowych, rozwinięcie kompetencji interpersonalnych funkcjonariuszy oraz wprowadzenie modelu ochrony dynamicznej inspirowanego rozwiązaniami stosowanymi w Norwegii.

Szkolenia przeprowadzone w ramach Programu obejmowały zarówno aspekty teoretyczne, jak i praktyczne, koncentrując się na budowaniu umiejętności pracy ze skazanymi, lepszej komunikacji oraz skuteczniejszej resocjalizacji. Istotnym elementem było wprowadzenie koncepcji ochrony dynamicznej, polegającej na nawiązywaniu bardziej świadomych i kontrolowanych relacji między funkcjonariuszami a osadzonymi, co miało na celu poprawę bezpieczeństwa i efektywność procesu resocjalizacyjnego.

Współpraca z norweską służbą więzienną umożliwiła wymianę doświadczeń oraz wdrożenie najlepszych praktyk w zakresie zarządzania jednostkami penitencjarnymi. Wyjazdy studyjne, warsztaty oraz spotkania z zagranicznymi ekspertami pozwoliły funkcjonariuszom na zapoznanie się z nowoczesnymi metodami pracy i ich dostosowanie do warunków polskiego systemu penitencjarnego. Dzięki temu kadra zyskała umiejętności w zakresie stosowania alternatywnych metod zarządzania więziennictwem, opartych na większej indywidualizacji podejścia do skazanych. Efektem przeprowadzonych działań było podniesienie jakości pracy funkcjonariuszy więziennych, poprawa ich kompetencji w zakresie zarządzania zachowaniami osadzonych oraz zwiększenie świadomości na temat metod resocjalizacyjnych. Program przyczynił się także do wzrostu prestiżu Służby Więziennej oraz zwiększenia motywacji kadry do dalszego doskonalenia zawodowego.

Jednocześnie przeprowadzone badania pozwoliły stwierdzić, że największym problemem związanym z działaniami w ramach Programu był wybuch pandemii koronawirusa, który w

początkowej fazie realizacji projektów praktycznie zastopował realizację planowanych działań zakładających organizację szeregu spotkań.

W ramach projektu predefiniowanego „Pilotażowe kompleksy penitencjarne” występowały ponadto problemy w kooperacji z dostawcami mediów, a w szczególności energii elektrycznej oraz gazu. Podejmowano negocjacje w tym zakresie, jednakże z przyczyn niezależnych proces ten był długotrwały i powodował opóźnienia w realizacji robót, które przyczyniały się do zmian w realizacji harmonogramu rzeczowo-finansowego i powodowało utrudnienia w realizacji robót.

Istotne problemy w ramach Programu „Sprawiedliwość” dotyczyły realizacji projektu predefiniowanego „Przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych”. Od początku borykał się on z problemami kadrowymi, które wpłynęły na opóźnienie jego realizacji. W związku z powyższym Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (wcześniejszy beneficjent projektu) podpisało z Ministerstwem Sprawiedliwości porozumienie, na mocy którego to właśnie Ministerstwo Sprawiedliwości stało się beneficjentem projektu. Sytuacja ta wpłynęła na odstąpienie od realizacji działania „Kampania Społeczna”. Jej realizacja okazała się skomplikowana pod względem logistycznym, a opóźnienie związane ze zmianą beneficjenta powodowały ryzyko, że rezultat nie zostanie osiągnięty przed zakończeniem realizacji projektu. Brakowało również rzetelnej analizy dotyczącej sposobu prowadzenia kampanii, tak aby była ona efektywna i przyniosła oczekiwane w projekcie efekty.

Wśród często wskazywanych problemów była również kwestia zapewnienia trwałości finansowej realizowanych działań po zakończeniu Programu. Wiele gmin i instytucji miało trudności z utrzymaniem wypracowanych mechanizmów wsparcia, szczególnie w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. Brak stabilnego finansowania ze środków krajowych ograniczał możliwość kontynuacji funkcjonowania punktów konsultacyjnych, programów interwencyjnych czy szkoleń dla specjalistów.

Należy również zwrócić uwagę, że w przypadku projektów związanych z modernizacją systemu penitencjarnego pojawiły się trudności związane z wdrażaniem nowych metod

resocjalizacyjnych. Funkcjonariusze Służby Więziennej musieli zmienić sposób podejścia do pracy z osadzonymi, co wymagało dłuższego procesu adaptacyjnego i dodatkowych szkoleń. Wdrożenie modelu ochrony dynamicznej, inspirowanego norweskimi rozwiązaniami, wymagało pewnej zmiany mentalności oraz nowego podejścia do relacji funkcjonariusz–skazany, co dla części kadry było wyzwaniem.

Zarówno uczestnicy wywiadów pogłębionych, jak i zogniskowanych wywiadów grupowych potwierdzili zasadność kontynuacji zbliżonego wsparcia w przyszłości. Również zdaniem ewaluatora takie postępowanie jest wskazane – z jednej strony umożliwiłoby utrzymanie trwałości dotychczasowych działań, a z drugiej stanowiłoby odpowiedź na wciąż występujące, wysokie zapotrzebowanie na tego rodzaju inicjatywy. Podkreślić należy, że zagadnienia związane z przemocą mają charakter systemowy i nie mogą być rozwiązane w ramach jednorazowej inicjatywy.

2. Summary

The subject of the study was to assess the results of the Justice Programme, financed by the Norwegian Financial Mechanism 2014-2021, and to determine the values of indicators at the end of the Programme implementation and to identify factors influencing the value of these indicators. The study was an ex-post evaluation and included an assessment of both the quality and effectiveness of the support provided under the Programme.

An element of this study was to determine the values of indicators at the end of the Program implementation.

In accordance with the assumptions, the values of the following indicators were measured:

- Share of people in the target group who do not accept domestic violence;
- Share of people in the target group who trust the protection and support system for people experiencing domestic violence.

The indicator values were 76.37% and 59.48%, respectively. In both cases, we can speak of an increase, both in comparison to the baseline values from 2022 and the results of the last measurement (conducted in 2024 in the municipalities covered by the project activities). The changes in the case of both indicators are not significant, but we can speak of a constant upward trend.

In addition to estimating the values of the indicators, the survey also allowed us to learn about the respondents' opinions on a number of aspects related to the issue of violence. The highest percentage of people who do not accept violence was (similarly to previous measurements) about sexual violence (almost 95%). The lowest percentage, in turn, concerns economic violence again (less than 70%). It should therefore be noted that it is in this area that residents have had the greatest problem for years in properly identifying situations that may bear the signs of violence.

In relation to the indicator concerning trust in the protection and support system, it is worth emphasising that a slightly higher level of the indicator was again recorded among women

(63.12%) than among men (56.17%). Details regarding the results of the survey are presented in subchapter 6.2.

As part of the current evaluation, a second survey was also conducted, concerning the issue of sentiment towards the Programme (also on a sample of adult residents of Poland). One of the aspects of the survey was to verify the degree of recognition of the Programme. As it turns out, the initiative is not widely recognisable – only 5.40% of respondents had heard of it (the largest share of whom were people with higher education). People who confirmed knowledge of the Programme indicated that they had learned about it mainly from their workplace (an option chosen by almost half of this group of respondents). Information obtained from family and friends was also not without significance (an option chosen by 1/3 of respondents). Internet sources were placed further down in the list below. According to the evaluator, the obtained results may indicate (given the relatively low recognition of the Programme) a small scope of the Programme's information and promotion activities. It is worth emphasising, however, that people who had previously had contact with the Programme assessed their feelings related to it as positive (87%). The remaining share of indications fell on the neutral option (13%), due to which no one gave a negative assessment. A detailed description of the results of the above-mentioned study is presented in subchapter 6.3.

The document further evaluates the results of the Programme (chapter 6.4). The analyses conducted, including the results of interviews, confirm the achievement of the basic assumptions of the Programme. The main objective of the Justice Programme (strengthening the rule of law) was achieved to a large extent, but not in full. The Programme contributed to the implementation of modern methods of counteracting domestic violence, improving the resocialisation of prisoners and increasing public awareness of the problems it addressed. However, its long-term effectiveness depends on future decisions regarding the sustainability and financing of the implemented solutions.

The implementation of the domestic violence prevention model within the predefined project (Integrated domestic violence prevention system) allowed for testing them in

municipalities, which allowed for adapting support to local conditions and increasing the competences of services dealing with violence prevention. However, after the end of financing, most municipalities decided not to continue the activities due to lack of funds.

The modernization of the penitentiary system and the resocialization of prisoners included the creation of Pilot Penitentiary Complexes, where elements of Dynamic Security used in Norway were implemented. Training of officers and cooperation with Norwegian partners allowed for better preparation of staff for work with convicts. However, further implementation of this method depends on future decisions regarding the training model and resocialization policy.

The program also contributed to increasing the effectiveness of cooperation between institutions dealing with counteracting violence and the penitentiary system. Training and joint activities allowed for a better flow of information and more effective coordination of activities at the local level. Access to support for victims of violence also improved, which translated into an increase in the number of reports regarding domestic violence and greater willingness to use help.

Some of the Programme's objectives have not been fully achieved due to the lack of sustainability of the implemented solutions. Despite the success of the pilot models of counteracting domestic violence and the modernisation of the penitentiary system, their continued functioning is at risk due to the lack of financial resources and political decisions regarding their implementation in the long term. There is also uncertainty about the future use of the developed tools, especially the prison officer training model and the mechanisms for counteracting violence, which may not be implemented on a wider scale without further strategic decisions. An additional difficulty was external factors such as the COVID-19 pandemic, inflation and institutional changes that affected the implementation of the Programme, making it difficult to fully achieve its objectives.

The Justice Program has largely fulfilled its assumptions, especially in terms of implementing modern models of counteracting violence and modernizing the penitentiary system. Its effects were visible in increased social awareness, improved inter-institutional cooperation

and better access to support for victims of violence. However, further maintenance and development of the solutions developed depends on future decisions regarding financing and strategic implementation of policy in these areas.

The analysis showed that the support offered under the Justice Programme significantly contributed to increasing the competences of the prison staff. The programme enabled the implementation of modern training methods, development of interpersonal competences of officers and introduction of a Dynamic Security model inspired by solutions used in Norway.

The training conducted as part of the Program covered both theoretical and practical aspects, focusing on building skills in working with convicts, better communication and more effective resocialization. An important element was the introduction of the concept of Dynamic Security, consisting in establishing more conscious and controlled relationships between officers and convicts, which was aimed at improving the safety and effectiveness of the resocialization process.

Cooperation with the Norwegian Correctional Service enabled the exchange of experiences and implementation of best practices in the management of penitentiary units. Study trips, workshops and meetings with foreign experts allowed officers to familiarize themselves with modern work methods and their adaptation to the conditions of the Polish penitentiary system. Thanks to this, the staff gained skills in the use of alternative methods of prison management, based on a more individual approach to convicts. The effect of the activities carried out was to improve the quality of work of prison officers, improve their competences in the management of inmate behavior and increase awareness of resocialization methods. The program also contributed to the growth of the prestige of the Prison Service and increased motivation of staff for further professional development.

At the same time, the research carried out allowed us to conclude that the biggest problem related to the activities under the Programme was the outbreak of the coronavirus pandemic, which in the initial phase of project implementation practically stopped the implementation of the planned activities involving the organisation of a number of meetings.

Within the predefined project "Pilot penitentiary complexes" there were also problems in cooperation with media suppliers, especially electricity and gas. Negotiations were undertaken in this area, however, for reasons beyond our control, this process was lengthy and caused delays in the implementation of works, which contributed to changes in the implementation of the material and financial schedule and caused difficulties in the implementation of works.

Significant problems within the "Justice" Programme concerned the implementation of the predefined project "Counteracting violence against the elderly and disabled". From the very beginning, it struggled with staffing problems, which delayed its implementation. In connection with the above, the Ministry of Family, Labour and Social Policy (the previous beneficiary of the project) signed an agreement with the Ministry of Justice, under which the Ministry of Justice became the beneficiary of the project. This situation resulted in the withdrawal from the implementation of the "Social Campaign" action. Its implementation turned out to be complicated in terms of logistics, and the delay related to the change of beneficiary caused the risk that the result would not be achieved before the end of the project. There was also a lack of a reliable analysis of how to conduct the campaign so that it would be effective and bring the expected results in the project.

Among the frequently mentioned problems was also the issue of ensuring the financial sustainability of the implemented activities after the end of the Programme. Many municipalities and institutions had difficulties in maintaining the developed support mechanisms, especially in the area of counteracting domestic violence. The lack of stable financing from national funds limited the possibility of continuing the operation of consultation points, intervention programmes or training for specialists.

It should also be noted that in the case of projects related to the modernization of the penitentiary system, difficulties arose related to the implementation of new resocialization methods. Prison Service officers had to change their approach to working with prisoners, which required a longer adaptation process and additional training. The implementation of the Dynamic Security model, inspired by Norwegian solutions, required a certain change in

mentality and a new approach to the officer-convict relationship, which was a challenge for some staff.

Both the participants of the in-depth interviews and the focus group interviews confirmed the need to continue similar support in the future. The evaluator also believes that such a procedure is advisable – on the one hand, it would allow for the sustainability of the activities undertaken to date, and on the other, it would be a response to the still high demand for such initiatives. It should be emphasized that issues related to violence are systemic and cannot be solved within the framework of a one-off initiative.

3. Wykaz skrótów

Tabela 1. Wykaz skrótów wykorzystanych w raporcie

Skrót	Objaśnienie
CATI	Wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo
CAWI	Ankieta internetowa
IDI	Indywidualne wywiady pogłębione
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
OPZ	Opis Przedmiotu Zamówienia
MOPS	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
SW	Służba Więzienna

4. Wprowadzenie

4.1. Opis przedmiotu badania – główne założenia i cele

Przedmiotem badania ewaluacyjnego była ocena wyników Programu „Sprawiedliwość”, finansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021 (dalej: Program) oraz określenie wartości wskaźników na zakończenie realizacji Programu i określenie czynników wpływających na wartość tych wskaźników.

W ramach Programu wdrażane są działania w obszarze tematycznym:

- PA 19 Służba Więzienna i areszt przedprocesowy;
- PA 22 Przeciwdziałanie przemocy domowej i przemocy ze względu na płeć.

Ze względu na moment realizacji niniejszej ewaluacji badanie przyjęło charakter **ewaluacji ex-post**.

Badanie objęło **dwie części**:

- Ocenę wyników Programu – część 1.
- Określenie wartości wskaźników za zakończenie realizacji Programu i określenie czynników wpływających na wartość tych wskaźników – część 2.

Badanie w obszarze ww. części 1 miało na celu ocenę jakości i efektów wsparcia udzielonego w ramach Programu, wyciągnięcie wniosków oraz sformułowanie rekomendacji użytecznych dla przyszłych programów. W tym zakresie badaniu przyświecały następujące **cele szczegółowe**:

- ocena skuteczności, efektywności i użyteczności wsparcia udzielonego w ramach Programu;
- ocena wpływu działań realizowanych w ramach Programu na wzmocnienie praworządności oraz wskazanie czynników, które przyczyniły się do realizacji celów oraz barier utrudniających osiągnięcie zamierzonych efektów;

- identyfikacja najbardziej skutecznych i użytecznych form wsparcia oraz określenie dobrych praktyk, a także wskazanie rekomendacji użytecznych dla przyszłych programów.

W badaniu zostały jednocześnie uwzględnione następujące **kryteria ewaluacyjne**:

- trafność (rozumiana jako ocena stopnia zastosowania narzędzia i przyjętych założeń w odniesieniu do celu głównego odpowiadającego na potrzeby beneficjentów Programu);
- skuteczność (rozumiana jako ocena stopnia osiągnięcia założonych celów);
- efektywność (rozumiana jako oszacowanie stosunku poniesionych nakładów do uzyskanych rezultatów);
- użyteczność (rozumiana jako ocena poziomu satysfakcji ze wsparcia przez jego odbiorców, a także stopnia, w jakim otrzymane wsparcie przelożyło się na zmniejszenie zjawiska przemocy domowej);
- trwałość (oszacowanie stopnia utrzymania rezultatów Programu po jego zakończeniu).

Poniżej przedstawiono zestawienie **pytań badawczych**, na które uzyskano odpowiedzi w ramach badań przeprowadzonych w obszarze części 1 niniejszej ewaluacji:

- Czy osiągnięto podstawowe założenia Programu?
- Czy główny cel Programu został osiągnięty? Jeżeli tak, to w jaki sposób? Jeżeli nie, to dlaczego?
- W jakim stopniu Program odpowiadał na zidentyfikowaną potrzebę?
- Na ile działania zaplanowane w ramach Programu były skuteczne w osiągnięciu jego celu?
- Czy budżet został skutecznie i efektywnie wydatkowany?
- Czy prowadzone w ramach Programu działania poprawiły profilaktykę przemocy w społeczności lokalnej?

- Czy działania podjęte w ramach przeciwdziałania przemocy domowej były dostosowane do zamierzonych celów?
- Czy działania zrealizowane w ramach Programu przyczyniły się do rozwoju lokalnego modelu przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami?
- Czy zwiększyła się dostępność usług z zakresu przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami? Jeżeli tak, to do jakich konkretnie usług zwiększyła się dostępność?
- Czy i w jakim zakresie Program uwzględnia i przyczynia się do realizacji celów polityk horyzontalnych (zasada równości szans i niedyskryminacji, zasada równości płci, zasada zrównoważonego rozwoju)?
- W jakim stopniu wsparcie zaoferowane w ramach Programu przełożyło się na zwiększenie kompetencji kadry więziennictwa?
- Które typy projektów były najbardziej skuteczne i użyteczne dla poszczególnych grup docelowych/lokalnej społeczności?
- Jakie były najważniejsze problemy zidentyfikowane przez beneficjentów realizujących projekty w ramach Programu?
- Jakie dobre praktyki można zidentyfikować w związku z realizacją Programu?
- Czy Program przyczynił się do osiągnięcia rezultatów w perspektywie krótko, średnio i długoterminowej?
- W jakim stopniu Program osiąga zamierzone rezultaty w perspektywie długoterminowej? Jakie są to rezultaty?
- Jakie wnioski wyciągnięto z realizacji Programu, które mogą stanowić podstawę do realizacji zadań w ramach przyszłych programów?

Część 2 badania ewaluacyjnego dotyczyła określenia wartości wskaźników na zakończenie realizacji Programu i określenie czynników wpływających na wartość tych wskaźników.

Badanie w tym zakresie przeprowadzone zostało zgodnie z dotychczas stosowaną

metodologią (tj. właściwą dla poprzednich pomiarów wskaźnika, zgodnie z załącznikiem nr 1 do OPZ).

5. Opis zastosowanej metodologii

Poniżej przedstawione zostały wykorzystane obecnie metody badawcze.

5.1. Analiza desk research

Analiza danych zastanych to metoda badań społecznych, która zakłada szczegółową analizę istniejących już i dostępnych danych. W jej wyniku następuje scalanie, przetwarzanie i analiza danych rozproszonych dotychczas wśród rozmaitych źródeł. Analiza danych zastanych zapewnia zdobycie informacji, które można otrzymać drogą analizy opracowań i ekspertyz.

Analizie poddane zostały następujące dokumenty:

- Memorandum of Understanding;
- Nota koncepcyjna dla Programu;
- Supplementary Information;
- Umowa w sprawie Programu;
- Porozumienie w sprawie Programu;
- Opis Sytemu Zarządzania i Kontroli;
- Umowy/porozumienia/decyzje o dofinansowanie projektów wraz wnioskami o dofinansowanie (łącznie 25 dokumentów);
- Raporty końcowe z realizacji projektów;
- Badanie wstępne wskaźników Programu;
- Badanie postrzegania przemocy w gminach – beneficjentach programu;
- Opracowania i analizy wytworzone w ramach projektów.

5.2. Badanie CATI z dorosłymi mieszkańcami Polski

Wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo to doskonała technika służąca do realizacji badań ankietowych. Pozwala w krótkim czasie dotrzeć do dużej liczby respondentów i uzyskać od nich niezbędne informacje. Jego główną przewagą nad osobistym wywiadem kwestionariuszowym jest znacznie ułatwiony kontakt z respondentem.

Badanie objęło reprezentatywną próbę dorosłych mieszkańców Polski (18+), tj. 3001 osób.

Poniżej przedstawiona została struktura próby badawczej, opracowana na podstawie danych dot. badanej populacji (tj. dotyczących dorosłych mieszkańców Polski).

Tabela 2. Struktura populacji i próby badawczej w podziale na województwo oraz płeć

Województwo	Udział w populacji kraju	Wielkość próby badawczej ogółem	Wielkość próby badawczej w podziale na płeć	
			Kobiety	Mężczyźni
Dolnośląskie	7,64%	229	108	121
Kujawsko-pomorskie	5,40%	162	77	85
Lubelskie	5,51%	165	79	86
Lubuskie	2,63%	79	38	41
Łódzkie	6,44%	193	90	103
Małopolskie	8,83%	265	127	138
Mazowieckie	13,99%	420	197	223
Opolskie	2,62%	79	38	41
Podkarpackie	5,55%	166	80	86
Podlaskie	3,09%	93	45	48
Pomorskie	6,02%	181	87	94
Śląskie	11,86%	356	169	187
Świętokrzyskie	3,26%	98	47	51
Warmińsko-mazurskie	3,70%	111	54	57
Wielkopolskie	9,00%	270	129	141
Zachodniopomorskie	4,46%	134	64	70
Razem	100,00%	3001	1429	1572
				3001

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS, dane wg stanu na koniec czerwca 2021 r.

Tabela 3. Struktura populacji i próby badawczej w podziale na przedziały wiekowe

Przedział wiekowy	Udział w populacji kraju	Wielkość próby badawczej
do 30 lat	17,73%	532
31-40 lat	19,50%	585
41-50 lat	18,20%	547
51-60 lat	14,73%	442
powyżej 60 roku życia	29,84%	895
Razem	100,00%	3001

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS, dane wg stanu na koniec czerwca 2021 r.

Tabela 4. Struktura populacji i próby badawczej w podziale na poziom wykształcenia

Poziom wykształcenia	Udział w populacji kraju	Wielkość próby badawczej
wyższe	25,73%	772
policealne oraz średnie zawodowe	24,58%	738
średnie ogólnokształcące	9,83%	295
zasadnicze zawodowe	23,49%	705
gimnazjalne, podstawowe i niższe	16,38%	491
Razem	100,00%	3001

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS - BAEL, dane wg stanu na koniec 2020 r.

Badanie zostało przeprowadzone w sposób umożliwiający dekompozycję wyników w oparciu o poniższe cechy respondentów (badane na poziomie pytań metryczkowych):

- Płeć,
- Wiek,
- Wykształcenie,
- Miejsce zamieszkania (województwo, duże miasto/miasto/wieś),
- Aktywność zawodowa,
- Postrzegana sytuacja materialna,
- Niepełnosprawność.

5.3. Badanie CAWI/CATI z ogółem populacji

Badanie miało na celu przeprowadzenie analizy sentymentu do działań prowadzonych w ramach Programu. Zakres ankiety objął m.in. aspekt rozpoznawalności Programu, opinie na temat procesu resocjalizacji, czy potrzebę kontynuowania podobnych działań w przyszłości. Wzór kwestionariusza znajduje się w końcowej części dokumentu (aneks).

W ramach badania zastosowano podejście mix-mode, gdzie prócz badania CATI (która to technika opisana została w poprzednim podrozdziale) wykorzystano również badanie CAWI. Ankieta CAWI polega na umieszczeniu kwestionariusza na stronie internetowej tak, aby był dostępny z poziomu przeglądarki internetowej. Respondent wypełnia ankietę z poziomu strony www, co zapewnia mu pełną anonimowość.

Zgodnie z wymogami OPZ badanie przeprowadzone zostało na próbie 1 000 mieszkańców Polski, w podziale na płeć, wiek, wykształcenie i miejsce zamieszkania. W celu ustalenia wielkości prób w ramach poszczególnych warstw wykorzystano analogiczne dane dot. populacji, jak w badaniu CATI z dorosłymi mieszkańcami Polski.

Tabela 5. Struktura populacji i próby badawczej w podziale na województwo oraz płeć

Województwo	Udział w populacji kraju	Wielkość próby badawczej ogółem	Wielkość próby badawczej w podziale na płeć	
			Kobiety	Mężczyźni
Dolnośląskie	7,64%	76	36	40
Kujawsko-pomorskie	5,40%	54	26	28
Lubelskie	5,51%	55	26	29
Lubuskie	2,63%	26	13	13
Łódzkie	6,44%	64	30	34
Małopolskie	8,83%	88	42	46
Mazowieckie	13,99%	140	66	74
Opolskie	2,62%	26	13	13
Podkarpackie	5,55%	56	27	29
Podlaskie	3,09%	31	15	16
Pomorskie	6,02%	60	29	31
Śląskie	11,86%	119	56	63
Świętokrzyskie	3,26%	33	16	17

Województwo	Udział w populacji kraju	Wielkość próby badawczej ogółem	Wielkość próby badawczej w podziale na płeć	
			Kobiety	Mężczyźni
Warmińsko-mazurskie	3,70%	37	18	19
Wielkopolskie	9,00%	90	43	47
Zachodniopomorskie	4,46%	45	21	24
Razem	100,00%	1000	477	523
			1000	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS, dane wg stanu na koniec czerwca 2021 r.

Tabela 6. Struktura populacji i próby badawczej w podziale na przedziały wiekowe

Przedział wiekowy	Udział w populacji kraju	Wielkość próby badawczej
do 30 lat	17,73%	177
31-40 lat	19,50%	195
41-50 lat	18,20%	182
51-60 lat	14,73%	147
powyżej 60 roku życia	29,84%	299
Razem	100,00%	1000

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS, dane wg stanu na koniec czerwca 2021 r.

Tabela 7. Struktura populacji i próby badawczej w podziale na poziom wykształcenia

Poziom wykształcenia	Udział w populacji kraju	Wielkość próby badawczej
wyższe	25,73%	257
policealne oraz średnie zawodowe	24,58%	246
średnie ogólnokształcące	9,83%	98
zasadnicze zawodowe	23,49%	235
gimnazjalne, podstawowe i niższe	16,38%	164
Razem	100,00%	1000

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS - BAEL, dane wg stanu na koniec 2020 r.

5.4. Indywidualne wywiady pogłębione

IDI polega na przeprowadzeniu z daną osobą ustrukturyzowanej rozmowy, która ma na celu uzyskanie konkretnych informacji w sposób planowy i metodyczny według określonego schematu, zwanego scenariuszem wywiadu.

Populacja badana: Operator Programu, beneficjenci Projektów Predefiniowanych oraz projektów konkursowych.

Dobór próby: celowy, w badaniu udział wezmą osoby posiadające najszerszą wiedzę na temat podejmowanych tematów.

Liczba wywiadów: 6 wywiadów.

Struktura próby:

- Przedstawiciele Operatora Programu – 2 osoby;
- Przedstawiciele beneficjentów Projektów Predefiniowanych – 2 osoby;
- Przedstawiciele beneficjentów projektów konkursowych – 2 osoby.

5.5. Zogniskowany wywiad grupowy

FGI to ustrukturalizowana i moderowana dyskusja kilku osób, zogniskowana na wybranym zagadnieniu. Prowadzona jest według scenariusza, który określa konkretny cel rozmowy i wytyczne dla moderatora o tym jak prowadzić dyskusję.

Populacja badana: interesariusze Programu.

Dobór próby: celowy, w badaniu udział wezmą osoby posiadające najszerszą wiedzę na temat podejmowanych tematów.

Liczba wywiadów grupowych: 1

Struktura próby:

- Przedstawiciel organizacji pozarządowej zajmującej się pomocą osobom osadzonym w zakładzie karnym;
- Przedstawiciel organizacji pozarządowej zajmującej się wsparciem osób doświadczających przemocy domowej;
- Przedstawiciel ośrodka pomocy społecznej;
- Przedstawiciel służby kuratorskiej.

6. Opis wyników badania

6.1. Pomiar wartości wskaźników

Elementem niniejszego badania było określenie wartości wskaźników na zakończenie realizacji Programu.

Zgodnie z założeniami, dokonano pomiaru wartości następujących wskaźników:

- **Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy domowej;**
- **Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej.**

W tym celu przeprowadzone zostało badanie ilościowe (CATI) z pełnoletnimi mieszkańcami Polski. Zakres postawionych pytań objął m.in. tematykę dotyczącą zjawisk przemocowych (analogicznie do wcześniejszych pomiarów wartości wskaźnika – wykorzystana została identyczna metodologia i wzór narzędzia badawczego). Zgodnie z przyjętą metodologią, wartość wskaźników obliczona została w następujący sposób¹:

- Wskaźnik ***Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy domowej:***

$$\frac{\text{Liczba respondentów, którzy w pytaniach 1, 4, 7 oraz 10 wskazali wyłącznie odpowiedzi 1,2 lub 3}}{\text{Łączna liczba respondentów poddanych badaniu}}$$

- Wskaźnik ***Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej:***

$$\frac{\text{Suma wskazań dla wariantów "Bardzo wysoko" oraz "Wysoko" w ramach pytania nr 25}}{\text{Łączna liczba odpowiedzi udzielonych w ramach pytania nr 25}}$$

¹ Z treścią wykorzystanego narzędzia badawczego zapoznać się można w końcowej części niniejszego dokumentu (załączniki).

Zgodnie z powyższą metodologią, biorąc pod uwagę wyniki przeprowadzonego badania, **wartości wskaźników wyniosły kolejno 76,37% oraz 59,48%**. W obu przypadkach mówić więc można o **wzroście**, zarówno w porównaniu do wartości bazowych z 2022 r., jak i wyników ostatniego pomiaru (przeprowadzonego w 2024 r. na obszarze gmin objętych działaniami projektowymi). Zmiany w przypadku obu wskaźników nie są co prawda znaczące, lecz mówić można o stałej tendencji rosnącej.

Tabela 8. Wartości bazowe i aktualne wskaźników z zakresu obszaru programowego
Przeciwdziałanie przemocy domowej i przemocy ze względu na płeć

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wynikająca z badania przeprowadzonego w 2022 r.	Wartość wynikająca z pomiaru w 2024 r. – na próbie mieszkańców gmin realizujących projekty konkursowe	Wartość wynikająca z aktualnego pomiaru (2025 r.) – w %	Wartość wynikająca z aktualnego pomiaru (2025 r.) – w osobach
1.	Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy domowej	75,17%	76,20%	76,37%	2292 (spośród 3001)
	Wartość ww. wskaźnika przypadająca na kobiety	75,52%	78,30%	74,81%	1069 (spośród 1429)
	Wartość ww. wskaźnika przypadająca na mężczyzn	74,85%	71,64%	77,80%	1223 (spośród 1572)
2.	Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej	56,56%	57,69%	59,48%	1785 (spośród 3001)
	Wartość ww. wskaźnika przypadająca na kobiety	58,33%	59,71%	63,12%	902 (spośród 1429)

Lp.	Wskaźnik	Wartość bazowa wynikająca z badania przeprowadzonego w 2022 r.	Wartość wynikająca z pomiaru w 2024 r. – na próbie mieszkańców gmin realizujących projekty konkursowe	Wartość wynikająca z aktualnego pomiaru (2025 r.) – w %	Wartość wynikająca z aktualnego pomiaru (2025 r.) – w osobach
	Wartość ww. wskaźnika przypadająca na mężczyzn	54,94%	53,28%	56,17%	883 (spośród 1572)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami Polski (n=3 001) oraz dokumentów: *Określenie wartości bazowej wskaźników na potrzeby programu „Sprawiedliwość”, finansowanego ze środków funduszy norweskich*, Ministerstwo Sprawiedliwości oraz *Badanie wartości wskaźników z wybranych gmin realizujących projekt konkursowy z Funduszu Małych Grantów*, Ministerstwo Sprawiedliwości.

6.1.1. Szczegółowa analiza wskaźnika dotyczącego osób nieakceptujących przemocy domowej

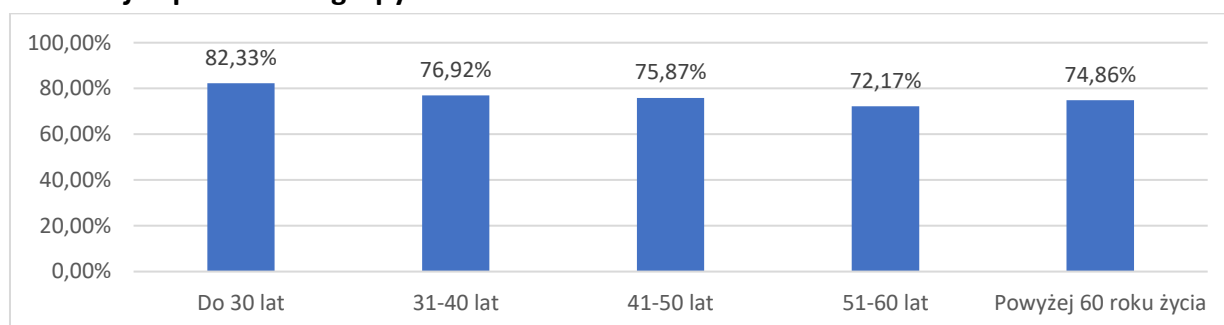
Należy zaznaczyć, że w ramach ww. udziału osób, które nie akceptują przemocy domowej weszły odpowiedzi od „1” do „3”, w 6 – stopniowej skali, tj. wszystkie warianty świadczące o niezgadzaniu się z postawionymi tezami (wzór zastosowanej ankiety znajduje się w załączniku do niniejszego opracowania).

Warto podkreślić, że nieco **wyższy poziom wskaźnika odnotowano wśród mężczyzn**. (77,80%), niż wśród kobiet (74,81%). Zdaniem ewaluatora różnica ta nie jest jednak znacząca, a biorąc pod uwagę wyniki poprzednich pomiarów (w których to z kolei udział kobiet nieco przewyższał mężczyzn w przypadku analizowanego wskaźnika), uznać można to za naturalną fluktuację, a nie trwałą tendencję wskazującą na istotne różnice ze względu na płeć.

Jednocześnie najwyższa wartość wskaźnika przypadła na grupę wiekową do 30 lat (wynosząc aż 82,33%). Najniższa wartość odnotowana została wśród osób w wieku 51-60 lat (72,17%). Jak można zauważyć, wartość wskaźnika niemal we wszystkich przypadkach spada wraz ze

wzrostem wieku badanych. Wobec tego można sformułować wniosek o występowaniu pewnej (stosunkowo niewielkiej, biorąc pod uwagę wartość średnią) korelacji między zjawiskiem nieakceptowania przemocy domowej a grupą wiekową osób badanych.

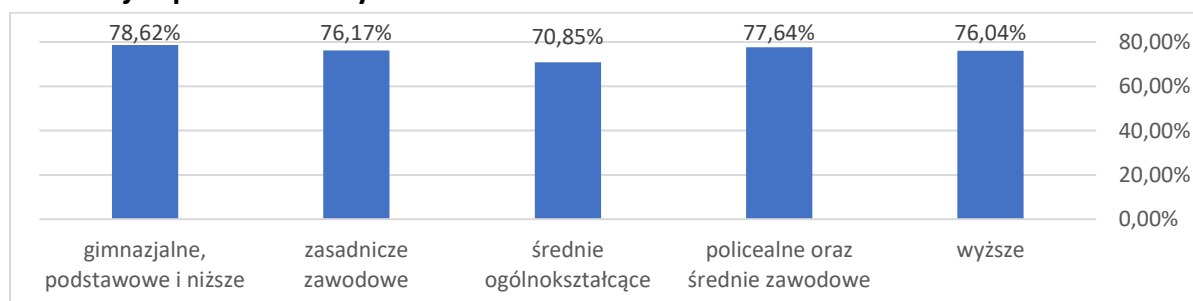
Wykres 1. Wartość wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy domowej* w podziale na grupy wiekowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001)

W podziale na **poziom wykształcenia** respondentów najwyższą wartość wskaźnika (78,62%) odnotowano wśród osób z wykształceniem gimnazjalnym lub podstawowym. Z kolei najniższy poziom udziału w grupie docelowej osób nieakceptujących przemocy w rodzinie przypadł na osoby z wykształceniem ogólnokształcącym (70,85%). Jednocześnie warto zaznaczyć, że wartość wskaźnika wśród osób z wykształceniem wyższym wyniosła 76,04%. Biorąc pod uwagę wyniki, nie można więc wnioskować o występowaniu zależności między wzrostem poziomu wykształcenia, a wzrostem w zakresie analizowanego wskaźnika.

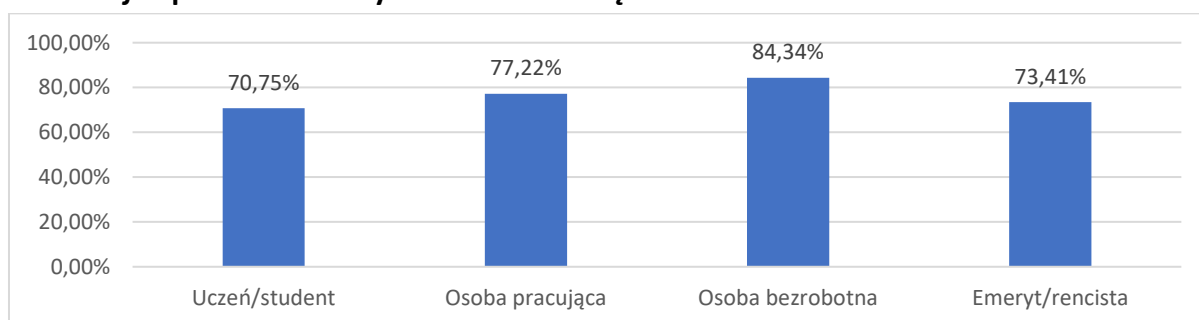
Wykres 2. Wartość wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy domowej* w podziale na wykształcenie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001)

W podziale na aktywność zawodową najwyższą wartość wskaźnika odnotowano wśród osób bezrobotnych (ponad 84%). Najniższa wartość z kolei przypadła na uczniów/studentów (70,75%).

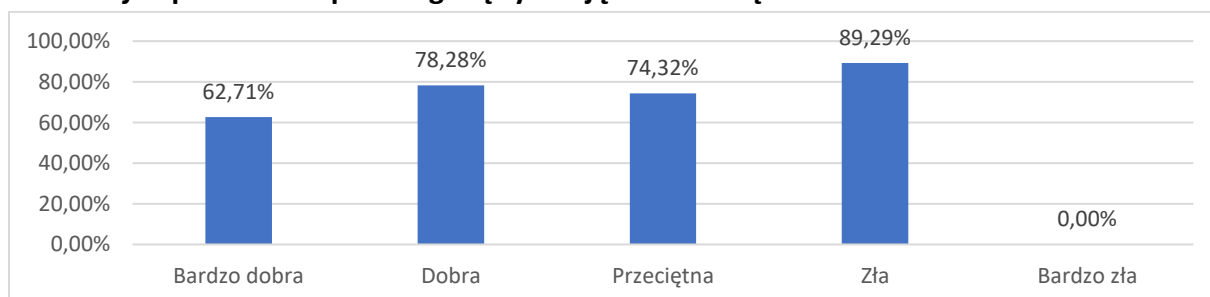
Wykres 3. Wartość wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy domowej* w podziale na aktywność zawodową

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001)

Biorąc pod uwagę podział na postrzeganą sytuację materialną, najwyższa wartość wskaźnika przypadła na osoby, które oceniły ją źle (wskaźnik na poziomie ponad 89%). Co ciekawe, najniższy poziom (niecałe 63%) przypadł na osoby oceniające swoją sytuację materialną w sposób bardzo dobry. Teoretycznie więc można mówić o występowaniu korelacji w tym obszarze, przy czym zaznaczyć należy, że podczas poprzedniego pomiaru nie zaobserwowano podobnej zależności.

Wykres 4. Wartość wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy domowej* w podziale na postrzeganą sytuację materialną

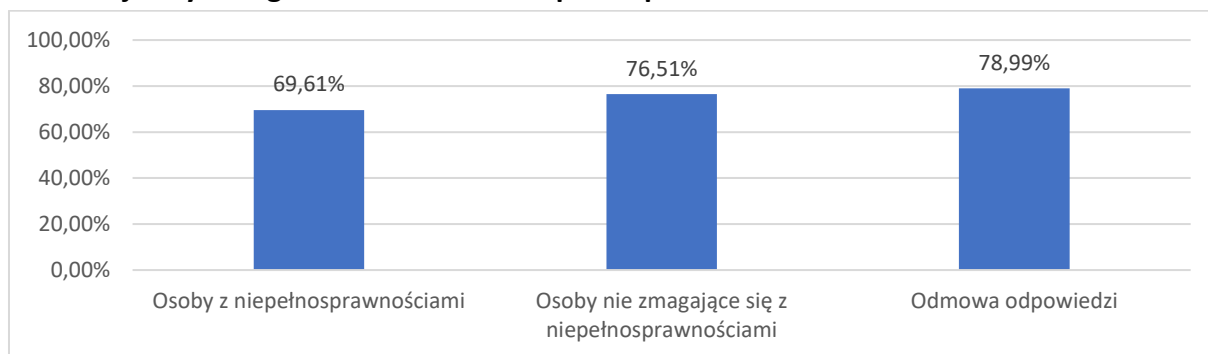

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001)

Poziom wskaźnika wśród osób z niepełnosprawnościami (69,61%) odbiegał od średniej jego wartości (tj. był niższy) dla ogółu badanych o niecałe 7 p.p. Zdaniem ewaluatora taki poziom

różnic (przy jednoczesnym braku korelacji wykrytych podczas poprzednich pomiarów) nie uprawnia do postawienia tezy w zakresie występowania istotnych zależności w tym obszarze.

Wykres 5. Wartość wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy domowej z wyszczególnieniem osób z niepełnosprawnościami*

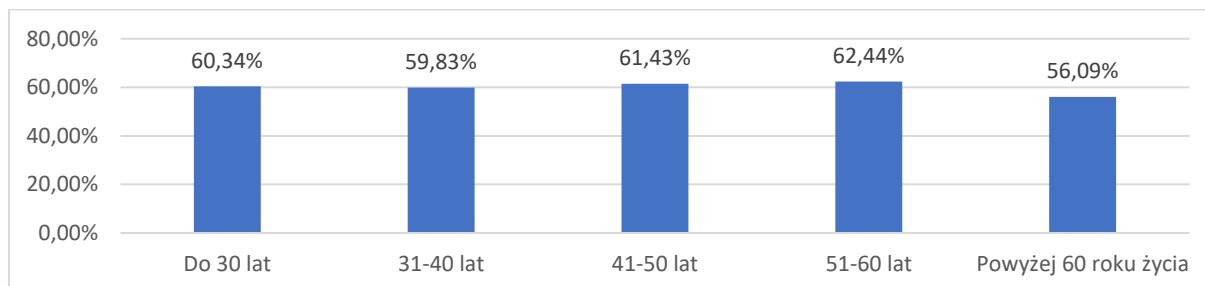

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001)

6.1.2. Szczegółowa analiza wskaźnika dotyczącego osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej

W przypadku drugiego z analizowanych wskaźników, tj. **udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej**, wartość osiągnęła poziom **59,48%**. Warto podkreślić, że nieco wyższy poziom wskaźnika ponownie odnotowano wśród kobiet (63,12%), niż wśród mężczyzn (56,17%), przy czym najwyższa wartość wskaźnika przypadła jednocześnie na grupę wiekową 51-60 lat (62,44%). Jak więc można zauważyć, odchylenia względem średniej w przypadku analizowanych zmiennych nie były istotne.

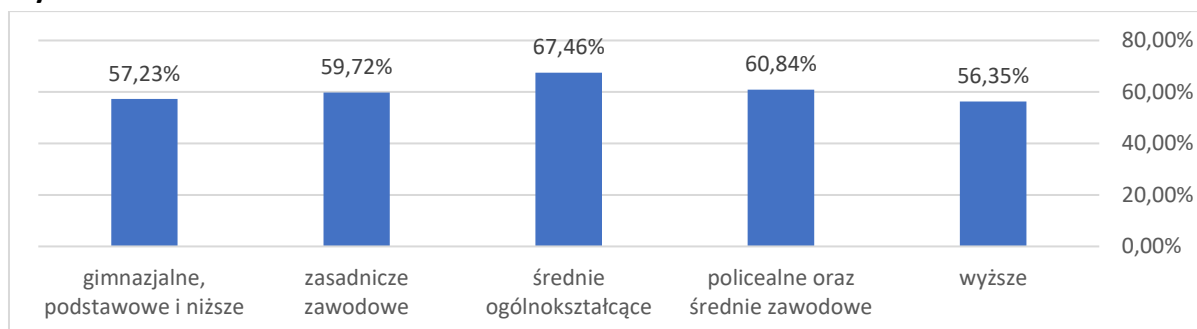
Wykres 6. Wartość wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej* w podziale na grupy wiekowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001)

Cennych wniosków dostarcza również analiza wskaźnika w podziale na **poziom wykształcenia** respondentów. Najwyższą wartość wskaźnika (67,46%) odnotowano wśród osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym. Co ciekawe najniższy poziom zaufania do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej przypadł na osoby z wykształceniem wyższym (56,35%). Jednocześnie jednak zbliżony poziom (57,23%) odnotowano wśród osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym, co świadczy o braku korelacji między poziomem wykształcenia, a wartością analizowanego wskaźnika.

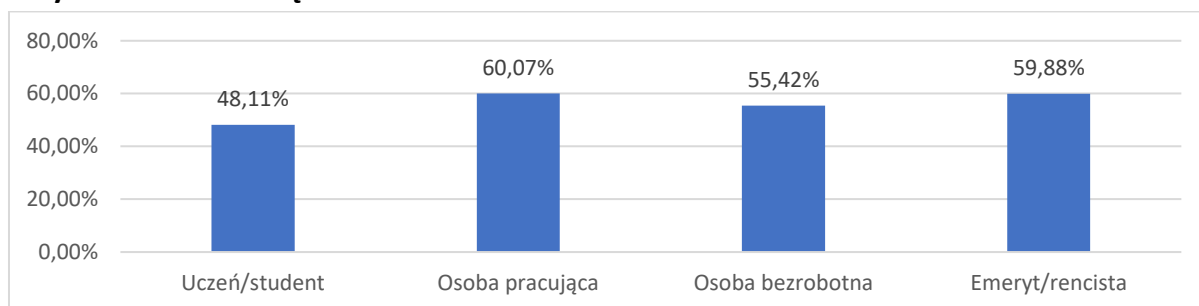
Wykres 7. Wartość wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej* w podziale na wykształcenie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001)

W podziale na aktywność zawodową najwyższą wartość wskaźnika odnotowano (podobnie jak podczas poprzedniego pomiaru) wśród osób pracujących (60,07%), zaś najniższa wartość przypadła na uczniów/studentów (48,11%).

Wykres 8. Wartość wskaźnika Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej w podziale na aktywność zawodową

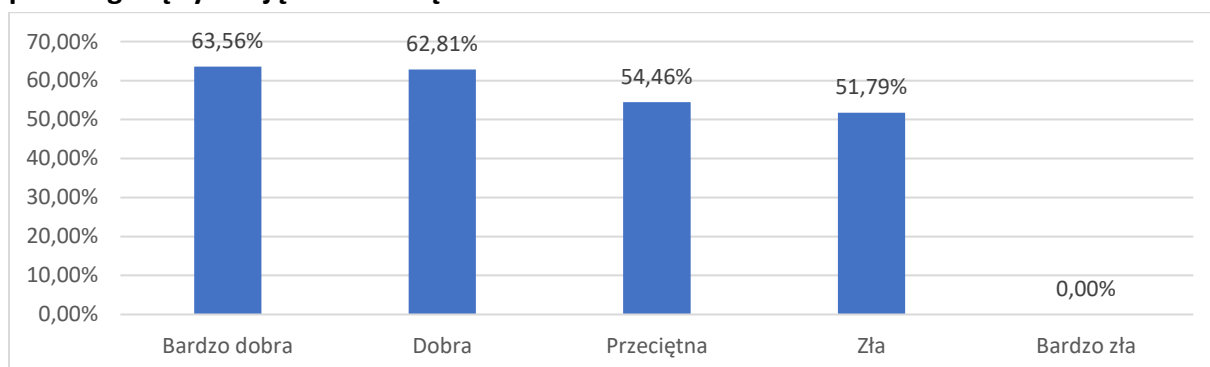

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001)

Biorąc pod uwagę podział na postrzeganą sytuację materialną, najwyższa wartość wskaźnika przypadła na osoby, które oceniły ją bardzo dobrze (wskaźnik na poziomie 63,56%).

Jednocześnie (podobnie jak podczas poprzedniego pomiaru) wartość wskaźnika spada systematycznie wraz ze oceną sytuacji materialnej, wskazując na występowanie korelacji w tym obszarze.

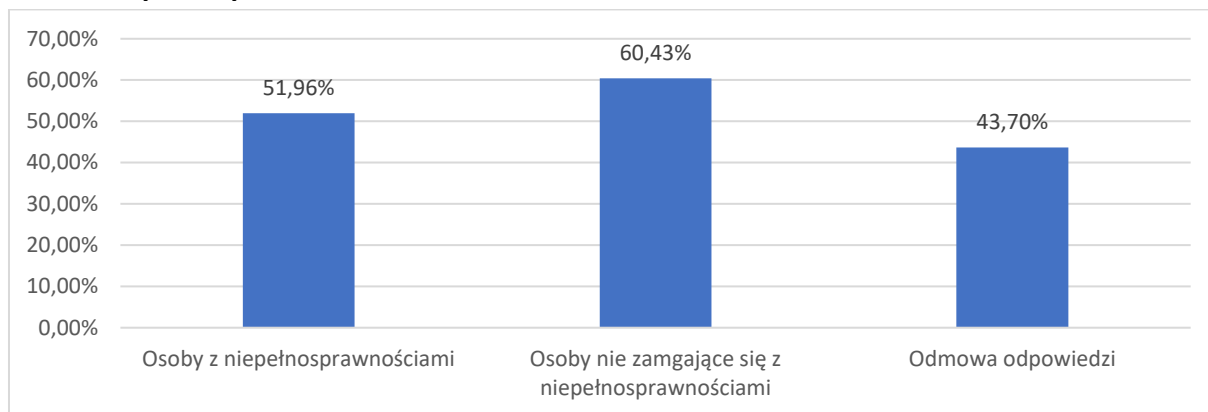
Wykres 9. Wartość wskaźnika Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej w podziale na postrzeganą sytuację materialną

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001)

Poziom wskaźnika wśród osób z niepełnosprawnościami (51,96%) w stosunkowo niewielkim stopniu różnił się od średniej jego wartości (różnica 7 p.p.).

Wykres 10. Wartość wskaźnika *Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej z wyszczególnieniem osób z niepełnosprawnościami*

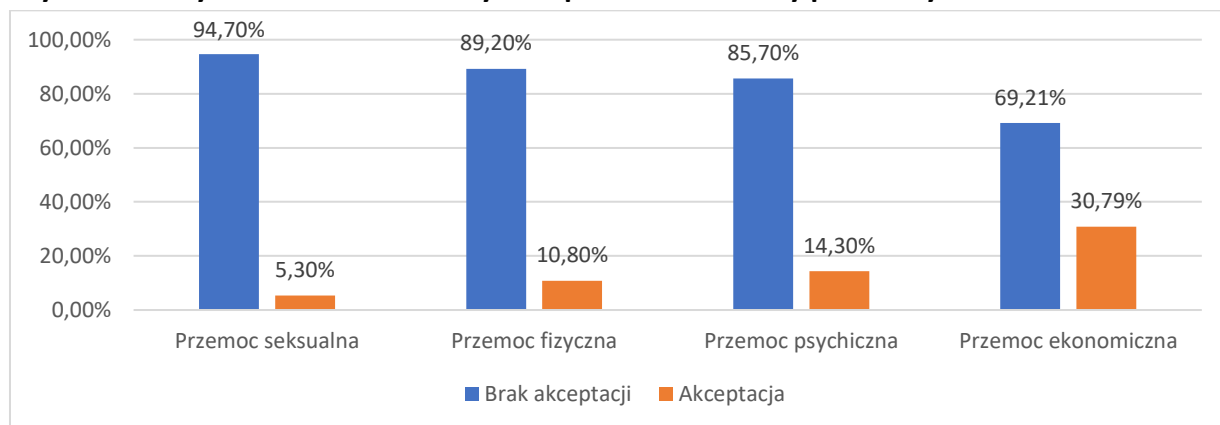
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001)

6.2. Analiza wyników ankietyzacji

6.2.1. Pytania ogólne dotyczące zjawiska przemocy domowej

Prócz oszacowania wartości wskaźników przeprowadzone badanie ankietowe umożliwiło również poznanie zdania respondentów na szereg aspektów związanych z kwestią przemocy domowej. Badanie podzielone było na kilka bloków, co umożliwiło przedstawienie wyników zarówno ogółem, jak i w podziale na poszczególne formy przemocy. Analizowany we wcześniejszym fragmencie wskaźnik odnosił się do sytuacji, w której badani nie akceptowali żadnej z form przemocy. Biorąc natomiast pod uwagę wyniki poszczególnych bloków pytań, najwyższy odsetek osób nieakceptujących przemocy przypadł (podobnie jak w przypadku poprzednich pomiarów) na przemoc seksualną (niemal 95%). Najniższy odsetek dotyczy z kolei ponownie przemocy ekonomicznej (niecałe 70%). Należy więc zwrócić uwagę na fakt, iż właśnie w tym obszarze mieszkańcy od lat mają największy problem we właściwym identyfikowaniu sytuacji, które mogą nosić znamiona przemocy.

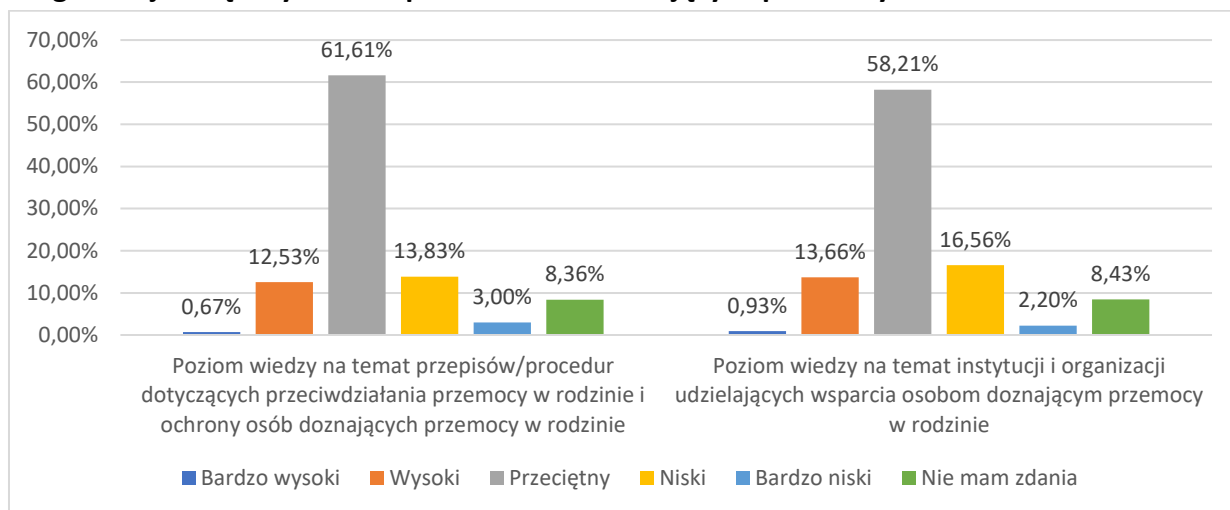
Wykres 11. Wyniki badań ankietowych w podziale na formy przemocy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

Poddani badaniu **mieszkańcy przeciętnie oceniali swój poziom wiedzy na temat przepisów/procedur oraz instytucji i organizacji związanych ze wsparciem osób doznających przemocy** (ok. 60% wskazań). Wysoki bądź bardzo wysoki poziom wiedzy przypadł na zaledwie kilkanaście procent badanych.

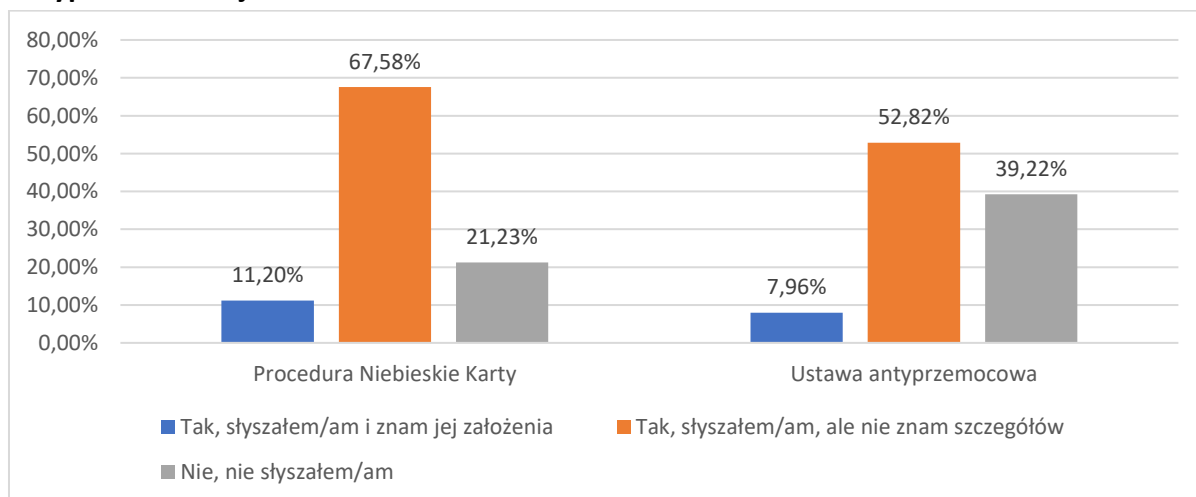
Wykres 12. Poziom wiedzy mieszkańców na temat przepisów/procedur oraz instytucji i organizacji związanych ze wsparciem osób doznających przemocy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

Największa część badanych mieszkańców jedynie słyszała o procedurze Niebieskie Karty (67,58%) bądź o Ustawie antyprzemocowej (52,82%). Znajomość szczegółów w tym zakresie dotyczyła stosunkowo niewielkiego odsetka badanych (kolejno 11,20% oraz 7,96%), przy czym w obu przypadkach nieco wyższy udział wskazań przypadł na mężczyzn.

Wykres 13. Poziom wiedzy mieszkańców na temat procedury Niebieskie Karty oraz Ustawy antyprzemocowej

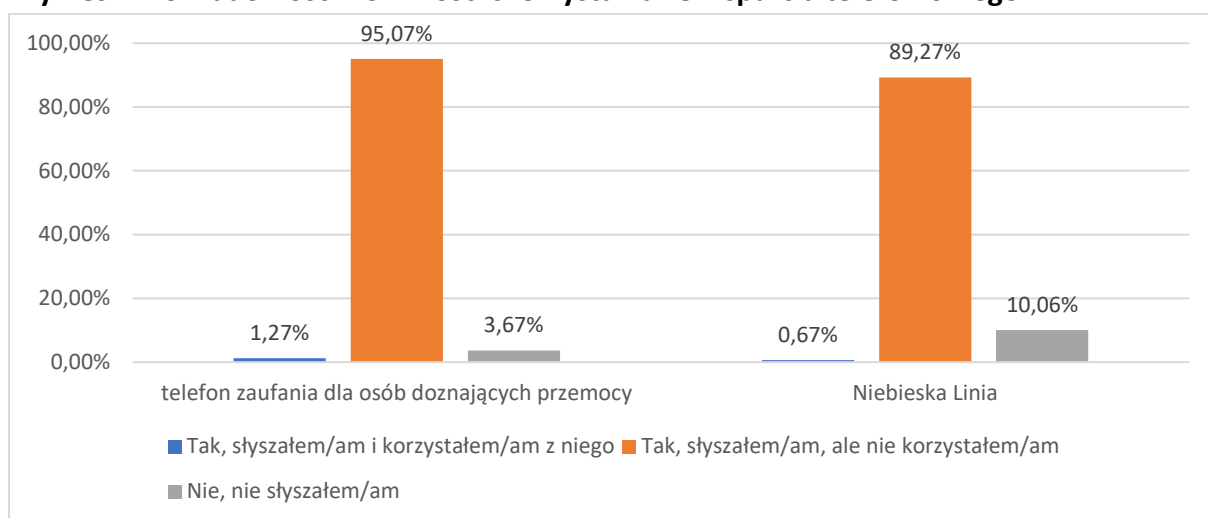

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

W ramach badania odnotowano bardzo wysoki poziom świadomości możliwości skorzystania ze wsparcia w postaci telefonu zaufania dla osób doznających przemocy (ponad 95%).

Zbliżony odsetek badanych (blisko 90%) utożsamia go jednocześnie z Niebieską Linią, co pozytywnie świadczy o poziomie rozpoznawalności tejże infolinii. Warto zaznaczyć, że poziom rozpoznawalności wskazanych form wsparcia wzrósł od czasu poprzedniego pomiaru.

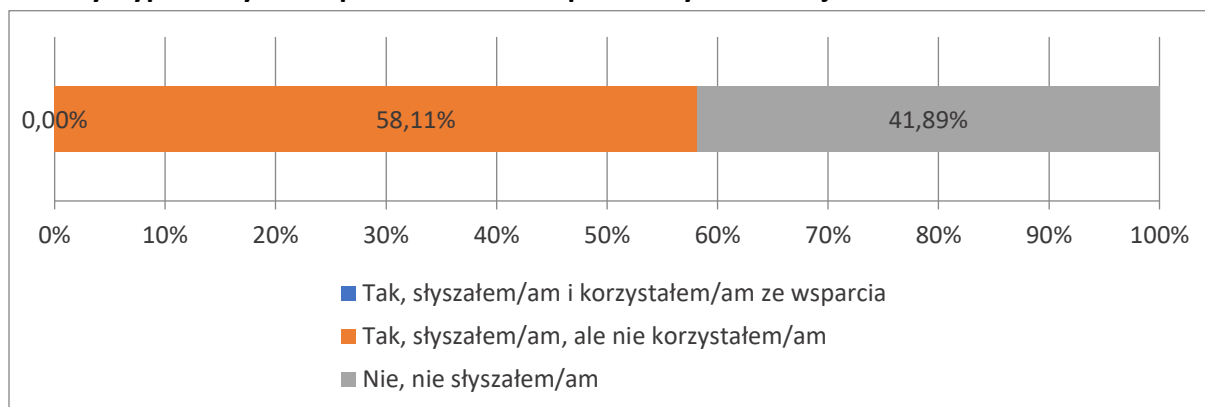
Wykres 14. Świadomość możliwości skorzystania ze wsparcia telefonicznego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

Ponad połowa badanych zadeklarowała, że **słyszała o funkcjonowaniu w gminie zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy domowej** (ponad 58%, przy czym nie odnotowano istotnych statystycznie różnic między odpowiedziami kobiet i mężczyzn). Należy zauważyć, że podobnie jak w przypadku poprzedniego pomiaru, wzrost poziomu wiedzy na ten temat był wprost proporcjonalny do poziomu wykształcenia respondentów, jednak różnice te były stosunkowo niewielkie.

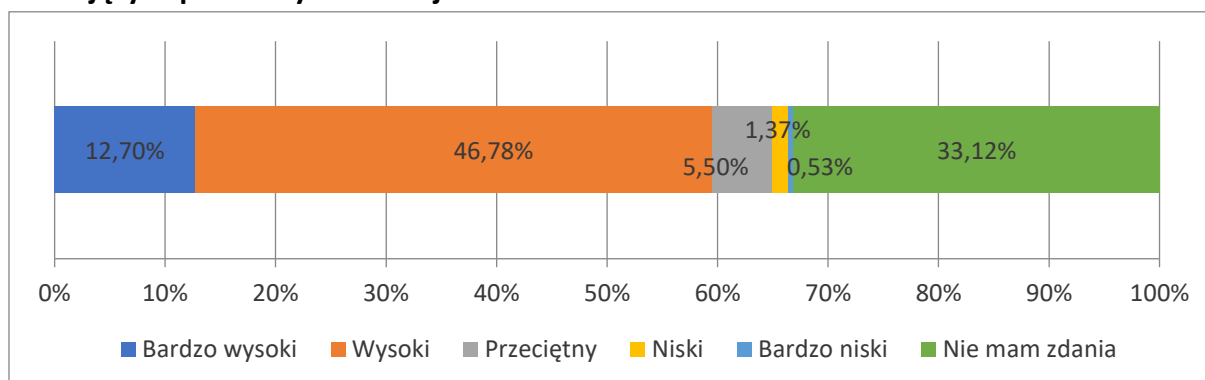
Wykres 15. Czy słyszał/a Pan/Pani o funkcjonowaniu w gminie zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy domowej?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

Przeprowadzone badanie wykazało również, że **ponad połowa mieszkańców wskazała wysoki lub bardzo wysoki stopień zaufania do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej** (łącznie 59,48% odpowiedzi). Oceny negatywne argumentowane były brakiem doświadczenia w korzystaniu z tych form wsparcia czy też przekonaniem o niskiej skuteczności służb odpowiedzialnych za nie oraz ogólnym brakiem zaufania do działań instytucjonalnych.

Wykres 16. Proszę ocenić swój poziom zaufania do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej

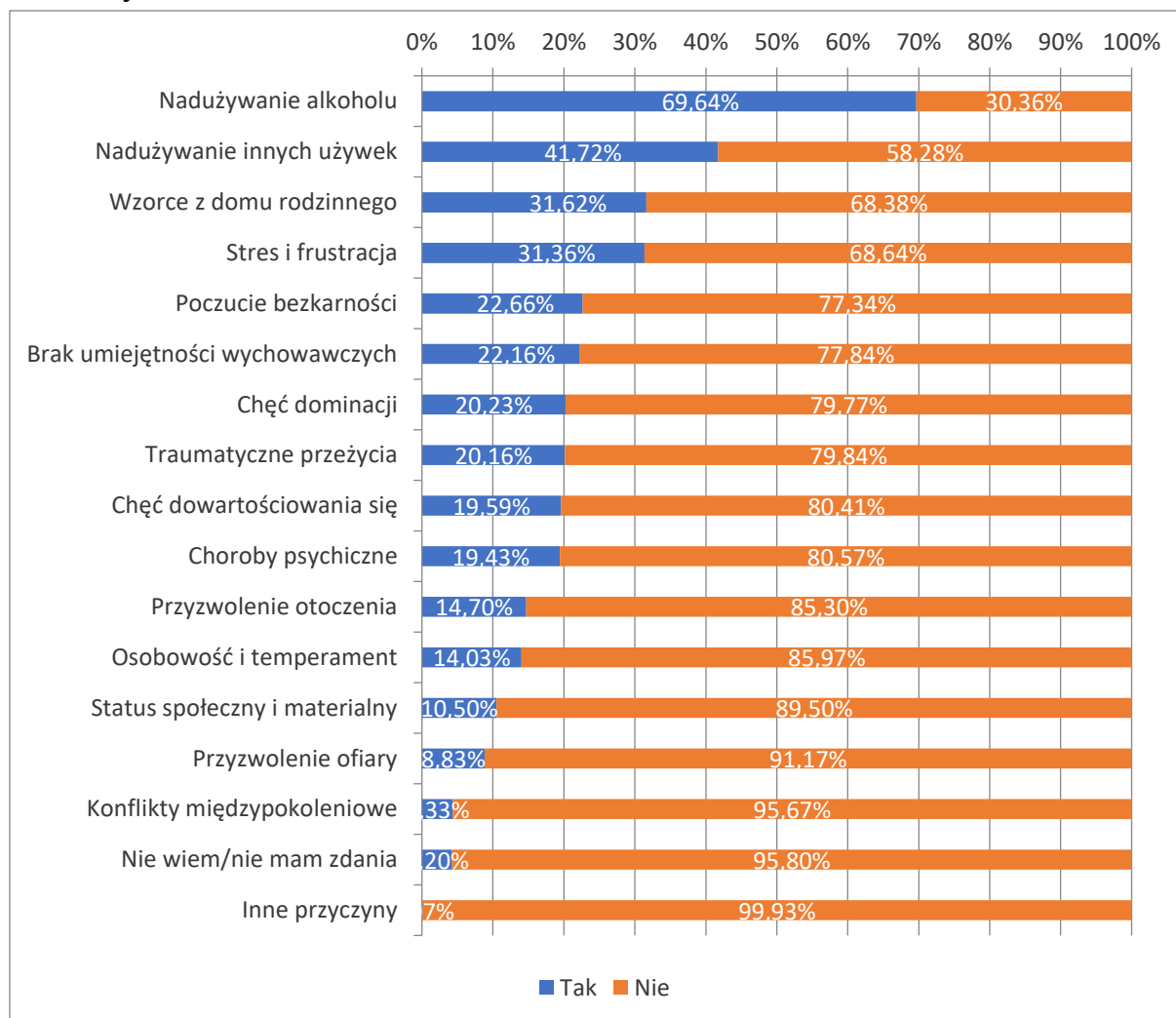

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

Przeprowadzone badanie wykazało, że (podobnie jak w przypadku poprzednich pomiarów) **za główną przyczynę przemocy respondenci uznają nadużywanie alkoholu, na które wskazało blisko 70% ankietowanych**. Drugą najczęściej wskazywaną przez badanych przyczyną

przemocy było **nadużywanie innych używek** (blisko 42% odpowiedzi). Na kolejnych miejscach znalazły się – **wzorce z domu rodzinnego** (blisko 32%) oraz **stres i frustracja** (21%).

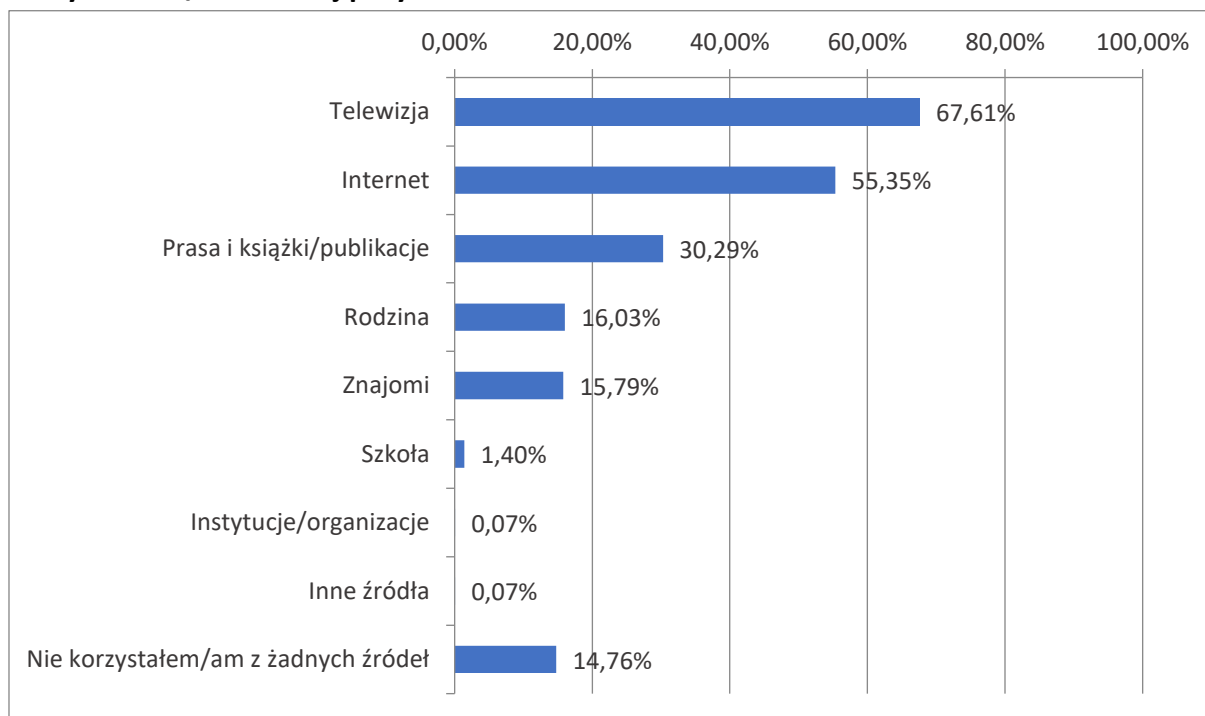
Wykres 17. Jakie są Pana/Pani zdaniem główne przyczyny występowania przemocy domowej?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

Wśród **źródeł wiedzy** na temat wsparcia dla osób doznających przemocy, z których korzystali ankietowani najczęściej wymieniano **telewizję** (67,61%) i **Internet** (55,35%). Warto zaznaczyć, że udział wskazań przypadających na Internet wzrósł od poprzedniego pomiaru aż o 20 p.p. Kolejne warianty odpowiedzi uzyskały już znacznie niższe udziały wskazań. Stosunkowo istotny udział przypadł również na prasę i książki/publikacje (30,29%).

Wykres 18. Z jakich źródeł wiedzy na temat wsparcia dla osób doznających przemocy korzystał Pan/Pani do tej pory?

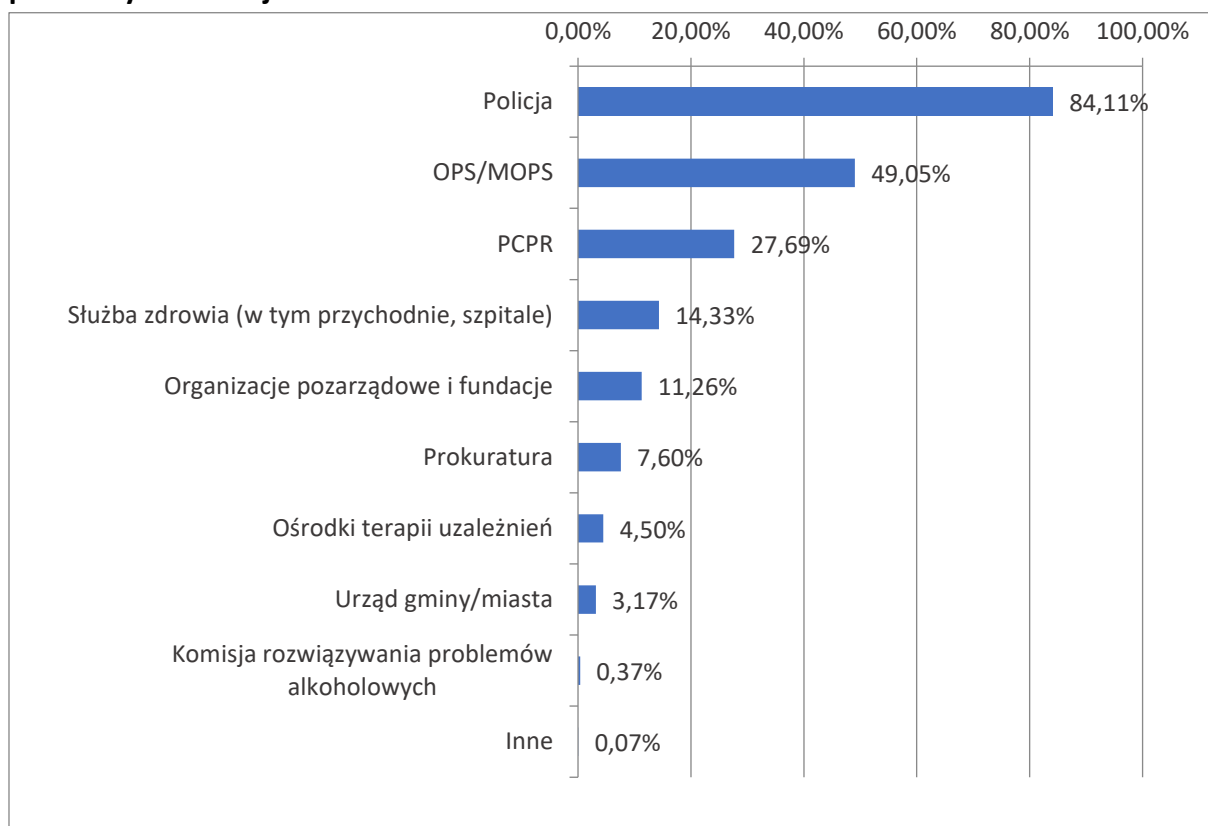

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001), pytanie wielokrotnego wyboru.

Poziom wiedzy respondentów zweryfikowany został również poprzez zadanie pytania odnoszącego się do instytucji, do których mogą zgłaszać się osoby doznające przemocy w rodzinie. Zdecydowanie najliczniej wskazywaną **instytucją** (tak jak podczas poprzedniego pomiaru) była **Policja** (84,11% odpowiedzi).

Na kolejnych miejscach wymieniano **ośrodki pomocy społecznej** (49,05%) oraz ze znacznie mniejszą liczbą wskazań **PCPR** (niecałe 28%).

Wykres 19. Do jakich instytucji wg Pana/Pani wiedzy mogą zgłaszać się osoby doznające przemocy domowej?

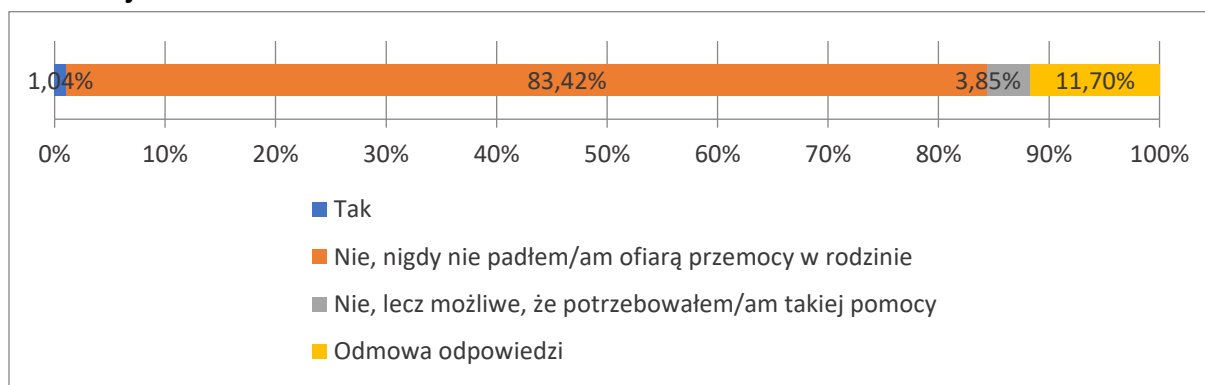
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001), pytanie wielokrotnego wyboru.

Ankietowanych, którzy wybrali odpowiedź „tak” (wariant 1 i 2 w możliwych odpowiedziach) w pytaniach:

- Czy zdarzyło się, że członek rodziny wydelał Panu/Pani pieniądze, które mogą zostać wydane?
- Czy zdarzało się, że członek Pana/Pani rodziny wypominał Panu/Pani zbyt częste poświęcanie czasu sobie np. na spotkania ze znajomymi, wyjazdy, sport?
- Czy zdarzyło się, że Pana/Pani mąż/żona/partner/partnerka porównywała Pana/Pani wygląd z innymi, w jej opinii, bardziej atrakcyjnymi osobami?
- Czy w dzieciństwie zdarzało się, że otrzymał/a Pan/Pani klapsa?
- Czy już w dorosłym życiu zdarzały się sytuacje, w której członek rodziny Pana/Panią uderzył bądź rzucił w Pana/Panią jakimś przedmiotem?

Poproszono o odpowiedź na pytanie czy kiedykolwiek szukali pomocy jako osoba doznająca przemocy w rodzinie. **Zdecydowana większość ankietowanych odpowiedziała, że nie, ponieważ nigdy (ich zdaniem) nie stali się osobami doznającymi przemocy domowej (83,42%).** Twierdząco na zadane pytanie odpowiedziało zaledwie 1,04% badanych, tj. 14 osób, a kolejne 3,85% (52 osoby) stwierdziło, że nie szukało pomocy, ale możliwe, że była im ona potrzebna. Osoby, które potwierdziły zjawisko doznawania przemocy domowej, przy jednoczesnym nie poszukiwaniu pomocy, argumentowały ten stan brakiem wiedzy na temat możliwości w tym obszarze, wstydem oraz strachem.

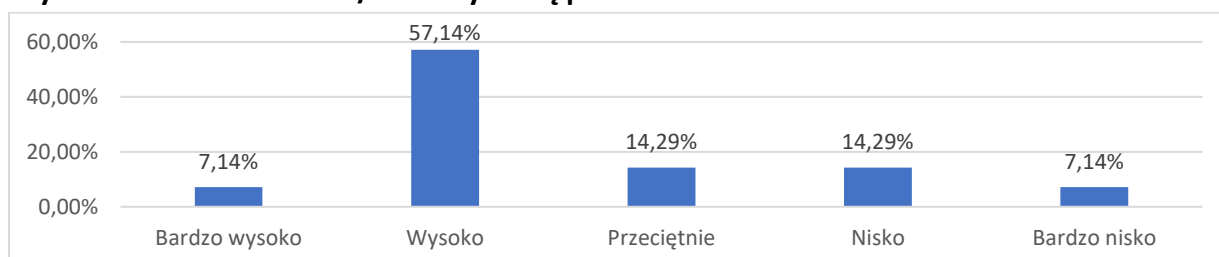
Wykres 20. Czy szukał/a Pan/Pani kiedykolwiek pomocy jako osoba doznająca przemocy domowej?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=1 351).

Osoby, które potwierdziły poszukiwanie tego rodzaju pomocy poproszone zostały o ocenę uzyskanego wsparcia. Ponad 64% badanych oceniło ją pozytywnie, a 14% w sposób przeciętny. Oceny negatywne (ponad 21%) odnosiły się głównie do niskiej skuteczności wsparcia, które ostatecznie (na dłuższą metę) nie doprowadziło do poprawy sytuacji.

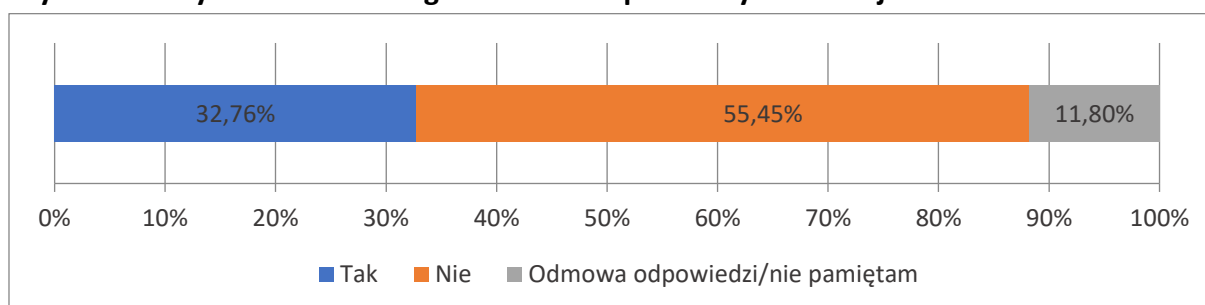
Wykres 21. Jak ocenia Pan/Pani uzyskaną pomoc?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=14).

Blisko co trzeci badany przyznał, że zna kogoś kto doznał przemocy domowej. Co ciekawe, najwyższy udział tego typu wskazań (aż 35,52%) przypadł na mieszkańców gmin miejskich powyżej 100 tys. mieszkańców, a najniższy (25,18%) odnotowano wśród mieszkańców wsi.

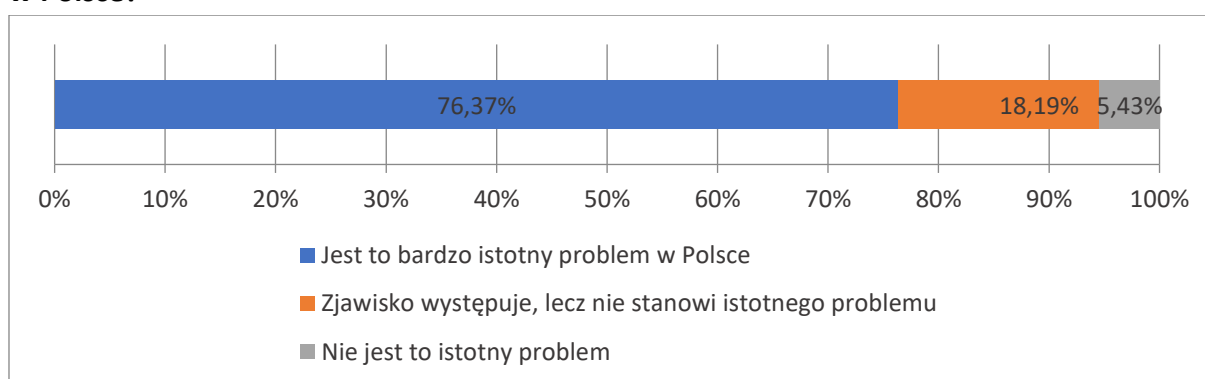
Wykres 22. Czy zna Pan/Pani kogoś kto doznał przemocy domowej?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

Ponad 76% badanych mieszkańców podzieliło przekonanie, że przemoc domowa stanowi istotny problem w Polsce. Warto zaznaczyć, że udział ten był nieco niższy (wyniósł 57,84%) w przypadku osób z niepełnosprawnościami. Co więcej, nieco ponad 18% oceniło, że zjawisko takie występuje, jednak nie stanowi istotnego problemu. Tym samym, jedynie 5% respondentów było zdania, że nie jest to istotny problem.

Wykres 23. Czy Pana/Pani zdaniem zjawisko przemocy domowej stanowi istotny problem w Polsce?

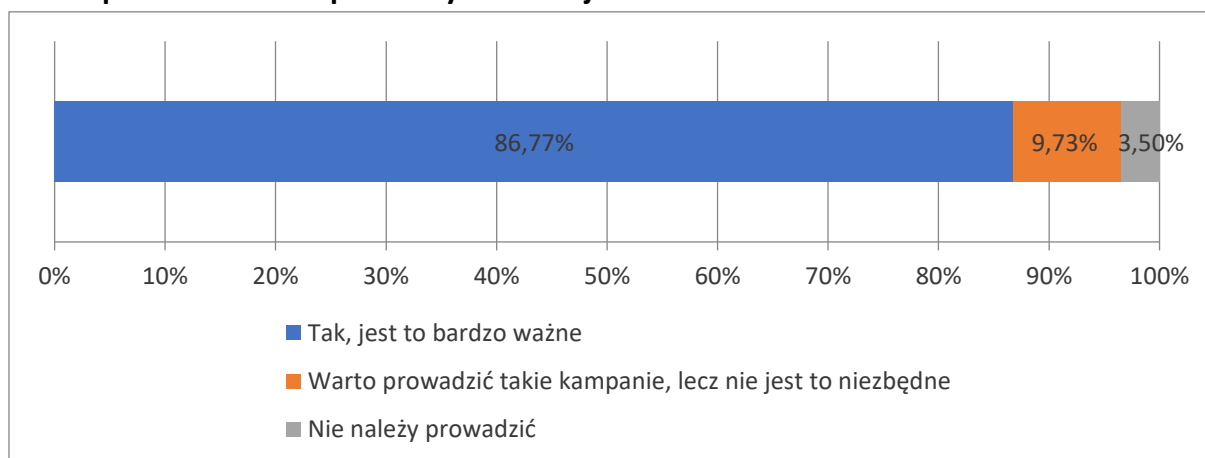
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

Zdecydowana **większość badanych (86,77%) stwierdziła, że prowadzenie kampanii społeczno-informacyjnych w celu przeciwdziałania przemocy domowej jest bardzo ważne i należy to robić** (przy czym najwyższy udział tego rodzaju odpowiedzi odnotowano wśród

respondentów zamieszkujących duże miasta (90,16%)). Wśród wymienianych najbardziej skutecznych sposobów prowadzenia kampanii znalazły się (podobnie jak w przypadku poprzednich pomiarów) działania oparte na reklamie medialnej (internet (w tym social media), telewizja, prasa, radio) oraz oddolnych działaniach informacyjnych (spotkania w szkołach czy spotkania bezpośrednie). Podkreślić należy, że to właśnie internet i telewizja były najczęściej wymienianymi sposobami prowadzenia kampanii.

Kolejne 9,73% respondentów oceniło, że prowadzenie tych kampanii nie jest niezbędne, ale warto to robić. Jednocześnie tylko 3,50% ankietowanych uznało, że nie należy prowadzić tego rodzaju kampanii (105 osób), argumentując to brakiem potrzeb w tym obszarze, wysokimi kosztami tego rodzaju działań i innymi obszarami, które zdaniem badanych wymagają wsparcia aniżeli kwestia przeciwdziałania przemocy domowej.

Wykres 24. Czy Pana/Pani zdaniem należy prowadzić kampanie społeczno-informacyjne w celu przeciwdziałania przemocy domowej?

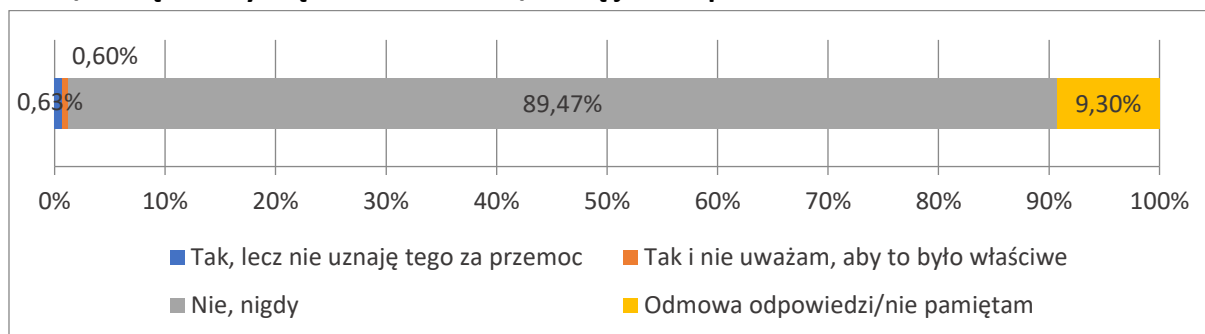

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

6.2.2. Przemoc fizyczna

Zdecydowana większość mieszkańców uczestniczących w badaniu zadeklarowała, że w dorosłym życiu nigdy nie zdarzyło im się, aby uderzył ich członek rodziny (89,47%). Do takiej sytuacji przyznało się 1,23% ankietowanych, tj. 37 osób, spośród których 0,63 p.p. (19 osób) przypadło na badanych, którzy nie uznawali tego jednak za formę przemocy. Należy zaznaczyć, że najczęściej przemoc ta stosowana była przez dzieci.

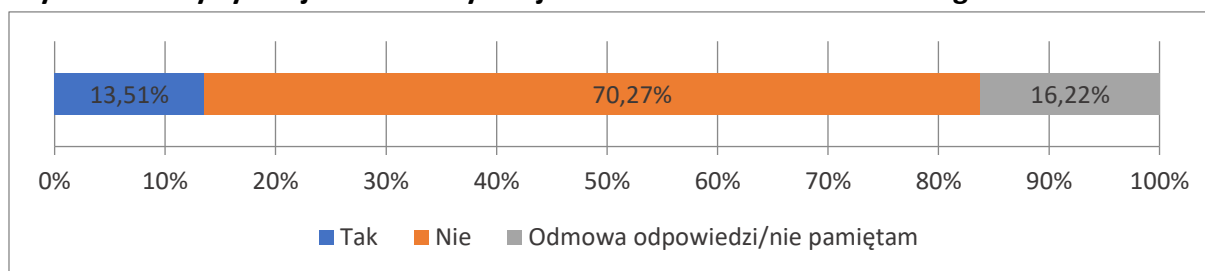
Wykres 25. Czy już w dorosłym życiu zdarzały się sytuacje, w której członek rodziny Pana/Panią uderzył bądź rzucił w Pana/Panią jakimś przedmiotem?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

W większości przypadków tego rodzaju sytuacje nie występowały w okresie ostatniego roku.

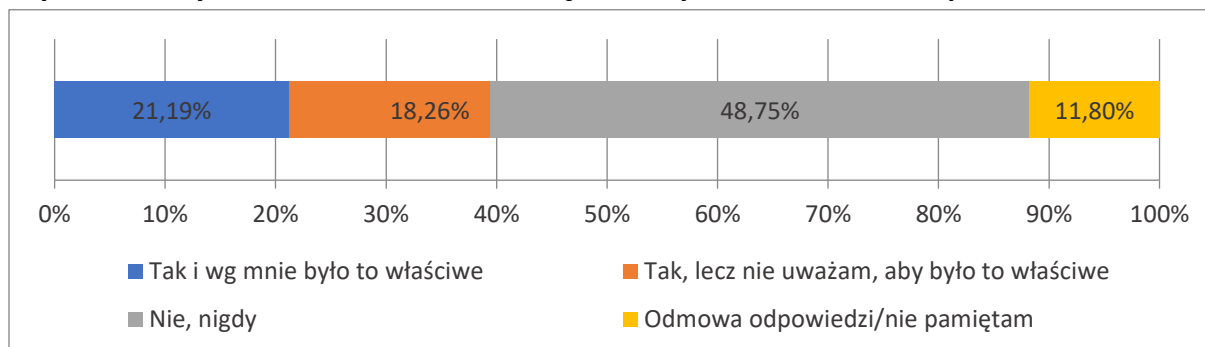
Wykres 26. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=37).

Aż 39,45% ankietowanych mieszkańców potwierdziło z kolei, że w dzieciństwie zdarzyło się, że otrzymało klapsa, z czego 21,19 p.p. uznało, że było to właściwe.

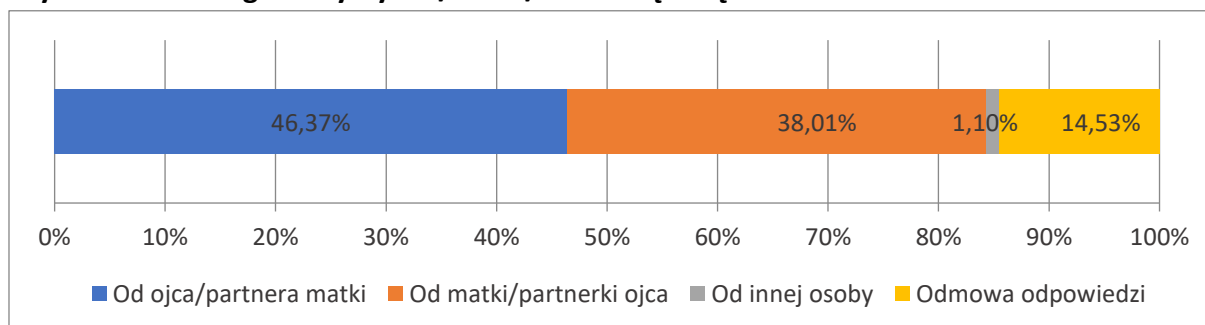
Wykres 27. Czy w dzieciństwie zdarzało się, że otrzymał/a Pan/Pani klapsa?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

Blisko połowa ankietowanych deklarowała, że klapsy dostawała od swojego ojca lub partnera matki (46,37%), na drugim miejscu wymieniano matkę lub partnerkę ojca (38,01%).

Wykres 28. Od kogo otrzymywał/a Pan/Pani taką karę?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=1 184).

W panelu pytań ankietowych poświęconych przemocy fizycznej najwyższy poziom przyzwolenia odnotowano w przypadku dawania dziecku klapsa (18,63%) oraz krępowania ruchów dziecka (3,76% badanych dopuszcza takie rozwiązanie jako skuteczną metodę wychowawczą).

Najniższy poziom akceptacji odnotowano z kolei w przypadku popchnięć i lekkich uderzeń członka rodziny (7,91%) oraz możliwości jego spoliczkowania (8,12%). Tak niski poziom akceptacji wynika niewątpliwie z oczywistego, przemocowego charakteru tego typu zachowań. Warto zaznaczyć, że nie odnotowano istotnych różnic w podziale na płeć.

Tabela 9. Wyniki badań dot. akceptowalności zachowań przemocowych – przemoc fizyczna

	Nie zgadzam się			Zgadzam się		
	Razem	Kobiety	Mężczyźni	Razem	Kobiety	Mężczyźni
Dawanie dziecku klapsa jest w niektórych sytuacjach skuteczną metodą wychowawczą	81,37%	79,84%	82,76%	18,63%	20,16%	17,24%
Akceptowalne jest krępowanie ruchów dziecka, tzn. jego przytrzymanie w sytuacji kiedy mocno się rozłościło	85,38%	84,66%	86,03%	14,62%	15,34%	13,97%
Popchnięcia czy lekkie uderzenia mogą zdarzyć się w każdej rodzinie	92,09%	91,25%	92,89%	7,91%	8,75%	7,11%
Spoliczkowanie przez członka rodziny nie jest wg mnie formą przemocy	91,88%	91,12%	92,62%	8,12%	8,88%	7,38%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

6.2.3. Przemoc psychiczna

Przemoc o charakterze psychicznym również rzadko identyfikowana jest przez badanych jako zachowanie akceptowalne. Stosunkowo najwyższy wysoki akceptacji odnotowano w przypadku sprawdzania telefonu należącego do członka rodziny (19,69%, przy czym wyższy udział wskazań przypadł na kobiety) oraz w ramach odpowiedzi „Nie widzę niczego złego w podejmowaniu za mnie decyzji przez innego członka rodziny” (12,09%). Najmniejszy udział osób zgadzających się z danym stwierdzeniem przypadł z kolei na wariant „Przed wyjściem z domu należy bezwzględnie uzyskać pozwolenie któregoś z członków rodziny” (6,87%).

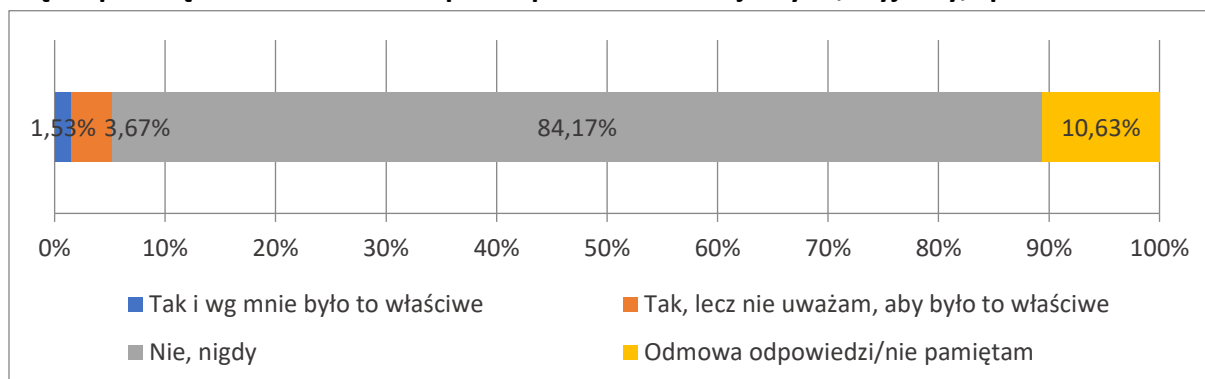
Tabela 10. Wyniki badań dot. akceptowalności zachowań przemocowych – przemoc psychiczna

	Nie zgadzam się			Zgadzam się		
	Razem	Kobiety	Mężczyźni	Razem	Kobiety	Mężczyźni
Nie widzę niczego złego w sprawdzaniu telefonu należącego do członka rodziny	80,31%	78,16%	82,37%	19,69%	21,84%	17,63%
Nie widzę niczego złego w podejmowaniu za mnie decyzji przez innego członka rodziny	87,91%	87,14%	88,62%	12,09%	12,86%	11,38%
Przed wyjściem z domu należy bezwzględnie uzyskać pozwolenie któregoś z członków rodziny	92,54%	93,13%	91,96%	7,46%	6,87%	8,04%
W każdej rodzinie zdarzają się krzyki czy wyzwiska	88,42%	87,69%	89,09%	11,58%	12,31%	10,91%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

Za przemoc psychiczną uchodzić mogą również sytuacje, w których członek rodziny uniemożliwia drugiej osobie poświęcanie się własnym zainteresowaniom. Tylko 5,2% badanych przyznało jednak, że członek ich rodziny wypominał im zbyt częste poświęcanie sobie czasu wolnego (np. na spotkania ze znajomymi). Najczęściej tę formę przemocy stosowały żony/partnerki.

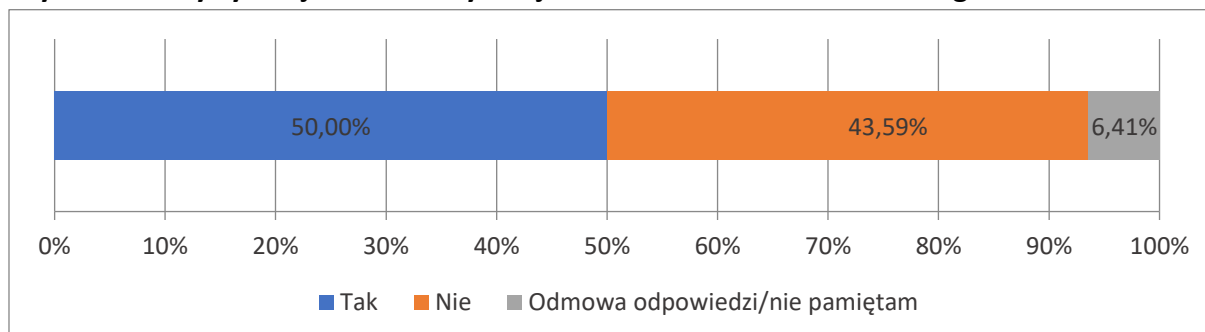
Wykres 29. Czy zdarzało się, że członek Pana/Pani rodziny wypominał Panu/Pani zbyt częste poświęcanie czasu sobie np. na spotkania ze znajomymi, wyjazdy, sport?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

Osoby, które zadeklarowały, że członek ich rodziny wypominał im zbyt częste poświęcanie sobie czasu wolnego w połowie przypadków oceniły, że sytuacja taka miała miejsce w ciągu ostatniego roku.

Wykres 30. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=156).

6.2.4. Przemoc seksualna

Niski poziom akceptacji przypadł również na sytuacje związane z przemocą seksualną.

Stosunkowo najwyższy poziom akceptacji (10,35%) przypadł na odpowiedź „wg mnie w małżeństwach czy związkach partnerskich stosunek seksualny nie może zostać uznany za gwałt”.

Przyzwolenie na krytykowanie wyglądu ciała małżonka/małżonki czy partnera/partnerki odnotowano z kolei jedynie u 7,44% badanych. Najniższy stopień przyzwolenia (7,22%) stwierdzono „w przypadku wariantu „Jeśli w związku jedna ze stron ma większe potrzeby seksualne, druga osoba powinna się na nie godzić nawet jeśli nie ma na to w danej chwili ochoty”.

Tabela 11. Wyniki badań dot. akceptowalności zachowań przemocowych – przemoc seksualna

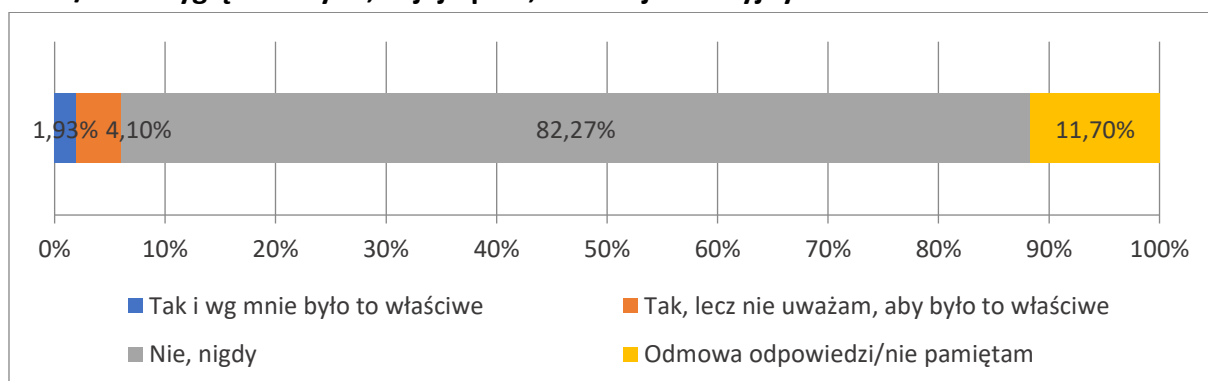
	Nie zgadzam się			Zgadzam się		
	Razem	Kobiety	Mężczyźni	Razem	Kobiety	Mężczyźni
Jeśli w związku jedna ze stron ma większe potrzeby seksualne, druga osoba powinna się na nie godzić nawet jeśli nie ma na to w danej chwili ochoty	92,78%	94,48%	91,26%	7,22%	5,52%	8,74%
Wg mnie w małżeństwach czy związkach partnerskich stosunek seksualny nie może zostać uznany za gwałt	89,65%	87,85%	91,20%	10,35%	12,15%	8,80%
Dopuszczalne jest krytykowanie wyglądu ciała małżonka/małżonki	92,56%	91,51%	93,56%	7,44%	8,49%	6,44%

	Nie zgadzam się			Zgadzam się		
	Razem	Kobiety	Mężczyźni	Razem	Kobiety	Mężczyźni
czy partnera/partnerki						

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

Przemoc o charakterze seksualnym przybiera również inne formy. Przykładem tego typu działania jest np. porównywanie przez partnera/partnerkę wyglądu względem innych, bardziej atrakcyjnych osób. Takie porównania pod swoim adresem słyszało ponad 6,03% badanych mieszkańców (przy czym takie porównania nieco częściej słyszeli mężczyźni (6,55%).

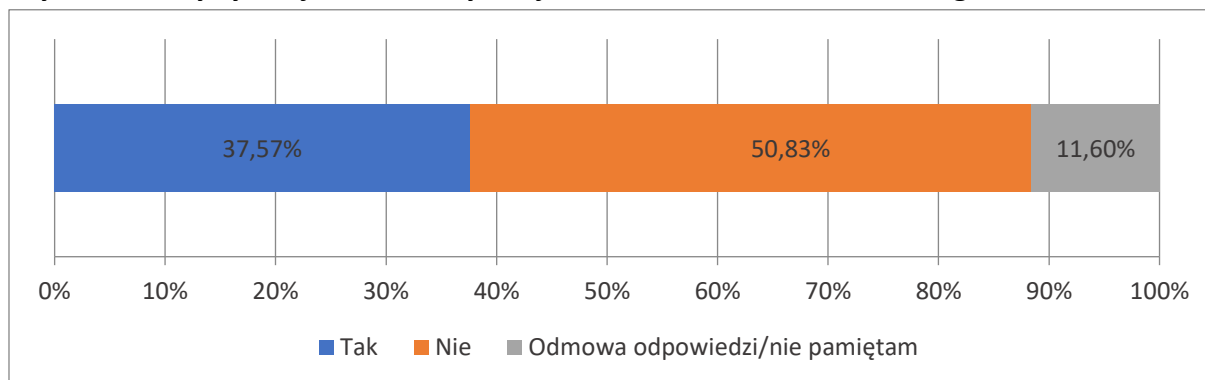
Wykres 31. Czy zdarzyło się, że Pana/Pani mąż/żona/partner/partnerka porównywała Pana/Pani wygląd z innymi, w jej opinii, bardziej atrakcyjnymi osobami?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

Ankietowanych, którzy przyznali, że w ciągu ostatniego roku byli porównywani przez swoich partnerów do innych, bardziej dla nich atrakcyjnymi osobami, poproszono o udzielenie informacji, czy do takich sytuacji dochodziło w ciągu ostatniego roku. Potwierdziło to 37,57% z nich.

Wykres 32. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=181).

6.2.5. Przemoc ekonomiczna

W przypadku przemocy o charakterze ekonomicznym, szczególnie wysoki poziom przyzwolenia (16,03%) przypadł na sytuacje używania rzeczy członka rodziny bez jego pozwolenia. Nieco niższy, lecz wciąż wysoki poziom przyzwolenia odnotowano w przypadku sytuacji w których w wyniku wyraźnej sugestii partnera/partnerki, powinno się zrezygnować z pracy i zająć rodziną (15,60%). Zaznaczyć należy, że najniższy poziom przyzwolenia (niecałe 8%) odnotowano w ramach odpowiedzi „Lepiej jest gdy starsi ludzie oddają swoje pieniądze dzieciom, żeby dokonywały za nich wydatki”.

Tabela 12. Wyniki badań dot. akceptowalności zachowań przemocowych – przemoc ekonomiczna

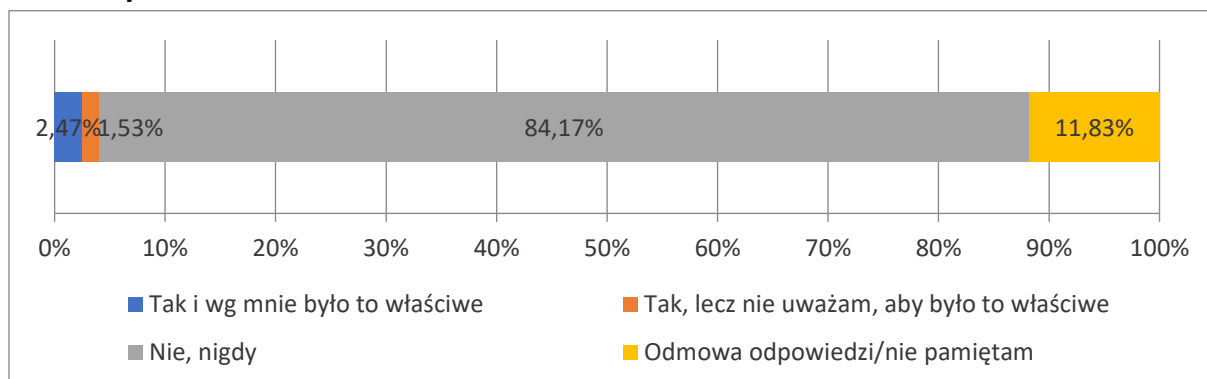
	Nie zgadzam się			Zgadzam się		
	Razem	Kobiety	Mężczyźni	Razem	Kobiety	Mężczyźni
Niepracujący małżonek/partner powinien mieć wydzielane kieszonkowe tak, aby nie „wydawał” całych pieniędzy	85,58%	82,58%	88,54%	14,42%	17,42%	11,46%
Przed wydaniem nawet niewielkich pieniędzy należy uzyskać pozwolenie	89,45%	91,18%	87,86%	10,55%	8,82%	12,14%

	Nie zgadzam się			Zgadzam się		
	Razem	Kobiety	Mężczyźni	Razem	Kobiety	Mężczyźni
któregoś z członków rodziny						
W przypadku wyraźnej sugestii partnera/partnerki, powinno się zrezygnować z pracy i zająć rodziną	84,40%	81,97%	86,82%	15,60%	18,03%	13,18%
Lepiej jest gdy starsi ludzie oddają swoje pieniądze dzieciom, żeby dokonywały za nich wydatki	92,05%	91,98%	92,11%	7,95%	8,02%	7,89%
Na używanie rzeczy członka rodziny nie jest wymagane pozwolenie	83,97%	82,72%	85,14%	16,03%	17,28%	14,86%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

Podczas badania ankietowanych poproszono o odpowiedź na pytanie, czy zdarzyło się, żeby członek ich rodziny wydzielał im pieniądze, które mogą zostać wydane. Zdecydowana większość ankietowanych (84,17%) zadeklarowała, że nigdy nie spotkała ich taka sytuacja. Na pytanie to twierdząco odpowiedziało 4% ankietowanych (z czego 2,47 p.p. przypadło na odpowiedzi osób, które przyznały, że ich zdaniem takie zachowanie było właściwe). Warto zaznaczyć, że w większości przypadków przemoc ta stosowana była przez rodziców.

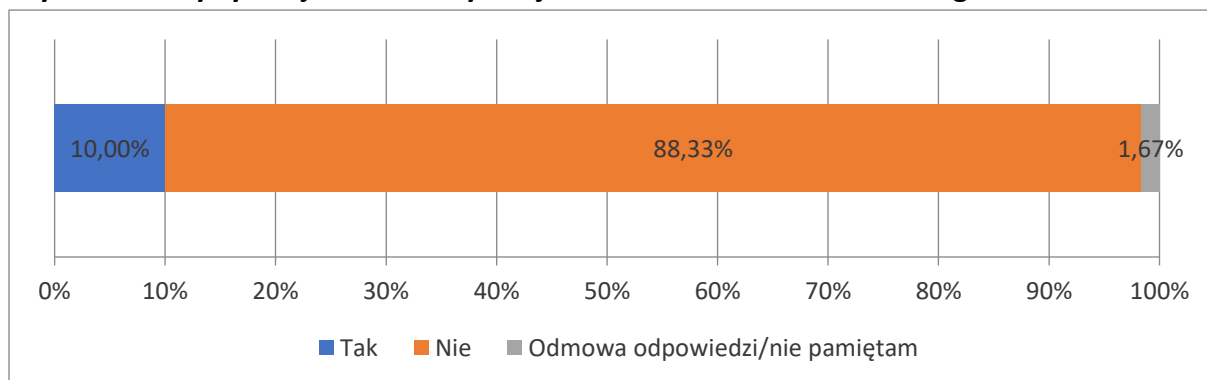
Wykres 33. Czy zdarzyło się, że członek rodziny wydzielał Panu/Pani pieniądze, które mogą zostać wydane?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=3 001).

Jednocześnie 10% badanych potwierdziło, że sytuacja, w której członek rodziny wydzielał im pieniądze do wydawania wydarzyła się w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

Wykres 34. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku?

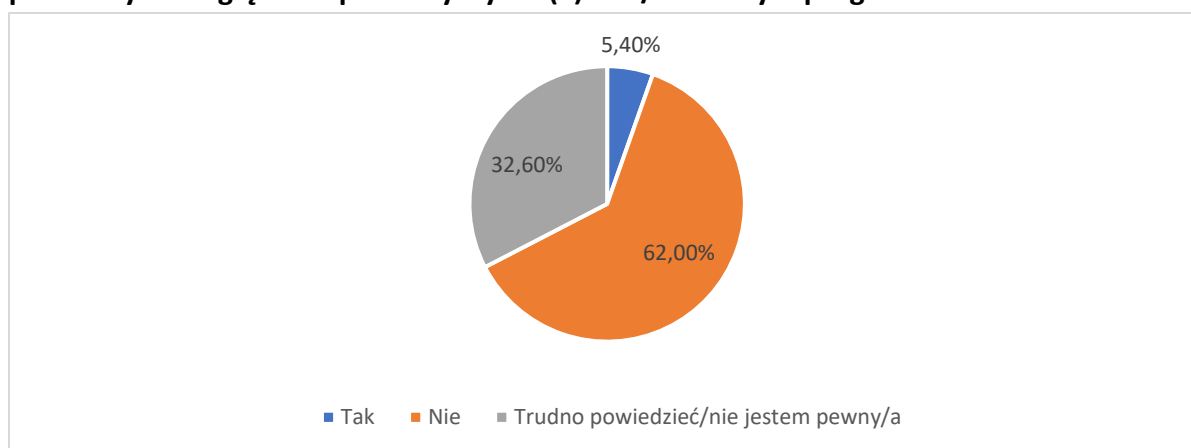
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CATI z mieszkańcami (n=120).

6.3. Wyniki ankietyzacji dotyczące badania sentymentu

W ramach obecnie przeprowadzonej ewaluacji zrealizowano również drugie badanie ankietowe. Zgodnie z zapisami metodologicznymi (znajdującymi się we wcześniejszym fragmencie raportu) badanie również objęło dorosłych mieszkańców Polski, przy czym zrealizowane zostało metodą CAWI/CATI na próbie 1 tys. osób.

Jednym z aspektów badania ankietowego było zweryfikowanie stopnia rozpoznawalności Programu. Jak się okazuje, inicjatywa nie jest szeroko rozpoznawalna – słyszało o niej bowiem jedynie 5,40% badanych (z czego największy udział przypadł na osoby z wykształceniem wyższym). Zaznaczyć jednak należy, że blisko 1/3 wskazań przypadła na wariant trudno powiedzieć/nie jestem pewny/a.

Wykres 35. Program „Sprawiedliwość” finansowany z Norweskiego Mechanizmu Finansowego miał na celu wzmocnienie praworządności, obejmując dwa obszary wsparcia: Służba Więzienna i areszt przedprocesowy oraz Przeciwdziałanie przemocy domowej i przemocy ze względu na płeć. Czy słyszał(a) Pan/Pani o tym programie?”

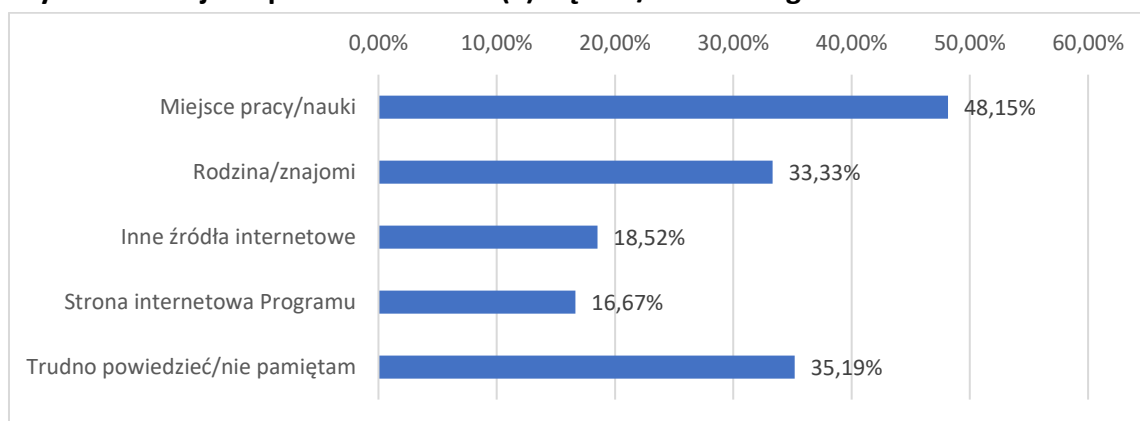

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CAWI/CATI z mieszkańcami (n=1 000).

Osoby, które potwierdziły znajomość Programu wskazały, że dowiedziały się o nim głównie z miejsca pracy (wariant wybrany niemal przez połowę z tej grupy badanych). Nie bez znaczenia były również informacje uzyskane od rodziny i znajomych (wariant wybrany przez 1/3 respondentów). W dalszej części poniższego zestawienia uplasowały się źródła internetowe. Zdaniem ewaluatora uzyskane wyniki wskazywać mogą (przy jednoczesnej

stosunkowo niskiej rozpoznawalności Programu) na niewielki zakres działań informacyjno-promocyjnych Programu.

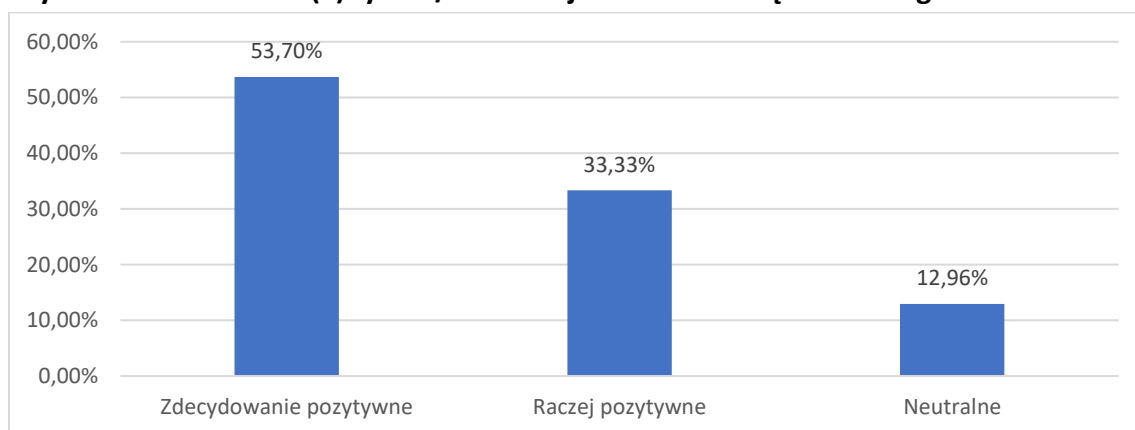
Wykres 36. W jaki sposób dowiedział(a) się Pan/Pani o Programie?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CAWI/CATI z mieszkańcami (n=54).

Osoby mające już wcześniej kontakt z Programem oceniły swoje odczucia z nim związane jako pozytywne (87%). Pozostały udział wskazań przypadł na wariant neutralny (13%), poprzez co nikt nie udzielił oceny negatywnej.

Wykres 37. Jak określił(a)by Pan/Pani swoje odczucia związane z Programem?

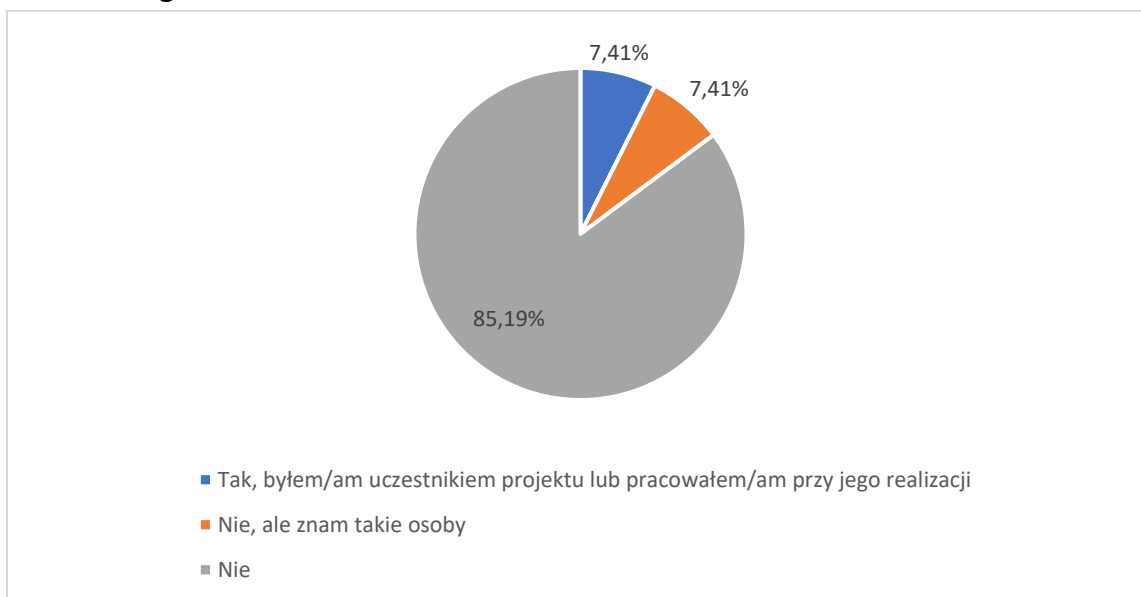

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CAWI/CATI z mieszkańcami (n=54).

Spośród osób potwierdzających znajomość Programu jedynie 7,41% przypadło na respondentów, którzy mieli bezpośredni kontakt z działaniami realizowanymi w jego ramach.

Identyczny udział przypadł na badanych, którzy znali tego typu osoby. Pozostały udział (czyli aż 85%) jedynie słyszała o Programie.

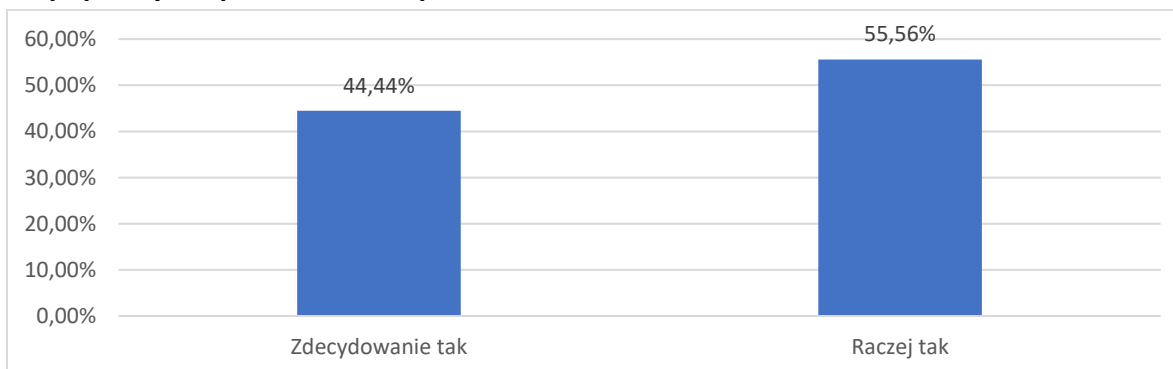
Wykres 38. Czy miał(a) Pan/Pani bezpośredni kontakt z działaniami realizowanymi w ramach Programu?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CAWI/CATI z mieszkańcami (n=54).

Co istotne, wszystkie osoby (zaznajomione z Programem) potwierdziły, że ich zdaniem przyczynił się on do poprawy bezpieczeństwa i sprawiedliwości w Polsce.

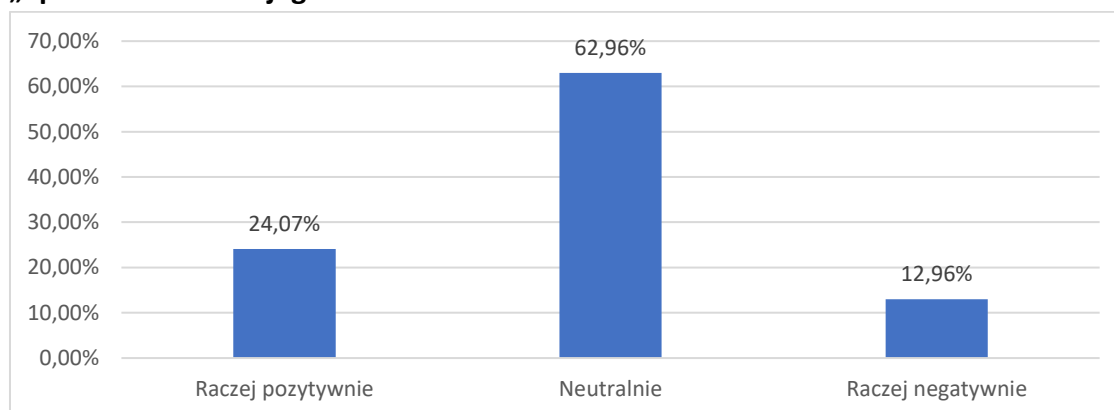
Wykres 39. Czy uważa Pan/Pani, że działania Programu „Sprawiedliwość” przyczyniły się do poprawy bezpieczeństwa i sprawiedliwości w Polsce?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CAWI/CATI z mieszkańcami (n=54).

Kolejne z postawionych w ankiecie pytań dotyczyło kwestii informowania o Programie. Biorąc pod uwagę fakt, że na pytanie to odpowiadały wyłącznie osoby, które słyszały już o Programie, odnotowano niski udział wskazań pozytywnych (24%). Największa część badanych (blisko 63%) odniosła się do tej kwestii w sposób neutralny, a kolejne niemal 13% oceniło ją negatywnie. Wyniki (jak i niska rozpoznawalność Programu) świadczą więc o potrzebie zwiększenia zakresu działań informacyjno-promocyjnych (w przypadku kontynuowania go w przyszłości).

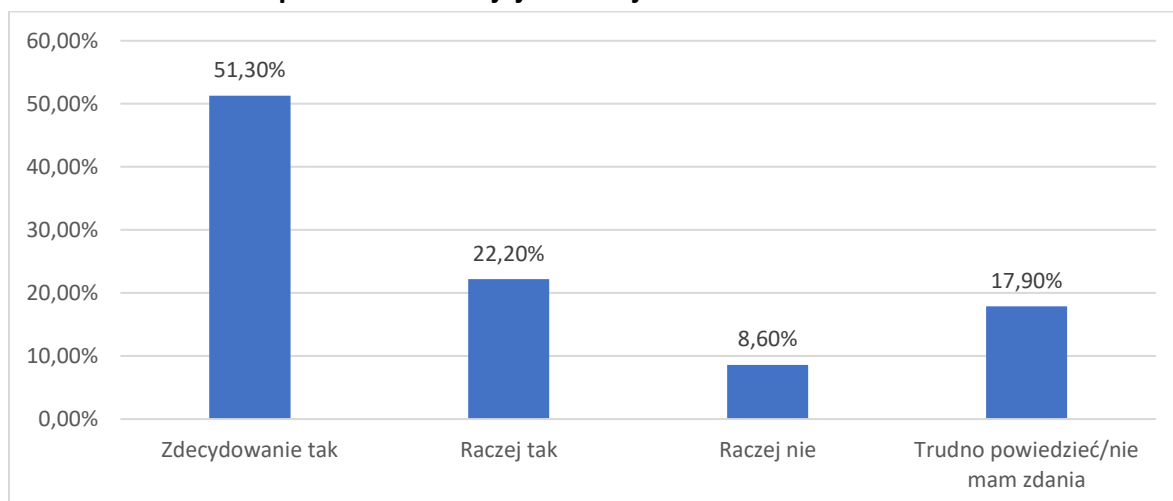
Wykres 40. Jak ocenia Pan/Pani sposób informowania społeczeństwa o Programie „Sprawiedliwość” i jego działaniach?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CAWI/CATI z mieszkańcami (n=54).

Potwierdzeniem tej kwestii jest kolejne z pytań postawionych respondentom (które zadane zostało już wszystkim respondentom, tj. również osobom, które o Programie dotychczas nie słyszały). Ponad 73% badanych przyznało, że w przypadku realizowania podobnej inicjatywy w przyszłości należałoby zwiększyć zakres działań informacyjno-promocyjnych, mających na celu informowanie społeczeństwa o jego realizacji.

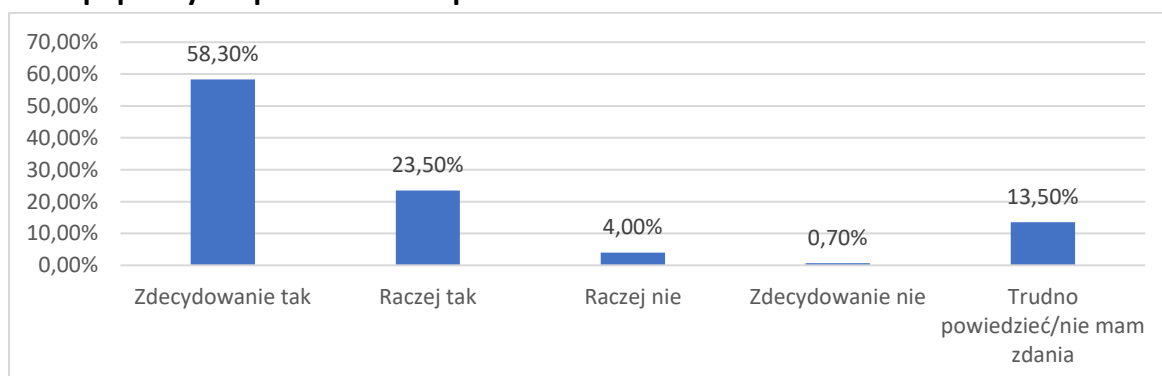
Wykres 41. Czy Pana/Pani zdaniem w przypadku realizowania podobnej inicjatywy w przyszłości należałoby zwiększyć zakres działań informacyjno-promocyjnych, mających na celu informowanie społeczeństwa o jej realizacji?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CAWI/CATI z mieszkańcami (n=1 000).

Co istotne, zdecydowana większość badanych (niemal 82%) potwierdziło, że ich zdaniem w Polsce potrzebne są kolejne tego typu działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa i sprawiedliwości. Wskazuje to na istotność tej kwestii wśród polskiego społeczeństwa i aprobatę dla działań realizowanych w tym obszarze. Warto zaznaczyć, że wśród pozostałego udziału wskazań występowały głównie odpowiedzi „trudno powiedzieć”, poprzez co na oceny negatywne przypadło zaledwie 4,7% respondentów.

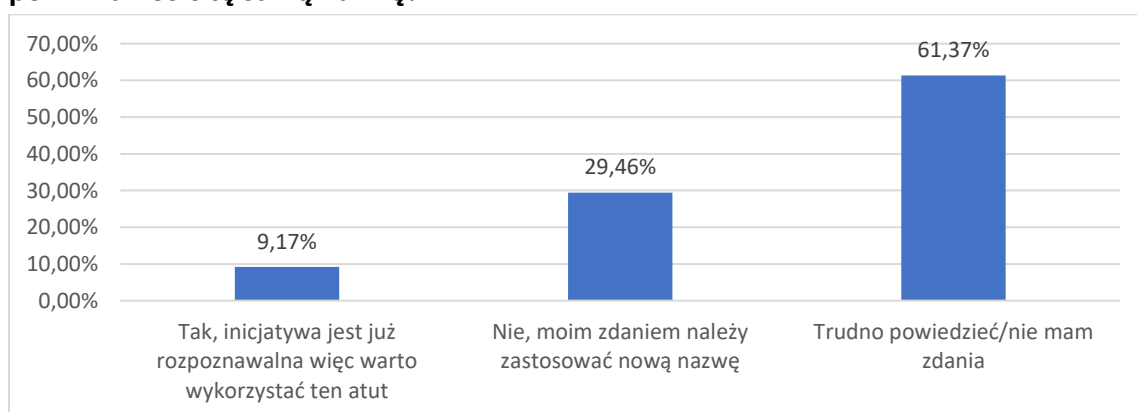
Wykres 42. Czy uważa Pan/Pani, że w Polsce potrzebne są kolejne tego typu działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa i sprawiedliwości?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CAWI/CATI z mieszkańcami (n=1 000).

Na podstawie udzielonych odpowiedzi trudno jednoznacznie wskazać, jaką nazwę powinna nosić ewentualna przyszła inicjatywa (w przypadku podjęcia w przyszłości analogicznych działań). Aż 63,37% badanych (którzy wcześniej potwierdzili potrzebę kontynuacji tego typu działań) nie miało zdania w tym temacie, przy czym jednocześnie jedynie 9,10% respondentów uważało, że inicjatywa jest rozpoznawalna więc warto wykorzystać to jako atut. Zaznaczyć jednak należy, że w znacznej mierze odpowiedź tę wskazywały osoby, które słyszały już wcześniej o Programie. Zdaniem ewaluatora, biorąc pod uwagę ogólnie niską rozpoznawalność Programu sama nazwa nie stanowi tak istotnej wartości, dla której należałoby się trzymać dotychczasowego nazewnictwa. Jednocześnie dotychczasowa nazwa Programu nie była szczególnie charakterystyczna, wobec czego trudno byłoby ją szeroko rozpropagować w świadomości mieszkańców. Tym samym, w przypadku kontynuowania tego typu działań w przyszłości, prócz wspomnianego już zwiększenia zakresu i zasięgu działań informacyjno-promocyjnych sugeruje się również wykorzystanie nowej nazwy dla Programu – najlepiej korzystając z określenia bardziej charakterystycznego, poprzez co też łatwiej zapadającego w pamięć. Zdecydowanie ułatwiłoby to zadanie polegające na zwiększeniu ogólnej rozpoznawalności inicjatywy.

Wykres 43. Czy w przypadku kontynuowania tego typu działań w przyszłości, inicjatywa powinna nosić tę samą nazwę?

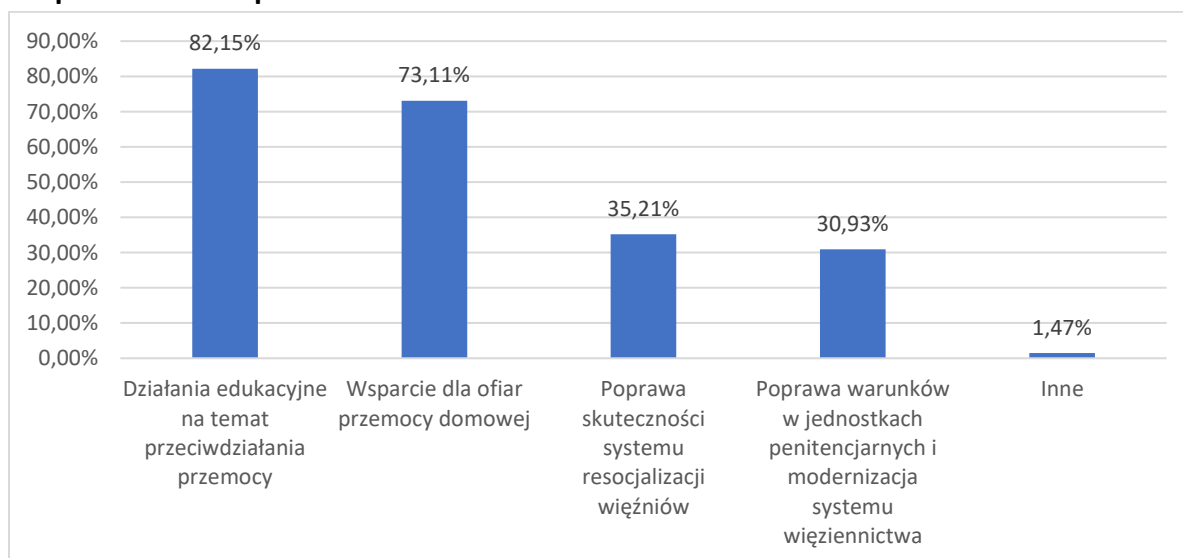

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CAWI/CATI z mieszkańcami (n=818).

Osoby opowiadające się za koniecznością kontynuowania tego typu działań w przyszłości, zwróciły uwagę, że priorytetem powinny być takie obszary, jak działania edukacyjne na temat

przeciwdziałania przemocy (aż 82,15%) oraz wsparcie dla ofiar przemocy domowej (ponad 73%). Kwestie związane z systemem resocjalizacji i jednostkami penitencjarnymi uzyskały zdecydowanie niższe udziały wskazań. W ramach wariantu „inne” badani wskazywali na zróżnicowane odpowiedzi, przy czym miały one charakter jednostkowy (wymieniano m.in. objęcie opieką dzieci z rodzin patologicznych, dozór osób nadużywających alkoholu, zwiększenie liczby patroli policji, poprawę bezpieczeństwa w szkołach czy środkach transportu publicznego).

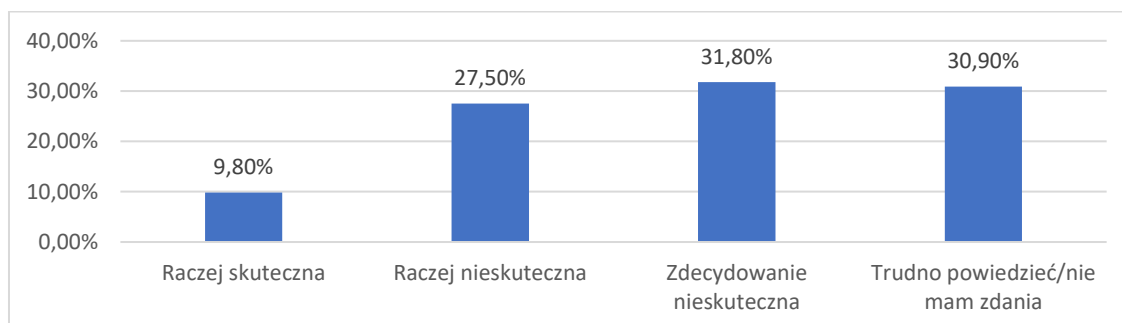
Wykres 44. Jakie obszary powinny być priorytetem w przyszłych programach dotyczących bezpieczeństwa i sprawiedliwości?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CAWI/CATI z mieszkańcami (n=818).

Badani w znacznej części przypadków (niemal 31%) nie mieli zdania na temat skuteczności procesu resocjalizacji osób skazanych. Niemniej jedynie co dziesiąty badany ocenił ten aspekt pozytywnie. Tym samym aż 59,3% badanych ma negatywne zdanie na ten temat. Można więc zauważyć, że generalnie mieszkańcy Polski wyrażają się negatywnie na temat procesu resocjalizacji, jednak nie upatrują w tym obszarze szczególnej potrzeby wdrażania działań naprawczych (na co wskazują wyniki poprzedniego pytania). Może to wskazywać na ogólny brak przekonania na temat możliwości skutecznej resocjalizacji skazanych.

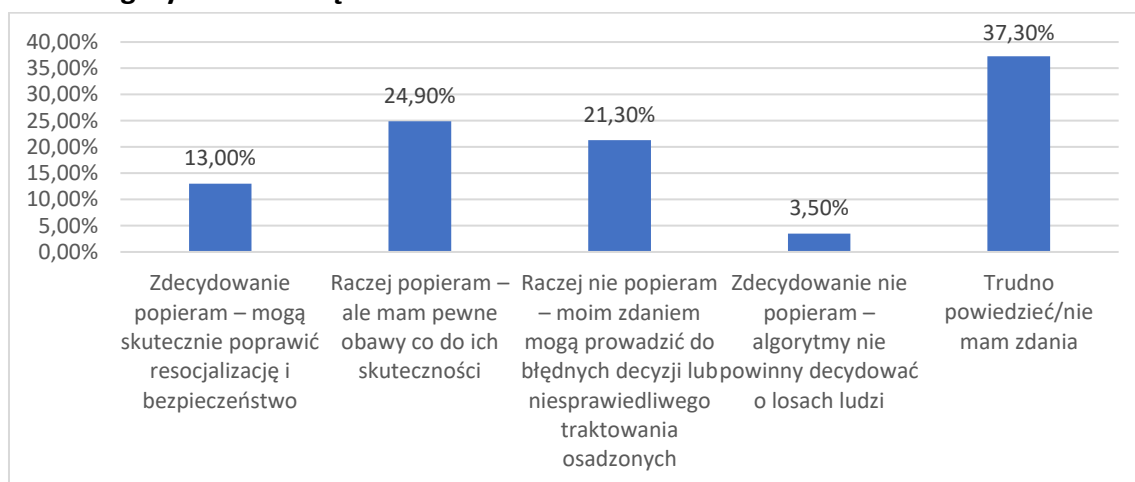
Wykres 45. Jak Pan/Pani ocenia skuteczność procesu resocjalizacji osób skazanych w Polsce?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CAWI/CATI z mieszkańcami (n=1 000).

Również kwestia wykorzystywania zaawansowanych algorytmów służących ocenie ryzyka recydywy wśród osób osadzonych w zakładach karnych nie znalazły szerokiej aprobaty wśród ankietowanych. Pozytywnie wykorzystanie ich oceniło niecałe 38% badanych. Pozostali jednak w zdecydowanej mierze nie mieli zdania w tym temacie. Natomiast wśród negatywnych ocen przeważały te, dotyczące możliwości ewentualnego podjęcia błędnych decyzji w oparciu o algorytmy.

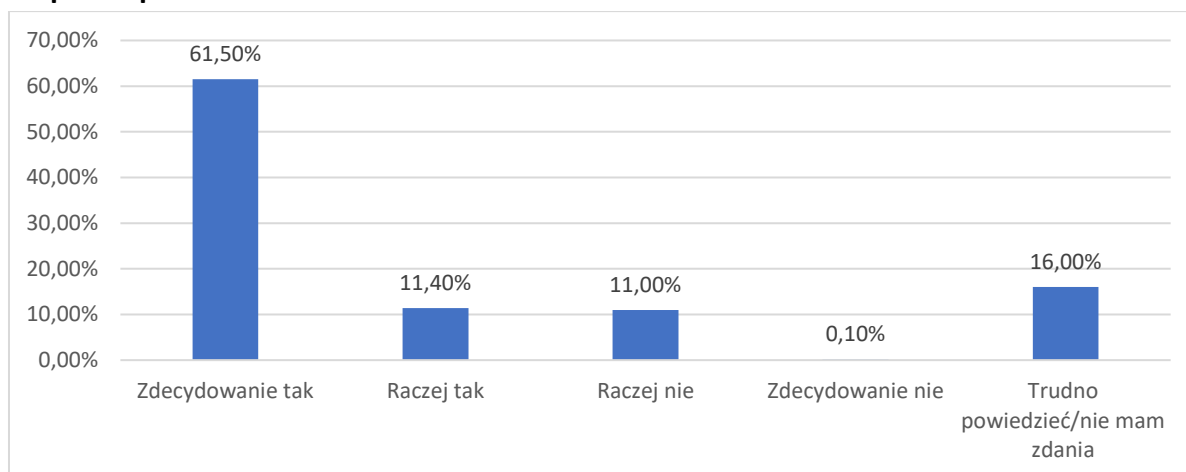
Wykres 46. Jeden z realizowanych projektów nosił nazwę Pilotażowe kompleksy penitencjarne. W jego ramach opracowano m.in. zaawansowane algorytmy służące ocenie ryzyka recydywy wśród osób osadzonych w zakładach karnych, ułatwiając podejmowanie decyzji dotyczących np. zwolnień warunkowych. Jak ocenia Pan/Pani wykorzystywanie takich algorytmów w więziennictwie?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CAWI/CATI z mieszkańcami (n=1 000).

Zdecydowanie przychylniej ankietowani odnieśli się do kwestii kontynuacji inwestycji w obszarze działań mających na celu przeciwdziałanie przemocy domowej. Potrzebę ich realizacji potwierdziło aż blisko 73% badanych. Jednocześnie 16% nie miało zdania w tym temacie, wobec czego negatywnie do tej kwestii odniosło się jedynie 11,1% badanych (warto zauważyć, że nie odnotowano w tym obszarze różnic w podziale na płeć – w obu przypadkach udział wskazań negatywnych był porównywalny).

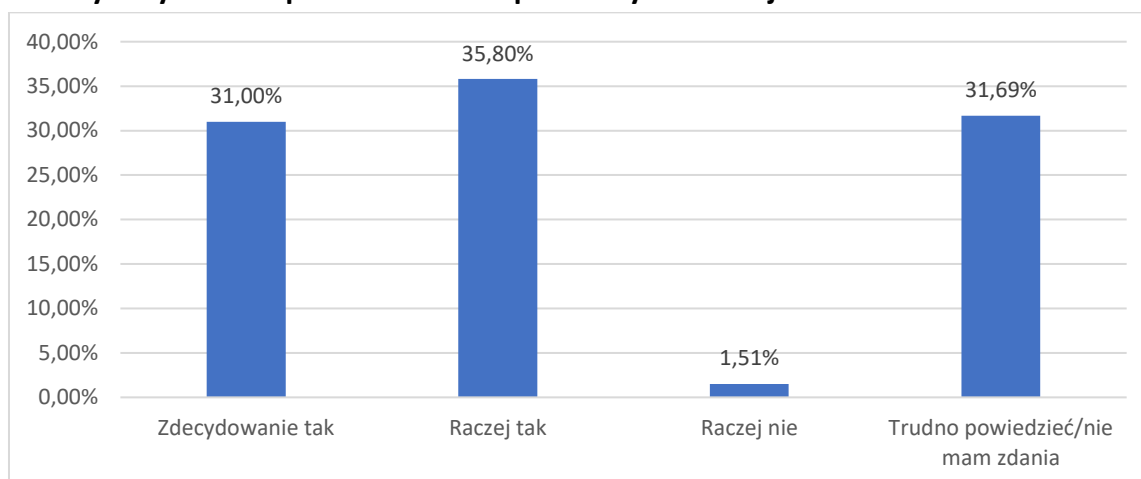
Wykres 47. Czy w Pana/Pani opinii zasadne jest inwestowanie w kolejne działania mające na celu przeciwdziałanie zjawisku przemocy domowej, w tym wśród osób starszych i z niepełnosprawnościami?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CAWI/CATI z mieszkańcami (n=1 000).

Osoby, które w poprzednim pytaniu udzieliły oceny pozytywnej, poproszone zostały o wskazanie, czy w tym zakresie właściwe jest podejmowanie takich działań, jak organizacja szkoleń dla odpowiednich służb, publikacja materiałów edukacyjnych oraz realizacja naborów wniosków na projekty mające na celu rozwój lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy domowej. Co prawda większość badanych zgodziła się z tym stanowiskiem (66,80%), jednak podkreślić należy również duży udział osób, które nie miały zdania na ten temat (blisko 32%). Oceny negatywne stanowiły tym samym bardzo niewielki odsetek odpowiedzi (1,51%).

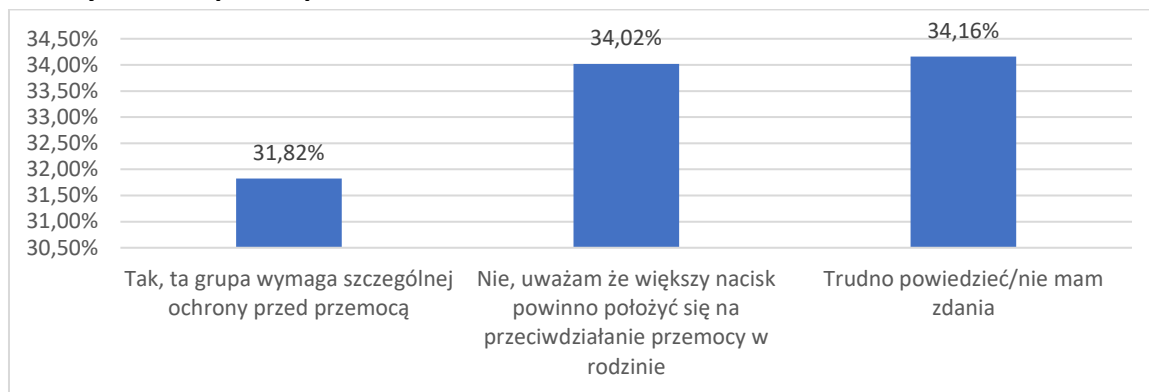
Wykres 48. Czy w tym zakresie Pana/Pani zdaniem właściwe jest podejmowanie takich działań, jak organizacja szkoleń dla odpowiednich służb, publikacja materiałów edukacyjnych oraz realizacja naborów wniosków na projekty mające na celu rozwój lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy domowej?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CAWI/CATI z mieszkańcami (n=729).

Co ciekawe, wśród osób opowiadających się za potrzebą kontynuacji działań z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie, stosunkowo niewielki udział (niecałe 32%) przypadł na osoby, zdaniem których przyszłe działania z tego obszaru powinny zostać szczególnie ukierunkowane na przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i z niepełnosprawnościami. Wśród pozostałych respondentów udział wskazań przypadł równomiernie na osoby, które nie miały zdania w tym temacie oraz te, zdaniem których większy nacisk położony zostać powinien na pozostałe działania z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a nie stricte na wsparcie tej konkretnej grupy docelowej.

Wykres 49. Czy Pana/Pani zdaniem przyszłe działania z zakresu przeciwdziałania przemocy powinny zostać szczególnie ukierunkowane na przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i z niepełnosprawnościami?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania CAWI/CATI z mieszkańcami (n=729).

6.4. Ocena wyników Programu

Norweski Mechanizm Finansowy (tzw. Fundusze Norweskie) to bezzwrotna forma pomocy zagranicznej przyznawanej przez Norwegię nowym państwom członkowskim UE od 2004 r. Głównym celem Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2014-2021 jest przyczynianie się do zmniejszania różnic ekonomicznych i społecznych w obrębie Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz wzmacnianie stosunków dwustronnych pomiędzy Norwegią a Państwami-Beneficjentami.

Pomoc finansowa była dostępna w pięciu obszarach priorytetowych, w tym w ramach obszaru „Wymiar sprawiedliwości i sprawy wewnętrzne”. W ramach tego obszaru priorytetowego realizowany był Program „Sprawiedliwość”. Jego celem głównym było wzmocnienie praworządności.

6.4.1. Czy osiągnięto podstawowe założenia Programu?

W poniższym rozdziale przedstawiono analizę założeń Programu oraz dokonano oceny ich osiągnięcia. Na wstępie zaznaczyć należy, że zdaniem ewaluatora Program spełnił swoje założenia - pozwolił wypracować i pilotażowo wdrożyć szereg przydatnych rozwiązań. Zaznaczyć jednak należy, że niektóre z planowanych efektów pozostają trudne do weryfikacji – mimo, iż Program umożliwił wdrożenie narzędzia wspomagającego ocenę ryzyka powrotności do przestępstwa, trudno w tym momencie (w oparciu o dostępne dane) zweryfikować mierzalny wpływ Programu na aspekt powrotności do przestępstw.

W ramach Programu „Sprawiedliwość” wdrażane były działania w **dwóch obszarach tematycznych**:

1. Służba Więzienna i areszt przedprocesowy (PA 19).

Wyzwaniami zidentyfikowanymi w tym obszarze są potrzeba zmniejszenia wskaźnika powrotności do przestępstwa i opracowania środków wspierających proces rehabilitacji więźniów.

W tym aspekcie ważne jest zapewnienie lepszych warunków materialnych do odbywania kary, w tym nowoczesnej infrastruktury, zwiększenie liczby więźniów uczestniczących w

programach reintegracji społecznej zwiększenie kompetencji personelu więziennego, a także stworzenie zakładów półotwartych, jako inicjatywy przyczyniającej się do stopniowego przygotowania do powrotu do społeczeństwa.

Odpowiedzią na te wyzwania był projekt predefiniowany „Pilotażowe kompleksy penitencjarne”. W jego ramach:

- Utworzono 4 pilotażowe kompleksy penitencjarne:

Kompleks penitencjarny "Jastrzębie-Zdrój" - wybudowano pawilon penitencjarny dla 202 osób pozbawionych wolności, dom o pojemności 30 osób oraz halę produkcyjną

Kompleks penitencjarny "Koziegłowy" – wybudowano pawilon penitencjarny dla 202 osób pozbawionych wolności, dom przejściowy o pojemności 22 osób oraz halę produkcyjną.

Kompleks penitencjarny "Chmielów" - wybudowano pawilon penitencjarny dla 202 osób pozbawionych wolności, dom przejściowy o pojemności 38 osób oraz halę produkcyjną.

Kompleks penitencjarny "Kamińsk" - wybudowano pawilon penitencjarny dla 202 osób pozbawionych wolności oraz dom o pojemności 30 osób.

W ramach pilotażowych kompleksów penitencjarnych są wdrażane nowoczesne systemy readaptacji społecznej więźniów oraz są stosowane nowatorskie programy szkolenia zawodowego kadry. Utworzenie kompleksów penitencjarnych stwarza możliwości uzyskania przez skazanych kształcenia zawodowego i zatrudnienia na terenie kompleksów penitencjarnych w wybudowanych halach produkcyjnych. W ramach kompleksów penitencjarnych powstały również tzw. „domy przejściowe”, w których skazani mają możliwość przygotowywania się w warunkach zbliżonych do wolnościowych do powrotu do społeczeństwa przez jeszcze końcem kary pozbawienia wolności.

Przeszkolono personel Służby Więziennej obejmując przygotowanie profili kompetencyjnych personelu Służby Więziennej, identyfikację luk kompetencyjnych,

szkolenie personelu i przygotowanie programów kształcenia dla personelu Służby Więziennej.

Wdrożono narzędzie „Pogłębiony System Oceny Ryzyka Recydywy PSORR-PL.” wspomagające ocenę ryzyka powrotności do przestępstwa skazanego /potrzeb w Okręgowych Insektoratach Służby Więziennej , w których mają powstać kompleksy, z którego korzystają przedstawiciele sądownictwa, nadzoru kuratorskiego, Służby Więziennej i organów ścigania w celu oceny ryzyka powrotu do przestępstwa.

Przeszkolono sędziów, prokuratorów, pracowników Służby Więziennej, kuratorów sądowych, mając na celu zwiększenie zakresu stosowania alternatywnych kar nieizolacyjnych Dzięki szkoleniom personel Służby Więziennej i kuratorzy sądowi mogli wdrażać i testować dedykowane programy resocjalizacji dla więźniów w nowych jednostkach penitencjarnych.

2. Przeciwdziałanie przemocy domowej i przemocy ze względu na płeć (PA 22).

Przemoc domowa stanowi poważny problem społeczny. Jak pokazują badania prawie jedna czwarta Polaków doświadczyła przemocy ze strony bliskich krewnych.

Wyzwaniami zidentyfikowanymi w tym obszarze są koordynacja /integracja usług realizowanych w celu zwalczania przemocy domowej, opracowanie modeli mających na celu zapobieganie przemocy domowej i wsparcie rodzin ze zidentyfikowanym ryzykiem wystąpienia przemocy.

W odpowiedzi na te wyzwania zrealizowane zostały dwa projekty predefiniowane, tj. „Zintegrowany system zapobiegania przemocy domowej” oraz „Przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych”.

W ramach projektu „Zintegrowany system zapobiegania przemocy domowej”:

- Przeprowadzono ocenę istniejących rozwiązań w Polsce i Norwegii krajach oraz opracowano model zintegrowanego systemu przeciwdziałania przemocy domowej. Model zawiera narzędzie oceny ryzyka relacyjnego, wspierające ocenę prawdopodobieństwa (możliwości) wystąpienia przemocy domowej. Opracowany

model został przetestowany w czternastu różnych gminach przez 14 utworzonych Centrów dla Rodzin.

- Stworzenie i upowszechnienie modelu „Zintegrowany system profilaktyki przemocy domowej”, tak, by mógł być on stosowany jako rozwiązanie systemowe.

Projekt koncentrował się na potrzebach rodzin narażonych w szczególności na przemoc domową, specjalistach w dziedzinie wsparcia i pomocy dla dzieci i rodzin, a także członkach społeczności lokalnej.

W ramach projektu „Przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych”:

- Przeprowadzono ogólnokrajową diagnozę zjawiska przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych, w celu określenia cech i skali zjawiska, cech sprawców, istniejących przekonań i stereotypów dotyczących przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych, a także istniejącej infrastruktury i systemu wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych doświadczających przemocy.
- Na bazie diagnozy opracowano model profilaktyki przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych, oparty na współpracy lokalnych służb działających w obszarze przeciwdziałania przemocy. Model zakłada działania podejmowane na dwóch poziomach - zapobieganie oraz działania mające na celu interwencję i pomoc.
- Przeprowadzono szkolenia dla pracowników „pierwszego kontaktu” wykonujących zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Szkolenia miały na celu zacieśnienie współpracy interdyscyplinarnej między przedstawicielami zaangażowanych instytucji oraz poprawę skuteczności pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie, w szczególności osobom starszym i niepełnosprawnym.

Działania objęte projektem były skierowane do: osób i rodzin zagrożonych przemocą, w szczególności osób starszych i niepełnosprawnych, osób stosujących przemoc, przedstawicieli służb i instytucji działających w dziedzinie przeciwdziałania przemocy, ogółu społeczeństwa.

Wszystkie powstałe produkty – diagnoza zjawiska przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych, model profilaktyki przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i

niepełnosprawnych, zagrożonych lub doznających przemocy w rodzinie, jak i wszystkie materiały szkoleniowe są ogólnodostępne dla wszystkich interesariuszy. Oznacza to, że wykorzystanie wytworzonych produktów, może przełożyć się nie tylko na utrzymanie rezultatu wypracowanego w projekcie, ale także na umożliwienie jego dalszego wzrostu wykorzystania w przeciwdziałaniu przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych, także po zakończeniu projektu.

W ramach projektu zaplanowano również przeprowadzenie ogólnopolskiej kampanii społecznej, skierowanej do osób starszych i niepełnosprawnych pod kątem wzbogacenia ich wiedzy na temat możliwości uzyskania pomocy w sytuacji przemocy oraz do ogółu społeczeństwa, po to, aby przełamać obojętność społeczeństwa i zmotywować świadków przemocy do odpowiedniego na nią reagowania. Jak już wspomniano, realizacja kampanii okazała się skomplikowana pod względem logistycznym, a opóźnienie związane ze zmianą beneficjenta powodowały ryzyko, że rezultat nie zostanie osiągnięty przed zakończeniem realizacji projektu.

Przeprowadzone wywiady pogłębione (zarówno z Operatorem Programu, jak i beneficjentami) **pozwalają potwierdzić osiągnięcie podstawowych założeń Programu.**

Realizowane projekty konkursowe dotyczące przeciwdziałania przemocy domowej oraz przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych umożliwiły istotne podniesienie wiedzy społeczeństwa na temat przemocy domowej.

Badani zaznaczali jednak, że kluczowe będzie utrzymanie trwałości uzyskanych efektów Programu, co będzie możliwe do zbadania dopiero w przyszłości. Jednocześnie spełnienie założeń Programu zależne będzie od decyzji podejmowanych w obszarach, do których interwencja była dedykowana, tj. odnoszące się do dalszego wykorzystywania wypracowanych rozwiązań. Jako przykład wskazać można model przeciwdziałania przemocy domowej (opracowany w ramach projektu predefiniowanego „Zintegrowany modela przeciwdziałania przemocy domowej”), który wdrażany był na poziomie gmin. Efekty wprowadzonych rozwiązań możliwe będą do zaobserwowania wyłącznie w sytuacji, w której gminy te zdecydują się na ich dalsze wykorzystywanie. Aktualne obserwacje wskazują jednak

na brak wystarczających środków na ten cel po stronie samorządów, poprzez co większość z nich rezygnowała z utrzymywania modelu po zakończeniu pilotażu. Niemniej trudno uznać ten aspekt za minus podjętej interwencji – udało się bowiem zgodnie z założeniami wypracować i wdrożyć odpowiednie działania. Dalsze działania uwarunkowane będą od dostępności środków i chęci wykorzystania wypracowanych narzędzi.

Analogiczna sytuacja występuje w przypadku modułu nr 2: Modernizacja systemu szkolenia kadry Służby Więziennej dotyczącego kształcenia pracowników Służby Więziennej – wykorzystanie wypracowanych rozwiązań uwarunkowane będzie od przyszłych decyzji dotyczących modelu szkolenia pracowników, tj. formatu kształcenia i zakresu przyswajanej wiedzy.

Podsumowując ten element analizy, Program spełnił swoje założenia i pozwolił wypracować i pilotażowo wdrożyć szereg przydatnych rozwiązań. Ich dalsze wykorzystanie uwarunkowane będzie jednak przyszłymi decyzjami (w tym politycznymi), warunkującymi kierunek przeszłych działań i zakres dostępnych środków, które umożliwiłyby dalsze korzystanie z opracowanych narzędzi i rozwiązań.

6.4.2. Czy główny cel Programu został osiągnięty? Jeżeli tak, to w jaki sposób? Jeżeli nie, to dlaczego?

Jak wynika z analizy przeprowadzonej przez ewaluatora, Program „Sprawiedliwość” w dużym stopniu spełnił swoje założenia, szczególnie w zakresie wdrożenia nowoczesnych modeli przeciwdziałania przemocy i modernizacji systemu penitencjarnego.

W ramach obszaru programowego „**Służba Więzienna i areszt przedprocesowy**” poważnymi wyzwaniami zidentyfikowanymi była potrzeba zmniejszenia wskaźnika powrotności do przestępstwa i opracowania środków wspierających proces rehabilitacji więźniów. Dlatego głównym celem realizowanego w ramach tego obszaru programowego była realizacja innowacyjnych działań zmierzających do poprawy systemu penitencjarnego w Polsce pozwalających na zmniejszenie poziomu recydywy.

Dzięki zrealizowanym działaniom, uruchomieniu nowoczesnych kompleksów penitencjarnych, budowie hal produkcyjnych i nawiązaniu współpracy z przedsiębiorcami następowało zatrudnienie osób pozbawionych wolności po ich wyszkoleniu zawodowym. Zapoczątkowany w ramach projektu proces podwyższania kompetencji kadry więziennictwa pozwolił na szersze spojrzenie na zjawisko towarzyszące patologii przestępczości, w tym skutków odosobnienia skazanych.

Opracowanie i wdrożenie narzędzia szacowania ryzyka powrotności osób odbywających karę pozbawienia wolności do przestępstwa pozwoliło na usprawnienie procesów decyzyjnych w zakresie przyjęcia wobec osoby pozbawionej wolności do odpowiedniego programu korekcyjnego zapewniającego minimalizację prawdopodobieństwa wystąpienia recydywy.

W ramach obszaru programowego „Przeciwdziałanie przemocy domowej i przemocy ze względu na płeć” zidentyfikowanymi wyzwaniem były koordynacja służb zajmujących się zapobieganiem przemocy domowej i przemocy ze względu na płeć oraz wspieranie rodzin o określonym ryzyku wystąpienia przemocy. Dlatego celem realizowanego w ramach tego obszaru projektu było opracowanie modelu zapobiegania przemocy domowej na poziomie gminy. Opracowany i przetestowany, w ramach Centrów dla Rodzin, model jest odpowiedzią na dwie zidentyfikowane potrzeby: brak integracji działań interesariuszy na poziomie gminy oraz brak działań w ramach profilaktyki selektywnej (osoby doświadczające trudności w relacjach i z tego powodu zagrożone przemocą domową).

Zaproponowane w modelu rozwiązania, na poziomie profilaktyki selektywnej, doprowadziły do zmniejszenia występowania zjawiska przemocy domowej.

Model jest ogólnodostępny oraz może zostać wdrożony w każdej gminie. Przeprowadzone w trakcie trwania projektu szkolenia dla specjalistów w dziedzinie wsparcia i pomocy dla dzieci i rodzin dotkniętych przemocą domową zapoznały ich z opracowanym modelem. Wydana w ramach projektu publikacja dotycząca ubogacania relacji w rodzinie jest z kolei stale dostępna na stronie internetowej Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości.

Działania zaplanowane w projekcie przyczyniły się (na obszarach jego realizacji) do zmniejszenia wskazanych problemów związanych z występowaniem przemocy domowej. Tym

samym uznać można, że cel interwencji został w tym przypadku osiągnięty na poziomie lokalnym.

Głównym celem kolejnego projektu realizowanego w ramach obszaru „Przeciwdziałanie przemocy domowej i przemocy ze względu na płeć” była poprawa funkcjonowania systemu przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Cel ten był realizowany poprzez opracowanie modelu koncentrującego się na przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych.

W konsekwencji projekt pomógł zmniejszyć skalę zjawiska przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych.

Rezultatem realizowanych działań jest poprawa jakości życia i bezpieczeństwa osób starszych i niepełnosprawnych. Projekt przyczynił się do zabezpieczenia ich praw i zwiększenia ich zaufania do systemu wsparcia poprzez dostosowanie lokalnej infrastruktury do potrzeb osób doświadczających przemocy. Identyfikuje się jednak problem w postaci braku przeprowadzenia ogólnokrajowej kampanii społecznej, co ograniczyło efekty projektu, w szczególności w zakresie zwiększenia świadomości polskiego społeczeństwa na temat praw osób starszych i niepełnosprawnych oraz potrzeby wspierania ich w walce ze zjawiskiem przemocy.

Jak już wskazano w poprzednim podrozdziale, na podstawie przeprowadzonych wywiadów pogłębionych z Operatorem Programu oraz beneficjentami można stwierdzić, że główny cel Programu „Sprawiedliwość” został osiągnięty w dużej mierze, jednak nie w pełni. Program przyczynił się do wdrożenia nowoczesnych metod przeciwdziałania przemocy domowej, poprawy resocjalizacji więźniów oraz zwiększenia świadomości społecznej w zakresie problemów, na które był ukierunkowany. Niemniej jednak, jego długoterminowa skuteczność zależy od przyszłych decyzji dotyczących trwałości i finansowania wdrożonych rozwiązań.

Wdrożenie modeli przeciwdziałania przemocy domowej w ramach projektu predefiniowanego nr 2 („Zintegrowany system zapobiegania przemocy domowej”) umożliwiło testowanie ich w gminach, co pozwoliło dostosować wsparcie do lokalnych warunków oraz zwiększyć kompetencje służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy.

Modernizacja systemu penitencjarnego i resocjalizacji więźniów objęła utworzenie pilotażowych kompleksów penitencjarnych, gdzie wdrożono elementy ochrony dynamicznej stosowanej w Norwegii. Szkolenia funkcjonariuszy oraz współpraca z partnerami norweskimi umożliwiły lepsze przygotowanie kadry do pracy ze skazanymi. Dalsze wdrażanie tej metody zależy jednak od przyszłych decyzji dotyczących modelu szkolenia i polityki resocjalizacyjnej.

Program przyczynił się również do zwiększenia efektywności współpracy między instytucjami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy oraz systemem penitencjarnym. Szkolenia i wspólne działania pozwoliły na lepszy przepływ informacji i skuteczniejszą koordynację działań na poziomie lokalnym. Poprawił się także dostęp do wsparcia dla ofiar przemocy, co przełożyło się na wzrost liczby zgłoszeń dotyczących przemocy domowej i większą gotowość do korzystania z pomocy.

Niektóre cele Programu nie zostały osiągnięte w pełni z powodu braku trwałości wdrożonych rozwiązań. Mimo sukcesu pilotażowych modeli przeciwdziałania przemocy domowej oraz modernizacji systemu penitencjarnego, ich dalsze funkcjonowanie jest zagrożone z powodu braku środków finansowych oraz decyzji politycznych dotyczących ich wdrażania w dłuższej perspektywie. Występuje także niepewność co do przyszłego wykorzystania wypracowanych narzędzi, zwłaszcza modelu szkolenia funkcjonariuszy więziennych oraz mechanizmów przeciwdziałania przemocy, które mogą nie zostać wdrożone na szerszą skalę bez dalszych decyzji strategicznych. Dodatkowym utrudnieniem były czynniki zewnętrzne, takie jak pandemia COVID-19, inflacja oraz zmiany instytucjonalne, które wpłynęły na realizację Programu, utrudniając pełne osiągnięcie jego celów.

Program „Sprawiedliwość” w dużym stopniu spełnił więc swoje założenia, szczególnie w zakresie wdrożenia nowoczesnych modeli przeciwdziałania przemocy i modernizacji systemu penitencjarnego. Jego efekty były widoczne w zwiększonej świadomości społecznej, poprawie współpracy międzyinstytucjonalnej oraz lepszym dostępie do wsparcia dla ofiar przemocy. Jednak dalsze utrzymanie i rozwój wypracowanych rozwiązań zależy od przyszłych decyzji dotyczących finansowania i strategicznego wdrażania polityki w tych obszarach.

6.4.3. W jakim stopniu Program odpowiadał na zidentyfikowaną potrzebę?

Zdaniem ewaluatora Program w znacznym stopniu odpowiadał na zidentyfikowane potrzeby, dostarczając skutecznych narzędzi i rozwiązań, które miały realny wpływ na przeciwdziałanie przemocy oraz poprawę efektywności resocjalizacji.

W obszarze programowym „**Służba Więzienna i areszt przedprocesowy**” głównymi zidentyfikowanymi problemami były: słaba infrastruktura, niewystarczająca resocjalizacja, reintegracja i motywacja skazanych, niewystarczająca motywacja funkcjonariuszy Służby Więziennej oraz brak opcji związanych z tworzeniem zakładów otwartych/półotwartych. Problemem związanym ze słabą infrastrukturą była kwestia przestrzeni życiowej dla osadzonych.

Spełnienie wskazanych potrzeb zaplanowane zostało poprzez wdrożenie projektu predefiniowanego „Pilotażowe kompleksy penitencjarne” składającego się z 3 modułów (moduł nr 1 „Pilotażowe kompleksy penitencjarne”, moduł nr 2 „Modernizacja systemu szkolenia kadry Służby Więziennej” oraz moduł nr 3 „Narzędzie służące analizie ryzyka powrotności do przestępstwa”. Zaplanowane działania w pełni odpowiadały zidentyfikowanym potrzebom. Celem tych działań było wdrożenie i testowanie innowacyjnych rozwiązań i zmian strukturalnych, nowych w polskiej Służbie Więziennej, które po ich ocenie mogą zostać rozszerzone na inne jednostki penitencjarne w Polsce.

Obszar programowy „Przeciwdziałanie przemocy domowej i przemocy ze względu na płeć” był z kolei odpowiedzią na poważny problem społeczny jakim jest przemoc domowa. Konieczna jest jednak koordynacja służb zajmujących się zapobieganiem przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć oraz wspieranie rodzin o określonym ryzyku wystąpienia przemocy.

Odpowiedzią na te potrzeby była z kolei realizacja projektu „Zintegrowany system zapobiegania przemocy domowej”. W efekcie jego realizacji stworzony został model zapobiegania przemocy domowej na poziomie gminy.

Jedną ze szczególnie wrażliwych grup są osoby starsze i niepełnosprawne, które stanowią dużą część polskiego społeczeństwa. Są oni narażeni na nierówne traktowanie z powodu wieku, dolegliwości, zależności od innych lub braku świadomości swoich praw.

Ponad 40% Polaków spotkało się z przemocą wobec osób starszych². Przypadki przemocy wobec osób niepełnosprawnych są znane prawie jednej trzeciej Polaków. Jednocześnie zdecydowana większość przyznała, że nie podjęła żadnych działań w celu powstrzymania przemocy.

Wyzwaniem, którym należy się zająć jest brak koordynacji i wspólnego podejścia do zapobiegania przemocy. Lokalne inicjatywy nie są trwałe, a dobre praktyki nie są rozpowszechniane na poziomie całego kraju. Istnieje również problem koordynacji i przepływu informacji między instytucjami (policja, opieka społeczna, system opieki zdrowotnej) zajmującymi się przemocą.

Odpowiedzią na to był z kolei projekt predefiniowany. „Przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych”, w ramach którego opracowano model profilaktyki przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych, oparty na współpracy lokalnych służb działających w obszarze przeciwdziałania przemocy.

Również na podstawie przeprowadzonych wywiadów pogłębionych można stwierdzić, że Program „Sprawiedliwość” w dużym stopniu odpowiadał na zidentyfikowaną potrzebę. Program został zaprojektowany w odpowiedzi na wyraźnie zdiagnozowane problemy, takie jak potrzeba skuteczniejszego przeciwdziałania przemocy domowej oraz modernizacji systemu penitencjarnego. Realizowane działania, takie jak wdrażanie modeli przeciwdziałania przemocy, szkolenia dla specjalistów, rozwój systemu wsparcia ofiar oraz modernizacja metod resocjalizacji więźniów, były adekwatne do skali problemu i przyczyniły się do zwiększenia skuteczności działań w tych obszarach.

Jednym z kluczowych osiągnięć Programu było wypracowanie modelu przeciwdziałania przemocy domowej, który był wdrażany w gminach. Działania te pozwoliły na przetestowanie

² Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Raport z badania ogólnopolskiego 2015 r. oraz badania porównawczego z lat 2009-2015, Polska Akademia Nauk.

różnych metod wsparcia, a także zwiększyły świadomość społeczną na temat problemu przemocy. Wskazywano jednak (jak już wspomniano w poprzednich podrozdziałach), że po zakończeniu pilotażu część gmin nie miała wystarczających środków na dalsze utrzymanie wprowadzonych rozwiązań, co ograniczyło ich długofalowy wpływ. Mimo to, same wypracowane modele uznawane są za wartościowe narzędzia, które mogą być wykorzystywane w przyszłości, o ile zostaną zapewnione odpowiednie warunki do ich kontynuacji.

W zakresie systemu penitencjarnego Program przyczynił się do wdrożenia nowoczesnych metod resocjalizacji, w tym ochrony dynamicznej inspirowanej doświadczeniami norweskimi. Pilotażowe Kompleksy Penitencjarne stanowiły istotny krok w kierunku zwiększenia skuteczności pracy ze skazanymi. Szkolenia dla funkcjonariuszy oraz współpraca z partnerami zagranicznymi pozwoliły na zdobycie nowej wiedzy i doświadczeń, które mogą być wykorzystywane w przyszłości.

Program odpowiadał także na potrzebę zwiększenia współpracy międzyinstytucjonalnej oraz lepszego dostępu do pomocy dla osób dotkniętych przemocą. Działania w tym zakresie przyczyniły się do wzmocnienia relacji między instytucjami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy oraz do poprawy koordynacji działań. Wprowadzone szkolenia dla specjalistów i kadry instytucji wspierających ofiary przemocy zwiększyły kompetencje personelu i podniosły standard świadczonej pomocy. Wzrost liczby zgłoszeń dotyczących przemocy domowej świadczy o większej gotowości społeczeństwa do korzystania z dostępnych form wsparcia, co można uznać za jeden z rezultatów Programu.

Warto w tym obszarze zwrócić również uwagę na wyniki przeprowadzonych zogniskowanych wywiadów pogłębionych. Wypowiedzi uczestników również wskazują bowiem, że Program pozwolił na realizację szerokiego wachlarza działań, w tym szkoleń, warsztatów, wsparcia psychologicznego oraz edukacji dotyczącej problemu przemocy. Szczególnie doceniono działania skierowane do różnych grup społecznych – osób starszych, niepełnosprawnych, rodzin, młodzieży oraz specjalistów zajmujących się pomocą społeczną.

Z perspektywy uczestników badania, cele Programu były dostosowane do faktycznych problemów społecznych i systemowych. Wskazywano, że przemoc domowa to zjawisko narastające, a dostęp do specjalistycznego wsparcia w wielu gminach był ograniczony. Program umożliwił realizację działań profilaktycznych oraz interwencyjnych, które w innych okolicznościach byłyby trudne do wdrożenia ze względu na brak środków. Wskazano również na różnice między większymi miastami a mniejszymi miejscowościami – w tych drugich początkowo występował opór przed udziałem w projekcie, jednak z czasem mieszkańcy zaczęli dostrzegać jego wartość i zgłaszać się po pomoc.

Podkreślano, że bez finansowania z Programu niektóre działania w ogóle by nie zaistniały, a zapotrzebowanie na tego typu wsparcie pozostaje wysokie. Jednocześnie zwrócono uwagę na trudności w kontynuacji działań po zakończeniu finansowania oraz na konieczność dalszego wzmacniania instytucji pomocowych i edukacji społecznej w zakresie przemocy domowej.

Program w znacznym stopniu odpowiadał więc na zidentyfikowane potrzeby, dostarczając skutecznych narzędzi i rozwiązań, które miały realny wpływ na przeciwdziałanie przemocy oraz poprawę efektywności resocjalizacji. Wdrożone rozwiązania i zdobyte doświadczenia mogą jednak stanowić solidną podstawę do dalszego rozwoju działań w przyszłości, o ile zostanie zapewnione odpowiednie wsparcie instytucjonalne i finansowe.

6.4.4. Na ile działania zaplanowane w ramach Programu były skuteczne w osiągnięciu jego celu?

Zdaniem ewaluatora działania zaplanowane w ramach Programu „Sprawiedliwość” były w znacznym stopniu skuteczne w osiągnięciu jego celu.

W poniższej tabeli przedstawione zostały cele określone w umowie programowej w obszarze programowym „**Służba Więzienna i areszt przedprocesowy**” oraz ich realizacja na podstawie projektu „Pilotażowe kompleksy penitencjarne”. Wszystkie cele zostały skutecznie zrealizowane.

Tabela 13. Cele określone w umowie programowej w obszarze programowym „Służba Więzienna i areszt przedprocesowy” oraz ich realizacja na podstawie projektu „Pilotażowe kompleksy penitencjarne”

L.p.	Wskaźnik	Wartość docelowa	Wartość zrealizowana	Poziom realizacji
1	Liczba osadzonych uczestniczących w programach korekcyjnych (cały cykl)	400	974	244%
2	Ilość kompleksów penitencjarnych	4	4	100%
3	Liczba miejsc zakwaterowania w utworzonych pilotażowych kompleksach penitencjarnych zbudowanych zgodnie ze standardami CPT	784	806	103%
4	Liczba miejsc zakwaterowania utworzonych w domach przejściowych	120	120	100%
5	Liczba kadry SW, w tym pracowników pilotażowych kompleksów penitencjarnych uczestniczących w programach edukacyjnych i motywacyjnych (wg płci)	1120	1195	107%
6	Liczba jednostek penitencjarnych oferujących programy edukacyjne i motywacyjne dla kadry Służby Więziennej	10	15	150%
7	Opracowanie i wdrożenie systemu oceny ryzyka powrotności do przestępstwa	1	1	100%
8	Liczba sędziów penitencjarnych, kadry Służby Więziennej oraz kuratorów przeszkolonych w stosowaniu kar alternatywnych w regionach, w których utworzone będą pilotażowe kompleksy penitencjarne	450	2947	655%

Źródło: Raport z realizacji projektu „Pilotażowe kompleksy penitencjarne”

Analogiczna sytuacja dotyczy celów określonych w obszarze priorytetowym „Przeciwdziałanie przemocy domowej i przemocy ze względu na płeć”. Ich realizacja na podstawie obu wskazanych w poniższej tabeli projektów również okazała się skuteczna.

Tabela 14. Cele określone w obszarze priorytetowym „Przeciwdziałanie przemocy domowej i przemocy ze względu na płeć”

L.p.	Wskaźnik	Wartość docelowa	Wartość zrealizowana	Poziom realizacji
Przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych				
1	Liczba opracowanych modeli profilaktyki i wsparcia dla osób starszych i osób niepełnosprawnych doświadczających przemocy w rodzinie	1	1	100%
2	Opracowanie rekomendacji i zaleceń w ramach modelu profilaktyki i wsparcia dla osób starszych i osób niepełnosprawnych, zagrożonych lub doświadczających przemocy w rodzinie	15	20	133%
3	Publikacja modelu wsparcia rodziny	1000	1000	100%
4	Raport z ewaluacji	1	1	100%
5	Liczba przedstawicieli służb i instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, którzy wzięli udział w szkoleniach	1900	1951	103%
Zintegrowany system zapobiegania przemocy domowej				

L.p.	Wskaźnik	Wartość docelowa	Wartość zrealizowana	Poziom realizacji
1.	Publikacja modelu zintegrowanych usług zapobiegania przemocy domowej	1	1	100%
2.	Opracowanie raportu: Wiedza na temat sposobów funkcjonowania, struktury i oferty obecnego systemu profilaktyki przemocy domowej i wsparcia relacyjnego oraz uwarunkowań dostępności do tego systemu w Polsce i Norwegii	1	1	100%
3.	Lista osób skierowanych do wsparcia w Centrach dla Rodzin, zidentyfikowanych za pomocą pakietu - Skala Oceny Ryzyka Relacyjnego:	75	250	333%

L.p.	Wskaźnik	Wartość docelowa	Wartość zrealizowana	Poziom realizacji
	kwestionariusz do przeprowadzania badania i instrukcja opracowania i interpretacji uzyskanych wyników			
4.	Liczba osób, które otrzymały podręcznik (Wzmocnienie kompetencji przedstawicieli organizacji i instytucji gminnych do wdrożenia modelu poprzez opracowanie i przekazanie poradnika "Wdrażanie lokalnego systemu wspierania relacji interpersonalnych dla rodzin zagrożonych	150	150	100%

L.p.	Wskaźnik	Wartość docelowa	Wartość zrealizowana	Poziom realizacji
	przemocą domową")			
5.	Osiągnięcie przez gminy wyłonione w konkursie grantowym odpowiedniego poziomu gotowości do implementacji modelu zintegrowanego systemu zapobiegania przemocy domowej	1	1	100%
6.	Opracowanie raportu: Zoptymalizowana wersja modelu testowanego w gminach	1	1	100%
7.	Finalna wersja modelu: "Zintegrowany system zapobiegania przemocy domowej"	1	1	100%

L.p.	Wskaźnik	Wartość docelowa	Wartość zrealizowana	Poziom realizacji
8.	Raport z upowszechnienia modelu: Wzrost wiedzy dotyczącej modelu i możliwości jego implementacji oraz zwiększenie motywacji do wdrożenia modelu we gminach nieuczestniczących w projekcie poprzez upowszechnienie modelu wśród decydentów, profesjonalistów, naukowców nie będących zaangażowanych w realizację projektu.	1	1	100%

Źródło: Raport z realizacji projektu „Przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych”

Również na podstawie przeprowadzonych wywiadów pogłębionych można stwierdzić, że działania zaplanowane w ramach Programu „Sprawiedliwość” były w znacznym stopniu skuteczne w osiągnięciu jego celu. Program skutecznie wdrożył modele przeciwdziałania przemocy domowej, poprawił jakość resocjalizacji więźniów oraz przyczynił się do zwiększenia świadomości społecznej na temat problemów objętych interwencją (szerzej na

ten temat wspomniano w poprzednich podrozdziałach). Podkreślić jednak ponownie należy, że wdrożone mechanizmy miały istotny wpływ na poprawę sytuacji w krótkim okresie, jednak ich długofalowe oddziaływanie wymaga kontynuacji i wsparcia finansowego.

Pozytywnie na temat skuteczności podjętych działań wypowiadali się również uczestnicy zogniskowanych wywiadów grupowych. Uczestnicy podkreślali, że kluczowe znaczenie miało podnoszenie kompetencji specjalistów, co pozwoliło na skuteczniejsze rozpoznawanie i reagowanie na przypadki przemocy. Wprowadzenie interdyscyplinarnego podejścia w postaci sieci współpracy pomiędzy policją, ośrodkami pomocy społecznej, sądami i organizacjami pozarządowymi ułatwiło wymianę informacji oraz skoordynowanie działań. Ponadto, zdaniem respondentów ww. wywiadów rozwój infrastruktury wsparcia, w tym punktów konsultacyjnych i poradnictwa psychologicznego oraz prawnego, zwiększył dostępność pomocy, szczególnie w mniejszych miejscowościach. Program przyczynił się także do upowszechnienia edukacji społecznej i profilaktyki poprzez działania informacyjne, warsztaty i programy skierowane do młodzieży oraz rodzin, co wpłynęło na większą świadomość zagrożeń związanych z przemocą. Istotnym elementem programu było również wsparcie osób starszych i niepełnosprawnych poprzez podniesienie świadomości rodzin i opiekunów na temat przemocy w tych grupach.

6.4.5. Czy budżet został skutecznie i efektywnie wydatkowany?

Jak wynika z analizy przeprowadzonej przez ewaluatora, budżet Programu „Sprawiedliwość” został wydatkowany w sposób skuteczny i efektywny i to mimo napotkania wyzwań związanych z jego rozliczaniem oraz dostosowaniem do zmieniających się warunków ekonomicznych.

Łączna alokacja środków przeznaczona na realizację Programu „Sprawiedliwość” wyniosła 66 777 708 euro, z czego 85%, tj. 56 761 051,80 euro stanowiło dofinansowanie w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Tabela 15. Dane finansowe

Linia budżetowa	Łączne wydatki kwalifikowalne w ramach Programu	Poziom dofinansowania w ramach Programu	Dofinansowanie w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego
Zarządzanie Programem	3 067 120 euro	85%	2 607 052 euro
Obszar Programowy 19 Służba Więzienna i areszt przedprocesowy	57 770 588 euro	85%	49 104 999,80 euro
Obszar Programowy 22 Przeciwdziałanie przemocy domowej i przemocy ze względu na płeć	5 940 000 euro	85%	5 049 000 euro
Ogółem	66 777 708 euro	85%	56 761 051,80 euro

Źródło: opracowanie własne na podstawie Umowy w sprawie Programu

Jak wskazują wyniki przeprowadzonych wywiadów, budżet Programu „Sprawiedliwość” został wydatkowany w sposób skuteczny i efektywny, choć napotkał pewne wyzwania związane z jego rozliczaniem oraz dostosowaniem do zmieniających się warunków ekonomicznych. Środki zostały przeznaczone na realizację kluczowych działań, takich jak opracowanie i wdrożenie modeli przeciwdziałania przemocy, modernizacja systemu penitencjarnego oraz szkolenia dla specjalistów i funkcjonariuszy Służby Więziennej. Wdrożone rozwiązania przyczyniły się do poprawy jakości usług świadczonych w obszarach objętych interwencją, co świadczy o skutecznym wykorzystaniu dostępnych środków.

Jednym z głównych wyzwań związanych z efektywnością wydatkowania budżetu były zmiany kursów walutowych oraz rosnące koszty inwestycji, które wpłynęły na konieczność dostosowywania planów finansowych. Inflacja oraz wzrost cen usług i materiałów budowlanych stanowiły istotne utrudnienie, szczególnie w przypadku działań inwestycyjnych, takich jak budowa i modernizacja Pilotażowych Kompleksów Penitencjarnych. Mimo tych trudności udało się utrzymać założenia Programu i dostosować wydatki do realnych potrzeb,

co wymagało elastycznego podejścia w zarządzaniu budżetem (zakres i skala przesunięć środków wskazana została powyżej).

W zakresie działań dotyczących przeciwdziałania przemocy domowej środki finansowe zostały wykorzystane na organizację szkoleń, kampanie informacyjne oraz wdrożenie lokalnych programów wsparcia. Program zapewnił finansowanie działań pilotażowych, które miały na celu zwiększenie skuteczności interwencji i zapobieganie przemocy. Jednak po zakończeniu finansowania część gmin nie była w stanie kontynuować działań ze względu na brak środków na ich dalsze utrzymanie, co ograniczyło długoterminowy wpływ inwestycji. Zaznaczyć jednak należy, że nie było celem interwencji zagwarantowanie środków na kontynuowanie wypracowanych rozwiązań w przyszłości.

Środki przeznaczone na modernizację systemu penitencjarnego pozwoliły na wdrożenie nowoczesnych metod pracy ze skazanymi oraz zwiększenie kompetencji funkcjonariuszy. Szkolenia oraz wymiana doświadczeń z norweskimi partnerami umożliwiły wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań, które przyczyniły się do poprawy efektywności resocjalizacji.

Można więc stwierdzić, że budżet Programu został wydatkowany zgodnie z jego założeniami, a jego efektywność była widoczna w realizowanych działaniach. Pomimo trudności związanych z rosnącymi kosztami, dzięki podjętym działaniom w postaci przesunięć środków i bieżącemu reagowaniu na pojawiające się trudności Program dostarczył realnych korzyści w obszarach, na które został ukierunkowany.

6.4.6. Czy prowadzone w ramach Programu działania poprawiły profilaktykę przemocy w społeczności lokalnej?

Przeprowadzona analiza pozwoliła potwierdzić, że prowadzone w ramach Programu działania poprawiły profilaktykę przemocy w społeczności lokalnej. Co istotne bowiem, działania podjęte w ramach przeciwdziałania przemocy domowej były dostosowane do zamierzonych celów, skutecznie odpowiadając na lokalne potrzeby i uzupełniały luki w dotychczasowym systemie wsparcia.

Poprawa profilaktyki przemocy była głównym celem projektu „Zintegrowany system zapobiegania przemocy domowej”. Dotyczy to zarówno profilaktyki selektywnej, która koncentruje się na zagrożonych grupach społecznych oraz profilaktyki wskazującej, czyli działań kierowanych do jednostek, u których rozpoznano pierwsze objawy przemocy.

W ramach projektu przeprowadzono analizę i ocenę systemu profilaktyki przemocy domowej i wsparcia relacyjnego oraz jego dostępności dla klientów w Polsce i Norwegii. W wyniku analizy powstały:

- Raport dotyczący aktualnego stanu profilaktyki i wsparcia relacji domowych na podstawie przeglądu literatury i dokumentów zastanych w Polsce i na świecie;
- Raport dotyczący aktualnego stanu profilaktyki i wsparcia relacji domowych przygotowany na podstawie przeglądu literatury i dokumentów zastanych w Norwegii i na świecie;
- Raport dotyczący aktualnego stanu profilaktyki i wsparcia relacji przygotowany na podstawie zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI).

Powstało również narzędzie do identyfikacji przypadków rodzin zagrożonych przemocą domową wynikającą z dysfunkcyjnych relacji interpersonalnych oraz poradnik wdrażania lokalnego systemu wspierania relacji interpersonalnych dla rodzin zagrożonych przemocą domową. Model „Zintegrowany system profilaktyki przemocy domowej” został upowszechniony na konferencjach międzynarodowych oraz odbywających się w Polsce.

Opracowanie modelu profilaktyki przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych, zagrożonych lub doznających przemocy w rodzinie było przedmiotem projektu „Przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych”. Model zakłada działania na dwóch płaszczyznach - profilaktyka i działania interwencyjno-pomocowe.

Na podstawie przeprowadzonych wywiadów pogłębionych również można potwierdzić, że prowadzone w ramach Programu „Sprawiedliwość” działania miały istotny wpływ na poprawę profilaktyki przemocy w społeczności lokalnej. Program umożliwił bowiem wdrożenie innowacyjnych metod zapobiegania przemocy, w tym szkolenia dla specjalistów,

kampanie edukacyjne oraz wsparcie dla osób zagrożonych przemocą. Dzięki realizowanym działaniom wzrosła świadomość społeczna na temat problemu przemocy domowej, co przełożyło się na większą liczbę zgłoszeń oraz lepsze rozpoznawanie przypadków zagrożenia przemocą.

Wprowadzone szkolenia dla służb społecznych, funkcjonariuszy policji, pracowników placówek oświatowych oraz innych instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy przyczyniły się do podniesienia ich kompetencji i skuteczniejszego działania w sytuacjach kryzysowych. Program wsparł rozwój interdyscyplinarnych zespołów reagowania na przemoc, co pozwoliło na lepszą koordynację pomocy i bardziej efektywne interwencje w sytuacjach wymagających szybkiego działania.

Jednym z kluczowych elementów profilaktyki było także zaangażowanie społeczności lokalnych poprzez organizację warsztatów, spotkań i kampanii informacyjnych. Te działania miały na celu zmianę postaw wobec przemocy i promowanie społecznej odpowiedzialności w zakresie jej przeciwdziałania. Efektem było zwiększenie liczby osób korzystających z dostępnych form pomocy oraz większa otwartość na zgłaszanie przypadków przemocy, zarówno przez osoby jej doświadczające, jak i przez świadków.

Istotnych wniosków w tym obszarze dostarcza również analiza przeprowadzonych zogniskowanych wywiadów pogłębionych. Uczestnicy wywiadów podkreślali, że realizowane inicjatywy, takie jak warsztaty dla rodzin, szkolenia dla specjalistów, programy edukacyjne dla młodzieży oraz wsparcie psychologiczne, przyczyniły się do zwiększenia świadomości społecznej na temat przemocy i dostępnych form pomocy. Program umożliwił również zacieśnienie współpracy pomiędzy instytucjami pomocowymi, co pozytywnie wpłynęło na skuteczność działań interwencyjnych.

Działania podjęte w ramach przeciwdziałania przemocy domowej były dostosowane do zamierzonych celów, ponieważ skutecznie odpowiadały na lokalne potrzeby i uzupełniały luki w systemie wsparcia. Wskazywano, że Program wprowadził innowacyjne rozwiązania, takie jak mediacje rówieśnicze, edukację w zakresie budowania relacji w rodzinie oraz interwencje dostosowane do różnych grup społecznych, w tym osób starszych i niepełnosprawnych.

Istotnym aspektem była także zmiana postrzegania problemu przemocy – dzięki działaniom Programu wiele osób, które wcześniej unikały zgłaszania problemu, zdecydowało się na skorzystanie z oferowanego wsparcia.

Jednakże uczestnicy zwrócili uwagę na wyzwania związane z trwałością efektów Programu. W niektórych miejscowościach, zwłaszcza tych mniejszych, początkowo obserwowano opór wobec udziału w projektach, a po zakończeniu finansowania pojawiły się trudności w utrzymaniu wypracowanych działań. Mimo to, wielu respondentów wskazywało, że działania profilaktyczne realizowane w ramach Programu były przełomowe dla ich społeczności i powinny być kontynuowane w przyszłości.

6.4.7. Czy działania podjęte w ramach przeciwdziałania przemocy domowej były dostosowane do zamierzonych celów?

Jak wynika z analizy ewaluatora, podjęte działania okazały się być właściwe względem możliwości spełnienia celu, jakim było opracowanie modelu zapobiegania przemocy domowej na poziomie gminy. Zaproponowane w modelu rozwiązania doprowadziły do zmniejszenia występowania zjawiska przemocy domowej i zwiększenia świadomości o przemocy domowej.

Działania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej były podejmowane w ramach projektu „Zintegrowany system zapobiegania przemocy domowej”. Obejmowały one:

- Analizę i ocenę systemu profilaktyki przemocy domowej i wsparcia relacyjnego oraz jego dostępności dla klientów w Polsce i Norwegii.
- Opracowanie narzędzia do identyfikacji przypadków rodzin zagrożonych przemocą domową wynikającą z dysfunkcyjnych relacji interpersonalnych.
- Przygotowanie poradnika „Wdrażanie lokalnego systemu wspierania relacji interpersonalnych dla rodzin zagrożonych przemocą domową”.
- Przygotowanie gmin do testowania modelu.

- Ewaluację i optymalizację testowanego w gminach modelu zintegrowanego systemu zapobiegania przemocy domowej.
- Ewaluację końcową oraz opracowanie finalnej wersji modelu.
- Upowszechnianie modelu „Zintegrowany system profilaktyki przemocy domowej” (decydenci, gminy nie biorące udziału w projekcie, profesjonaliści, naukowcy w Polsce i za granicą).

W opinii ewaluatora były to optymalne działania do spełnienia celu, jakim było opracowanie modelu zapobiegania przemocy domowej na poziomie gminy. Zaproponowane w modelu rozwiązania doprowadziły do zmniejszenia występowania zjawiska przemocy domowej i zwiększenia świadomości o przemocy domowej. Potwierdzają to wyniki przeprowadzonych wywiadów pogłębionych, na podstawie których można stwierdzić, że działania podjęte w ramach przeciwdziałania przemocy domowej były w dużym stopniu dostosowane do zamierzonych celów Programu „Sprawiedliwość”. Wdrożone inicjatywy odpowiadały bowiem na rzeczywiste potrzeby społeczności lokalnych, koncentrując się na zwiększeniu świadomości społecznej, podnoszeniu kompetencji służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy oraz zapewnieniu wsparcia osobom zagrożonym przemocą.

Kluczowym elementem działań było wdrożenie modelu zapobiegania przemocy domowej, który został opracowany i przetestowany w różnych gminach. Program umożliwił realizację szkoleń dla specjalistów, rozwój zespołów interdyscyplinarnych oraz prowadzenie kampanii edukacyjnych, które miały na celu wczesne wykrywanie przypadków przemocy i skuteczną interwencję. Szkolenia skierowane do przedstawicieli instytucji publicznych, w tym pracowników socjalnych, funkcjonariuszy policji i przedstawicieli sektora zdrowia, zwiększyły ich umiejętności w zakresie identyfikacji i przeciwdziałania przemocy.

Działania Programu skutecznie wzmocniły również współpracę między różnymi instytucjami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy domowej, co poprawiło skuteczność interwencji i wsparcia dla osób dotkniętych przemocą. Wprowadzenie punktów konsultacyjnych i wsparcia dla ofiar przyczyniło się z kolei do zwiększenia dostępności pomocy, co potwierdza adekwatność tych działań względem założeń Programu.

6.4.8. Czy działania zrealizowane w ramach Programu przyczyniły się do rozwoju lokalnego modelu przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami?

Przeprowadzone badania umożliwiają potwierdzenie przez ewaluatora, iż działania zrealizowane w ramach Programu „Sprawiedliwość” przyczyniły się do rozwoju lokalnego modelu przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami.

Model profilaktyki przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych jest produktem powstałym w ramach projektu „Przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych”.

Powstanie modelu poprzedzone zostało wykonaniem diagnozy zjawiska przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Obejmowała ona m.in. charakterystykę oraz skalę zjawiska, z uwzględnieniem form przemocy, charakterystykę osób stosujących przemoc oraz rodzin, w których najczęściej dochodzi do przemocy, przekonań i stereotypów, a także charakterystykę infrastruktury oraz systemu wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych doświadczających przemocy. Wyniki diagnozy były podstawą do opracowania modelu profilaktyki i wsparcia.

Ostatnim etapem projektu były szkolenia dla pracowników „pierwszego kontaktu” realizujących zadania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie mające na celu wzmocnienie współpracy pomiędzy przedstawicielami zaangażowanych instytucji i poprawę skuteczności pomocy osobom doświadczającym przemocy, w szczególności osobom starszym i niepełnosprawnych.

Wypracowany model profilaktyki przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych został zaprezentowany na seminarium podsumowującym projekt.

Jak potwierdzają wyniki przeprowadzonych wywiadów pogłębionych, działania zrealizowane w ramach Programu „Sprawiedliwość” przyczyniły się do rozwoju lokalnego modelu przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami. Program umożliwił wdrożenie dedykowanych inicjatyw, które miały na celu zarówno zwiększenie

świadomości społecznej na temat specyficznych zagrożeń dla tych grup, jak i podniesienie kompetencji instytucji odpowiedzialnych za przeciwdziałanie przemocy.

W ramach Programu przeprowadzono szkolenia dla pracowników instytucji publicznych, w tym opiekunów społecznych, służb zdrowia oraz funkcjonariuszy policji, co poprawiło ich zdolność do rozpoznawania przypadków przemocy wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami. Dodatkowo wdrożono kampanie informacyjne oraz materiały edukacyjne skierowane do społeczności lokalnych, co przyczyniło się do zwiększenia liczby zgłoszeń przypadków przemocy i poprawy dostępu do pomocy dla osób zagrożonych.

Program wspierał także rozwój interdyscyplinarnych zespołów zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy, co wzmocniło współpracę między instytucjami i umożliwiło skuteczniejszą interwencję w sytuacjach zagrożenia. W niektórych gminach powstały punkty konsultacyjne i specjalistyczne usługi wsparcia dla osób starszych i z niepełnosprawnościami, które stanowiły istotny element lokalnego systemu ochrony.

Jak już wskazywano, mimo pozytywnych efektów realizowanych działań, ich trwałość po zakończeniu Programu pozostaje wyzwaniem. Brak systemowego finansowania oraz ograniczone zasoby niektórych samorządów mogą utrudnić dalsze funkcjonowanie wprowadzonych rozwiązań.

Uzupełniając powyższe zapisy warto również wskazać na kluczowe wnioski z przeprowadzonych zogniskowanych wywiadów grupowych. Program umożliwił zdaniem uczestników wywiadów wdrożenie nowych form wsparcia oraz dostosowanie istniejących mechanizmów do specyficznych potrzeb tych grup, które wcześniej były często pomijane w systemie przeciwdziałania przemocy.

Jednym z kluczowych aspektów, który został podkreślony, było podniesienie świadomości na temat przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych, zarówno wśród przedstawicieli instytucji pomocowych, jak i w samej społeczności lokalnej. W ramach Programu organizowano szkolenia dla pracowników socjalnych, kuratorów, policji oraz innych służb, które pozwoliły na lepsze rozpoznawanie sygnałów przemocy i skuteczniejsze reagowanie. W

wielu miejscowościach powstały również punkty poradnictwa prawnego i psychologicznego, które były dostosowane do potrzeb osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami.

Uczestnicy zwracali uwagę na znaczenie interdyscyplinarnej współpracy między instytucjami, dzięki której możliwe było wypracowanie lokalnych procedur działania oraz usprawnienie mechanizmów reagowania na przypadki przemocy. W niektórych regionach utworzono sieci wsparcia składające się z koordynatorów zdrowia psychicznego, pracowników socjalnych oraz organizacji pozarządowych, które zajmowały się pomocą dla tych grup. Wdrożone rozwiązania pozwoliły na szybsze kierowanie osób zagrożonych przemocą do odpowiednich specjalistów i instytucji pomocowych.

Program wpłynął również na rozwój działań profilaktycznych, takich jak warsztaty i kampanie informacyjne skierowane do rodzin, opiekunów osób starszych oraz społeczności lokalnych. W wielu przypadkach udało się zmniejszyć barierę wstydu i lęku przed zgłaszaniem przemocy, co zaowocowało większą liczbą zgłoszeń i interwencji. W niektórych gminach powstały również innowacyjne rozwiązania, takie jak aplikacje umożliwiające anonimowe zgłaszanie przemocy czy programy edukacyjne dla młodzieży, które uwrażliwiały na problem przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych.

6.4.9. Czy zwiększyła się dostępność usług z zakresu przeciwdziałania

przemocy wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami?

Jeżeli tak, to do jakich konkretnie usług zwiększyła się dostępność?

Wg zespołu ewaluacyjnego potwierdzić można również wpływ Programu na zwiększenie dostępności usług z zakresu przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami.

Projekt „Przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych” nakierowany był na poprawę funkcjonowania systemu przeciwdziałania przemocy, w szczególności wobec osób starszych i osób niepełnosprawnych. Cel ten osiągnięto poprzez

opracowanie i opublikowanie modelu profilaktyki przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych.

Dzięki szkoleniom, przedstawiciele służb realizujących zadania w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie są lepiej przygotowani do pracy z osobami starszymi i z osobami niepełnosprawnymi i mogą wykorzystywać zdobytą wiedzę i umiejętności w pracy z rodzinami. Ponadto, długofalowym oddziaływaniem projektu będzie zwiększenie świadomości i wrażliwości społecznej na problem przemocy wobec osób starszych i osób niepełnosprawnych.

Jak wskazywali respondenci wywiadów pogłębionych, w szczególny sposób na dostępność usług z zakresu przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami wpłynęły działania prowadzone na poziomie gmin. W okresie realizacji działań projektowych udało się osiągnąć istotne efekty, w tym w zakresie wzrostu dostępności profesjonalnych usług w tym zakresie (w niektórych gminach wręcz z poziomu zerowego). Zaznaczano jednak, że inicjatywa ta stanowiła jedynie czasowe rozwiązanie – ze względu na brak możliwości finansowania, nie stanowi ona wsparcia o charakterze długoterminowym.

Warto również zaznaczyć, że zdaniem uczestników zogniskowanych wywiadów pogłębionych dzięki Programowi powstały nowe formy wsparcia, które wcześniej nie były dostępne w społecznościach lokalnych lub były niewystarczające.

Jednym z kluczowych efektów Programu było uruchomienie specjalistycznych punktów poradnictwa psychologicznego i prawnego, które były dostosowane do potrzeb osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami. W wielu gminach powstały także nowe miejsca wsparcia, takie jak centra rodzinne, w których organizowano zajęcia terapeutyczne, warsztaty edukacyjne i grupy wsparcia dla osób zagrożonych przemocą. Działania te pozwoliły na zwiększenie dostępności pomocy i obniżenie barier w jej uzyskiwaniu.

Uczestnicy wywiadów podkreślali również znaczenie szkoleń dla specjalistów, takich jak pracownicy socjalni, kuratorzy, policjanci i przedstawiciele organizacji pozarządowych. Dzięki

podniesieniu ich kompetencji zwiększyła się skuteczność rozpoznawania przypadków przemocy oraz umiejętność udzielania adekwatnego wsparcia. Wprowadzenie interdyscyplinarnych form współpracy pomiędzy różnymi instytucjami spowodowało, że system pomocy stał się bardziej skoordynowany i efektywny.

Program umożliwił również wdrożenie innowacyjnych narzędzi wspierających osoby zagrożone przemocą. W niektórych gminach uruchomiono aplikacje umożliwiające anonimowe zgłaszanie przypadków przemocy, a w szkołach prowadzono mediacje rówieśnicze i warsztaty edukacyjne zwiększające świadomość na temat przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych.

6.4.10. Czy i w jakim zakresie Program uwzględnia i przyczynia się do realizacji celów polityk horyzontalnych (zasada równości szans i niedyskryminacji, zasada równości płci, zasada zrównoważonego rozwoju)?

Analiza pozwala potwierdzić uwzględnianie i przyczynianie się przez Program do realizacji celów polityk horyzontalnych.

Program „Sprawiedliwość” wprost wpisuje się w zasadę zrównoważonego rozwoju w aspekcie społecznym. Program w sposób fundamentalny przyczynił się do przeciwdziałania istotnemu problemowi społecznemu jakim jest przemoc w rodzinie i zapobiegania wykluczeniu społecznemu osób i rodzin nim dotkniętych.

W sposób istotny uwzględniono aspekt społeczny, określając cel jednego z projektów jako zmniejszenie poziomu recydywy w Polsce. Działania przewidziane do realizacji w ramach tego projektu, poprzez stworzenie możliwości odbywania kary w dużej mierze w warunkach wolnościowych, poprzez utworzenie domów przejściowych, przyczyniają się do zapewnienia powrotu do społeczeństwa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. W tym celu podejmowane były również działania związane ze zwiększeniem kompetencji osób pozbawionych wolności.

Wszelkie działania podejmowane w projektach były prowadzone zgodnie z zachowaniem równości kobiet i mężczyzn oraz zasady niedyskryminacji. Przemoc w rodzinie dotyka przeważnie kobiety, dlatego projekt przyczynił się do zapobiegania tej formie dyskryminacji. Działania w projekcie w sposób bezpośredni ukierunkowane były na przeciwdziałanie przemocy - wobec grup szczególnie wrażliwych tj. osób starszych i niepełnosprawnych.

Uwzględnienie aspektu równościowego przejawia się również wprowadzeniem równości szans kobiet i mężczyzn w wielu aspektach realizacji projektów, w tym m.in. w procesie zarządczym (zapewniając udział kobiet i mężczyzn w procesach decyzyjnych czy też rekrutacji kadry koordynującej działania realizowane w jednostkach penitencjarnych Służby Więziennej), stworzenia warunków pracy potrzeby rodzicielskie, rekrutacji do udziału w szkoleniach uwzględniając równość płci.

Beneficjenci realizowali projekty w sposób przyjazny środowisku, np. dokumentacja i korespondencja była w miarę możliwości prowadzona w formie elektronicznej.

Wprowadzono również ograniczenia zużycia energii, papieru oraz segregację odpadów. W tym celu założono, że w procesie komunikacji wykorzystywane były media w postaci Internetu, poczty elektronicznej oraz telefonów. Ograniczono również konieczność przemieszczania się i korzystania z komunikacji w sposób istotny przyczyniającej się do degradacji środowiska. W tym celu przyjęto, że organizacja telekonferencji była systematycznym i jednym z najważniejszych systemów komunikacji.

Istotną zasadą jest zrównoważony rozwój w aspekcie ekonomicznym. Projekty nie odnoszą się wprost do zrównoważonego oddziaływania gospodarczego, niemniej jednak z przemocą w rodzinie związane są wysokie koszty ekonomiczne. Przeciwdziałanie przemocy i wsparcie dla osób zagrożonych i doznającym przemocy przyczynia się jednak do ograniczenia tych kosztów.

Istotnych wniosków dostarczają również w tym obszarze wyniki przeprowadzonych wywiadów pogłębionych, na podstawie których można potwierdzić, że Program „Sprawiedliwość” uwzględniał i w różnym stopniu przyczyniał się do realizacji celów polityk horyzontalnych. Działania podejmowane w ramach Programu miały na celu eliminację barier

w dostępie do wymiaru sprawiedliwości, wsparcie grup zagrożonych wykluczeniem oraz promowanie długofalowych i trwałych rozwiązań systemowych.

Program przyczyniał się do realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji poprzez wdrożenie działań skierowanych do osób szczególnie narażonych na przemoc i marginalizację, takich jak osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami oraz osoby doświadczające przemocy domowej. Wprowadzono mechanizmy ułatwiające dostęp do pomocy, w tym punkty konsultacyjne, infolinie i specjalistyczne szkolenia dla służb publicznych, co zwiększyło skuteczność wsparcia dla tych grup. Kampanie edukacyjne oraz szkolenia dla instytucji publicznych pomogły w zwalczaniu uprzedzeń i zwiększeniu świadomości społecznej na temat potrzeby równego traktowania.

W zakresie zasady równości płci Program szczególnie koncentrował się na przeciwdziałaniu przemocy wobec kobiet, które stanowią większość ofiar przemocy domowej. Działania obejmowały wsparcie psychologiczne i prawne dla kobiet doświadczających przemocy, szkolenia dla specjalistów pracujących z ofiarami oraz promowanie rozwiązań zwiększających ochronę prawną i instytucjonalną kobiet. Dodatkowo, działania Programu uwzględniały potrzeby mężczyzn jako ofiar przemocy, co pozwoliło na bardziej kompleksowe podejście do problemu i zmniejszenie stereotypowego postrzegania przemocy domowej jako problemu jednostronnego.

Program wpisywał się również w zasadę zrównoważonego rozwoju poprzez wdrażanie długoterminowych i systemowych rozwiązań, które miały na celu nie tylko interwencję w przypadkach przemocy, ale także jej zapobieganie. Edukacja społeczna, współpraca międzyinstytucjonalna oraz szkolenia dla specjalistów przyczyniły się do trwałego zwiększenia kompetencji instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy.

6.4.11. W jakim stopniu wsparcie zaoferowane w ramach Programu przełożyło się na zwiększenie kompetencji kadry więziennictwa?

Na podstawie przeanalizowanych danych ewaluator stwierdza, że wsparcie zaoferowane w ramach Programu „Sprawiedliwość” istotnie przyczyniło się do zwiększenia kompetencji kadry więziennictwa.

Zwiększeniu kompetencji kadry więziennictwa poświęcony został jeden z modułów realizacji projektu „Pilotażowe kompleksy penitencjarne”. Moduł pn. „Modernizacja systemu szkolenia kadry Służby Więziennej”, który to zakładał obniżenie wskaźnika powrotności osadzonych do przestępczości rozumianego jako zjawiska recydywy (tj. powtórnego odbywania kary pozbawienia wolności) poprzez podnoszenie kompetencji kadry Służby Więziennej w ramach zmodernizowanego systemu kształcenia i doskonalenia wspierającego proces resocjalizacji i readaptacji osadzonych.

Zapoczątkowany w ramach projektu proces podwyższania kompetencji kadry więziennictwa pozwolił na szersze spojrzenie na zjawisko towarzyszące patologii przestępczości, w tym skutków odosobnienia i „prizonizacji” skazanych.

W ramach modernizacji systemu szkolenia kadry Służby Więziennej zrealizowano następujące działania:

- Opracowanie opisów podstawowych ról zawodowych kadry Służby Więziennej, diagnoza zasobów i luk kompetencyjnych. Opisano następujących 14 profili zawodowych kadry SW: Kierujący jednostką organizacyjną, Kierownik działu ochrony, Inspektor działu ochrony, Dowódca zmiany ochronnej, Oddziałowy działu ochrony, Podoficer działu ochrony, Kierownik działu penitencjarnego, Wychowawca, Psycholog, Stanowisko do spraw zatrudnienia osadzonych, Kierownik działu, Referent, Inspektor, Instruktor.
- Opracowanie nowoczesnego modelu kształcenia i doskonalenia kadry SW oraz monitoring postępu prac. Realizacja zadania była możliwa dzięki opracowaniu modelu edukacyjnego komplementarnego do przygotowanego modelu kompetencji,

opracowaniu komplementarnego modelu usprawnienia personelu Służby Więziennej w zakresie luki edukacyjnej.

- Zwiększenie potencjału dydaktycznego uczelni. W ramach zadania utworzono bibliotekę cyfrową i zdigitalizowano zbiór książek. Utworzono cyfrową czytelnię oraz uzupełniono zapasy książek i wyposażenie biblioteki. Zakupiono prenumeratę czasopism naukowych.
- Organizacja i przeprowadzenie doskonalenia zawodowego w zakresie kluczowych kompetencji miękkich i specjalistycznych, korygującego zdiagnozowaną lukę kompetencyjną. W ramach zadania zorganizowano szkolenia Służby Więziennej w zakresie zdiagnozowanych luk kompetencyjnych kurs dla funkcjonariuszy Służby Więziennej pełniących służbę na stanowisku monitorowego, 2 edycje cyklu szkoleń: „Bezpieczny Funkcjonariusz SW” – Ponadto zorganizowano 3 edycje studiów podyplomowych z zakresu zarządzania zasobami ludzkimi dla kadry zarządzającej Służby Więziennej oraz studia podyplomowe z penitencjarystyki. Przeprowadzono również 4 edycje kursu języka angielskiego. Skuteczność szkoleń personelu Służby Więziennej oraz realizacji projektu była monitorowana, aby efektywnie przygotować kadry Służby Więziennej do realizacji zadań służbowych w pilotażowych kompleksach penitencjarnych.
- Współpraca bilateralna. Wdrożono system współpracy pomiędzy kadrami szkoleniową Polski i Norwegii służącego efektywnej realizacji założeń projektowych.

W ramach realizacji projektu kurs kompetencyjny ukończyło 1038 osób (816 mężczyzn oraz 222 kobiety), w tym:

- Kurs dla funkcjonariuszy Służby Więziennej pełniących służbę na stanowisku monitorowego: 534 osób (475 mężczyzn oraz 59 kobiet),
- „Cykl Bezpieczny Funkcjonariusz 1”: 415 osób (295 mężczyzn oraz 120 kobiet)
- Szkolenie „Korekta dla osadzonych”, 37 osób (18 mężczyzn oraz 19 kobiet)
- Szkolenie „Bezpieczny funkcjonariusz 2” 52 osoby (28 mężczyzn oraz 24 kobiety)

Ponadto, kurs języka angielskiego ukończyło 157 funkcjonariuszy: (92 mężczyzn oraz 65 kobiet), zaś 810 osób uczestniczyło w studiach podyplomowych.

W ramach projektu przeszkolono 2947 sędziów penitencjarnych, kadry Służby Więziennej oraz kuratorów w stosowaniu kar alternatywnych w regionach, w których utworzono pilotażowe kompleksy penitencjarne.

Również na podstawie przeprowadzonych wywiadów pogłębionych można stwierdzić, że wsparcie zaoferowane w ramach Programu „Sprawiedliwość” znacząco przyczyniło się do zwiększenia kompetencji kadry więziennictwa. Program umożliwił wdrożenie nowoczesnych metod szkoleniowych, rozwinięcie kompetencji interpersonalnych funkcjonariuszy oraz wprowadzenie modelu ochrony dynamicznej inspirowanego rozwiązaniami stosowanymi w Norwegii.

Szkolenia przeprowadzone w ramach Programu obejmowały zarówno aspekty teoretyczne, jak i praktyczne, koncentrując się na budowaniu umiejętności pracy ze skazanymi, lepszej komunikacji oraz skuteczniejszej resocjalizacji. Istotnym elementem było wprowadzenie koncepcji ochrony dynamicznej, polegającej na nawiązywaniu bardziej świadomych i kontrolowanych relacji między funkcjonariuszami a osadzonymi, co miało na celu poprawę bezpieczeństwa i efektywność procesu resocjalizacyjnego.

Współpraca z norweską służbą więzienną umożliwiła wymianę doświadczeń oraz wdrożenie najlepszych praktyk w zakresie zarządzania jednostkami penitencjarnymi. Wyjazdy studyjne, warsztaty oraz spotkania z zagranicznymi ekspertami pozwoliły funkcjonariuszom na zapoznanie się z nowoczesnymi metodami pracy i ich dostosowanie do warunków polskiego systemu penitencjarnego. Dzięki temu kadra zyskała umiejętności w zakresie stosowania alternatywnych metod zarządzania więziennictwem, opartych na większej indywidualizacji podejścia do skazanych.

Efektem przeprowadzonych działań było podniesienie jakości pracy funkcjonariuszy Służby Więziennej, poprawa ich kompetencji w zakresie zarządzania zachowaniami osadzonych oraz zwiększenie świadomości na temat metod resocjalizacyjnych. Program przyczynił się także do

wzrostu prestiżu Służby Więziennej oraz zwiększenia motywacji kadry do dalszego doskonalenia zawodowego.

Również zdaniem uczestników zogniskowanych wywiadów pogłębionych, wsparcie zaoferowane w ramach Programu „Sprawiedliwość” przyczyniło się do zwiększenia kompetencji kadry Służby Więziennej. Szkolenia organizowane w ramach Programu pozwoliły podnieść poziom wiedzy na temat przeciwdziałania przemocy, zarówno wśród funkcjonariuszy Służby Więziennej, jak i osób zajmujących się resocjalizacją osadzonych. Szczególną wartość miały działania skoncentrowane na edukacji w zakresie pracy z osobami doświadczającymi przemocy oraz sprawcami przemocy domowej, co pozwoliło na lepsze rozumienie mechanizmów przemocy i skuteczniejsze podejście do resocjalizacji.

W niektórych jednostkach penitencjarnych prowadzono szkolenia dla wychowawców, które nie tylko poszerzały ich wiedzę, ale także pozwalały na wprowadzenie praktycznych metod pracy z osadzonymi. Zwrócono uwagę na istotność zwiększenia wsparcia psychologicznego i edukacyjnego dla funkcjonariuszy, ponieważ ich praca jest obciążająca i często prowadzi do wypalenia zawodowego. Dzięki Programowi kadra Służby Więziennej miała możliwość zdobycia nowych umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej oraz deeskalacji konfliktów, co może przyczynić się do poprawy relacji wewnątrz zakładów karnych oraz skuteczniejszej reintegracji osadzonych po opuszczeniu więzienia.

Mimo pozytywnych efektów, uczestnicy wskazywali również na ograniczoną dostępność tego rodzaju szkoleń oraz kursów w niektórych jednostkach penitencjarnych oraz na problem ich jednorazowego charakteru. Podkreślano, że bez kolejnych, systematycznych działań podnoszących kompetencje kadry i bez długofalowej strategii w zakresie przeciwdziałania przemocy w zakładach karnych, trudno będzie utrzymać wypracowane zmiany.

6.4.12. Które typy projektów były najbardziej skuteczne i użyteczne dla poszczególnych grup docelowych/lokalnej społeczności?

Zdaniem ewaluatora największą skutecznością i użytecznością z punktu widzenia grup docelowych/lokalnej społeczności odznaczyły się projekty dotyczące przeciwdziałania

przemocy domowej. Miały one kluczowe znaczenie dla ofiar przemocy, zwłaszcza kobiet, dzieci, osób starszych i osób z niepełnosprawnościami. Skuteczność tych projektów wynikała z ich kompleksowego podejścia, obejmującego zarówno bezpośrednie wsparcie psychologiczne i prawne, jak i działania profilaktyczne, takie jak kampanie edukacyjne i szkolenia dla pracowników instytucji publicznych. Szczególnie efektywne okazały się lokalne programy interwencji kryzysowej oraz punkty konsultacyjne, które zapewniały dostęp do pomocy specjalistycznej i zwiększały świadomość społeczną na temat przemocy domowej.

Modernizacja systemu penitencjarnego, w tym wdrożenie Pilotażowych Kompleksów Penitencjarnych, była niezwykle skuteczna w kontekście poprawy jakości resocjalizacji osadzonych oraz podnoszenia kompetencji funkcjonariuszy więziennych. Działania związane ze szkoleniami kadry oraz wdrażaniem nowoczesnych metod pracy z osadzonymi, w tym ochrony dynamicznej inspirowanej rozwiązaniami norweskimi, znacząco przyczyniły się do poprawy skuteczności resocjalizacji i zwiększenia bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych.

Dla społeczności lokalnych szczególne znaczenie miały projekty wspierające interdyscyplinarną współpracę między instytucjami. Usprawnienie współpracy między policją, ośrodkami pomocy społecznej i organizacjami pozarządowymi umożliwiło skuteczniejsze reagowanie na sytuacje kryzysowe i lepsze dostosowanie form wsparcia do potrzeb beneficjentów. Wprowadzenie systemowych mechanizmów prewencji oraz edukacji społecznej może mieć długofalowy wpływ na lokalne społeczności, zwiększając ich świadomość i gotowość do podejmowania działań przeciwdziałających przemocy.

Do analizowanej kwestii odnieśli się również uczestnicy zogniskowanych wywiadów grupowych. Ich zdaniem na wsparciu w największym stopniu skorzystały osoby doświadczające przemocy domowej, w tym szczególnie osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami oraz kobiety znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej. Program wprowadził także istotne wsparcie dla instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy, takich jak ośrodki pomocy społecznej, organizacje pozarządowe, policja, kuratorzy

sądowi oraz pracownicy Służby Więziennej, co przełożyło się na podniesienie ich kompetencji i usprawnienie systemu wsparcia.

Wśród najbardziej skutecznych i przydatnych dla społeczności lokalnych działań wymieniano przede wszystkim projekty wspierające osoby doznające przemocy poprzez poradnictwo psychologiczne i prawne, a także działania szkoleniowe dla służb i instytucji zajmujących się pomocą. Szczególnie efektywne były programy, które koncentrowały się na wczesnej profilaktyce i edukacji, zwłaszcza wśród młodzieży i rodzin, ponieważ pozwalały na budowanie świadomości i umiejętności radzenia sobie z sytuacjami kryzysowymi. Projekty, które angażowały społeczność lokalną w działania mające na celu przeciwdziałanie przemocy, były oceniane jako najbardziej wartościowe, ponieważ wpływały nie tylko na osoby bezpośrednio dotknięte przemocą, ale także na otoczenie, w którym mogły znaleźć większe wsparcie i zrozumienie.

6.4.13. Jakie były najważniejsze problemy zidentyfikowane przez beneficjentów realizujących projekty w ramach Programu?

Z przeprowadzonej analizy desk research wynika, że największym problemem związanym z działaniami w ramach Programu był wybuch pandemii koronawirusa, który w początkowej fazie realizacji projektów praktycznie zastopował realizację planowanych działań zakładających organizację szeregu spotkań.

W ramach projektu „Pilotażowe kompleksy penitencjarne” występowały problemy w kooperacji z dostawcami mediów, a w szczególności energii elektrycznej oraz gazu. Podejmowano negocjacje w tym zakresie, jednakże z przyczyn niezależnych proces ten był długotrwały i powodował opóźnienia w realizacji robót, które przyczyniały się do zmian w realizacji harmonogramu rzeczowo-finansowego i powodowało utrudnienia w realizacji robót.

Główne problemy w ramach Programu „Sprawiedliwość” dotyczyły realizacji projektu „Przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych”. Od początku borykał się on z problemami kadrowymi, które wpłynęły na opóźnienie jego realizacji. W związku z powyższym Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej podpisało z Ministerstwem Sprawiedliwości porozumienie, na mocy którego to właśnie Ministerstwo Sprawiedliwości stało się beneficjentem projektu. Sytuacja ta wpłynęła na odstąpienie od realizacji działania „Kampania Społeczna”. Jej realizacja okazała się skomplikowana pod względem logistycznym, a opóźnienie związane ze zmianą beneficjenta powodowały ryzyko, że rezultat nie zostanie osiągnięty przed zakończeniem realizacji projektu. Brakowało również rzetelnej analizy dotyczącej sposobu prowadzenia kampanii, tak aby była ona efektywna i przyniosła oczekiwane w projekcie efekty.

Analizując obszar napotkanych problemów warto również odnieść się do wyników przeprowadzonych wywiadów pogłębionych. Jednym z najczęściej wskazywanych problemów była kwestia zapewnienia trwałości finansowej realizowanych działań po zakończeniu Programu. Wiele gmin i instytucji miało trudności z utrzymaniem wypracowanych mechanizmów wsparcia, szczególnie w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. Brak stabilnego finansowania ze środków krajowych ograniczał możliwość kontynuacji funkcjonowania punktów konsultacyjnych, programów interwencyjnych czy szkoleń dla specjalistów.

Kolejnym wyzwaniem były bariery administracyjne i proceduralne, które utrudniały realizację projektów. Beneficjenci zwracali uwagę na skomplikowane procesy aplikacyjne i rozliczeniowe, które wymagały dużego nakładu czasu i zasobów. Długotrwałe procedury zatwierdzania wniosków oraz potrzeba dostosowania się do rygorystycznych wymogów formalnych powodować mogły opóźnienia w realizacji działań.

W przypadku projektów związanych z modernizacją systemu penitencjarnego pojawiły się trudności związane z wdrażaniem nowych metod resocjalizacyjnych. Funkcjonariusze Służby Więziennej musieli zmienić sposób podejścia do pracy z osadzonymi, co wymagało dłuższego procesu adaptacyjnego i dodatkowych szkoleń. Wdrożenie modelu ochrony dynamicznej,

inspirowanego norweskimi rozwiązaniami, wymagało pewnej zmiany mentalności oraz nowego podejścia do relacji funkcjonariusz–skazany, co dla części kadry było wyzwaniem.

Niektóre projekty napotkały również na trudności wynikające z sytuacji makroekonomicznej i globalnych kryzysów, takich jak pandemia COVID-19 oraz inflacja. Wzrost kosztów usług i materiałów budowlanych wpłynął na budżet, w tym głównie w ramach budowy Pilotażowych Kompleksów Penitencjarnych. Beneficjenci musieli podejmować działania dostosowawcze, takie jak ograniczenie zakresu planowanych działań lub poszukiwanie dodatkowych środków finansowych.

6.4.14. Jakie dobre praktyki można zidentyfikować w związku z realizacją Programu?

Przeprowadzona analiza pozwoliła na identyfikację szeregu dobrych praktyk.

Zaznaczyć należy, że jednym z kluczowych elementów, który przyczynił się do skuteczności działań, była interdyscyplinarna współpraca międzyinstytucjonalna. Koordynacja działań między ośrodkami pomocy społecznej, policją, służbą więzienną, organizacjami pozarządowymi i placówkami edukacyjnymi pozwoliła na skuteczniejsze rozwiązywanie problemów i szybszą interwencję w przypadkach przemocy (element ten wskazywali zarówno uczestnicy wywiadów pogłębionych, jak i zogniskowanych wywiadów grupowych).

Kolejną dobrą praktyką było wdrożenie lokalnych punktów konsultacyjnych dla ofiar przemocy domowej oraz osób zagrożonych marginalizacją. Dzięki ich dostępności zwiększył się poziom zgłoszeń i liczba osób, które skorzystały z pomocy. Włączenie lokalnych społeczności w działania profilaktyczne poprzez organizację warsztatów, kampanii informacyjnych i spotkań edukacyjnych podniosło z kolei świadomość mieszkańców na temat problematyki przemocy oraz możliwości uzyskania wsparcia.

W ramach systemu penitencjarnego efektywne okazało się wdrożenie modelu ochrony dynamicznej, inspirowanego rozwiązaniami norweskimi. Szkolenia dla funkcjonariuszy więziennych umożliwiły im zdobycie nowych kompetencji w zakresie budowania relacji ze skazanymi i stosowania bardziej indywidualnego podejścia do resocjalizacji. W ramach

prowadzonych wywiadów pozytywnie oceniono również współpracę międzynarodową, która pozwoliła na wymianę doświadczeń i wdrożenie sprawdzonych rozwiązań w zakresie zarządzania jednostkami penitencjarnymi.

Istotną dobrą praktyką było także wykorzystanie nowoczesnych narzędzi technologicznych w realizacji Programu. Uruchomienie infolinii, platform wsparcia online oraz szkoleń e-learningowych zwiększyło dostępność usług, szczególnie w okresie pandemii COVID-19, kiedy bezpośredni kontakt był utrudniony. Dzięki temu więcej osób mogło skorzystać z pomocy w sposób anonimowy i dostosowany do swoich możliwości.

Do dobrych praktyk zaliczyć można również usługę kontroli wstępnej zamówień, umożliwiającą przegląd zamówienia przed ich ogłoszeniem. Zmniejszyło to ewentualne błędy po stronie wykonawców. Usługa ta okazała się niezwykle istotna z punktu widzenia możliwości sprawnej realizacji działań, zapewniając spójność sposobu realizacji zakupów w ramach Programu.

Do dobrych praktyk zaliczyć można również szkolenie wstępne dla wszystkich beneficjentów. Każdy beneficjent brał udział w spotkaniach przed podpisaniem umów o dofinansowanie, po czym również w trakcie realizacji projektów odbywały się kolejne szkolenia. Organizowano również dyżury informacyjne z pracownikami Operatora. Pozwoliło to na zagwarantowanie przestrzeni dla beneficjentów, umożliwiając kontakt z osobami, które opiekowały się ich projektami. Działania te umożliwiały spotykanie się raz w tygodniu ze wszystkimi zainteresowanymi, wyjaśnianie bieżącego stanu realizacji programów i odpowiadanie na pytania w sposób spójny i dostępny dla wszystkich.

6.4.15. Czy Program przyczynił się do osiągnięcia rezultatów w perspektywie krótko, średnio i długoterminowej? W jakim stopniu Program osiąga zamierzone rezultaty w perspektywie długoterminowej? Jakie są to rezultaty?³

Zdaniem ewaluatora Program przyczynił się do osiągnięcia rezultatów w perspektywie krótko i średnioterminowej. W długoterminowej perspektywie zaś trwałość efektów Programu będzie w dużej mierze zależała od stabilnego finansowania oraz dalszego zaangażowania lokalnych instytucji w działania profilaktyczne i interwencyjne.

Już w dotychczasowej części analizy potwierdzono osiągnięcie szerokiego zakresu efektów, mierzonych poszczególnymi wskaźnikami. Należy jednak podkreślić, że (jak również wielokrotnie potwierdzali uczestnicy wywiadów pogłębionych) utrzymanie efektów interwencji w perspektywie długoterminowej nie jest uwarunkowana działaniami programowymi. Mimo sukcesu pilotażowych modeli przeciwdziałania przemocy domowej oraz modernizacji systemu penitencjarnego, ich dalsze funkcjonowanie jest zagrożone z powodu braku środków finansowych oraz decyzji politycznych dotyczących ich wdrażania w dłuższej perspektywie. Występuje także niepewność co do przyszłego wykorzystania wypracowanych narzędzi, zwłaszcza modelu szkolenia funkcjonariuszy więziennych oraz mechanizmów przeciwdziałania przemocy, które mogą nie zostać wdrożone na szerszą skalę bez dalszych decyzji strategicznych.

Bez wątplenia szczególną trwałością cieszyć będą się działania o charakterze infrastrukturalnym, tj. powstałe kompleksy penitencjarne, które będą mogły być wykorzystywane przez wiele kolejnych lat. Beneficjenci pozostałych projektów również wskazywali na dalsze wykorzystywanie części z wypracowanych efektów (np. przy wsparciu ze strony środków z innych źródeł, np. Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych). Wspólnie podkreślano jednak, że zapewnienie pełnej, długotrwałej trwałości wypracowanych efektów uwarunkowane byłoby zapewnieniem dalszego, systemowego

³ Ze względu na zbieżność zakresu połączono analizę dwóch zestawów pytań ewaluacyjnych.

wsparcia finansowego. Co istotne, w przypadku wypracowanych rozwiązań przeciwdziałania przemocy na poziomie gmin, możliwość utrzymania efektów wsparcia w perspektywie długookresowej nie dotyczy wyłącznie gmin biorących udział w działaniach projektowych – wypracowane rozwiązania możliwe są bowiem do zaadaptowania w kolejnych gminach, które dotychczas nie prowadziły tego rodzaju działań.

Trwałość efektów Programu oceniana została również przez uczestników wywiadów grupowych. Ich zdaniem również należy określić ją jako zróżnicowaną, w zależności od rodzaju działań. W perspektywie krótkoterminowej Program przyniósł oczywiście wymierne rezultaty, takie jak podniesienie świadomości społecznej na temat przemocy, zwiększenie dostępności do usług wsparcia oraz poprawa kompetencji specjalistów pracujących z osobami zagrożonymi przemocą. Szkolenia, warsztaty i działania edukacyjne pozwoliły na szybszą identyfikację przypadków przemocy i skuteczniejsze interwencje, co było odczuwalne zarówno wśród beneficjentów, jak i instytucji zaangażowanych w realizację projektów.

W średnim okresie efekty Programu mogą być widoczne w postaci usprawnionej współpracy interdyscyplinarnej pomiędzy różnymi podmiotami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy, co pozwoli na skuteczniejsze działanie w sytuacjach kryzysowych. Program wpłynął na budowanie lokalnych sieci wsparcia oraz poprawę standardów w zakresie pracy z osobami doświadczającymi przemocy, zwłaszcza w kontekście osób starszych i osób z niepełnosprawnościami. Powstanie nowych centrów pomocy, punktów konsultacyjnych oraz rozwój narzędzi informatycznych, takich jak aplikacje do zgłaszania przypadków przemocy, również może przyczynić się do utrzymania efektów Programu także w kolejnych latach.

W długoterminowej perspektywie trwałość efektów Programu będzie w dużej mierze zależała od stabilnego finansowania oraz dalszego zaangażowania lokalnych instytucji w działania profilaktyczne i interwencyjne. W niektórych regionach pojawiły się obawy dotyczące przyszłości wypracowanych rozwiązań, zwłaszcza jeśli nie zostaną one włączone w systemowe mechanizmy wsparcia. Istnieje jednak szansa, że zmiany w sposobie postrzegania przemocy domowej oraz poprawa standardów pracy z osobami zagrożonymi przemocą wpłyną na długofalową poprawę sytuacji w tym obszarze. Elementy Programu, które mają największe

szanse na utrzymanie po jego zakończeniu, to zwiększona świadomość społeczna, interdyscyplinarna współpraca instytucji oraz wypracowane procedury działania w przypadkach przemocy. W wielu miejscach udało się stworzyć fundamenty pod bardziej efektywny system wsparcia, ale jego dalsza skuteczność będzie zależna od kontynuacji działań i dostępności środków na ich realizację.

6.4.16. Jakie wnioski wyciągnięto z realizacji Programu, które mogą stanowić podstawę do realizacji zadań w ramach przyszłych programów?

Jednym z kluczowych wniosków jest konieczność zapewnienia trwałości finansowej wdrożonych rozwiązań. Wiele działań zrealizowanych w ramach Programu, zwłaszcza dotyczących przeciwdziałania przemocy domowej, zakończyło się wraz z wygaśnięciem finansowania, co ograniczyło ich długoterminową skuteczność. W przyszłości warto w miarę możliwości przewidzieć mechanizmy finansowania pomostowego lub włączyć te rozwiązania do systemu wsparcia instytucjonalnego na poziomie krajowym i lokalnym.

Kolejnym wnioskiem jest potrzeba uproszczenia procedur administracyjnych i rozliczeniowych. Beneficjenci zwracali uwagę na złożoność procesu aplikacyjnego oraz wymagania dotyczące raportowania, które były czasochłonne i nie zawsze dostosowane do realiów organizacyjnych instytucji realizujących projekty. Optymalizacja tych procesów mogłaby przyczynić się do bardziej efektywnego zarządzania środkami i skrócenia czasu wdrażania działań.

W zakresie systemu penitencjarnego Program wykazał skuteczność wdrażania innowacyjnych metod resocjalizacji, takich jak model ochrony dynamicznej. Doświadczenia zdobyte w tym zakresie wskazują na konieczność dalszego rozwijania nowoczesnych form pracy ze skazanymi oraz kontynuowania współpracy międzynarodowej, która umożliwia wdrażanie sprawdzonych rozwiązań z innych krajów.

W kontekście przeciwdziałania przemocy domowej szczególnie efektywne okazały się interdyscyplinarne formy współpracy między instytucjami. Program pokazał, że skuteczność

działań wzrasta, gdy policja, ośrodki pomocy społecznej, organizacje pozarządowe i służba zdrowia działają w skoordynowany sposób. W przyszłości warto wzmocnić struktury współpracy oraz zapewnić stabilność instytucjonalną tych mechanizmów.

Istotnym wnioskiem jest także konieczność dalszego rozwijania działań edukacyjnych i profilaktycznych. Program przyczynił się do wzrostu świadomości społecznej na temat przemocy domowej, jednak długofalowy efekt tych działań wymaga kontynuacji takich działań.

Zarówno uczestnicy wywiadów pogłębionych, jak i zogniskowanych wywiadów grupowych potwierdzili zasadność kontynuacji zbliżonego wsparcia w przyszłości. Również zdaniem ewaluatora takie postępowanie jest wskazane – z jednej strony umożliwiłoby utrzymanie trwałości dotychczasowych działań, a z drugiej stanowiłoby odpowiedź na wciąż występujące, wysokie zapotrzebowanie na tego rodzaju inicjatywy. Podkreślić należy, że zagadnienia związane z przemocą mają charakter systemowy i nie mogą być rozwiązane w ramach jednorazowej inicjatywy.

W ramach wywiadów grupowych poddano pod dyskusję również kwestię same nazwy Programu, która powinna zostać ewentualnie wykorzystana w przyszłości. Zdania w tym obszarze były jednak podzielone. Niektórzy uczestnicy uważali, że nazwa „Sprawiedliwość” powinna zostać zachowana, aby korzystać z wypracowanej rozpoznawalności i budowanego przez lata zaufania do Programu. Jego kontynuacja pod tą samą nazwą mogłaby ułatwić dalsze działania, ponieważ instytucje i społeczności lokalne są już z nim zaznajomione. Z kolei inni zwracali uwagę, że nowa edycja programu powinna odzwierciedlać jego ewolucję oraz ewentualne rozszerzenie działań, co mogłoby uzasadniać nadanie mu nowej nazwy lub dodatkowego oznaczenia wskazującego na kolejną fazę jego realizacji. W tym miejscu warto również odnieść się do przedstawionych we wcześniejszej części raportu wyników przeprowadzonej ankiety sentymentu. Aż 63,37% badanych (którzy wcześniej potwierdzili potrzebę kontynuacji tego typu działań) nie miało zdania w tym temacie, przy czym jednocześnie jedynie 9,10% respondentów uważało, że inicjatywa jest rozpoznawalna więc warto wykorzystać to jako atut. Zaznaczyć jednak należy, że w znacznej mierze odpowiedź tę

wskazywały osoby, które słyszały już wcześniej o Programie. Zdaniem ewaluatora, biorąc pod uwagę ogólnie niską rozpoznawalność Programu sama nazwa nie stanowi tak istotnej wartości, dla której należałoby się trzymać dotychczasowego nazewnictwa. Jednocześnie dotychczasowa nazwa Programu nie była szczególnie charakterystyczna, wobec czego trudno byłoby ją szeroko rozpropagować w świadomości mieszkańców. Tym samym, w przypadku kontynuowania tego typu działań w przyszłości, prócz wspomnianego już zwiększenia zakresu i zasięgu działań informacyjno-promocyjnych sugeruje się również wykorzystanie nowej nazwy dla Programu – najlepiej korzystając z określenia bardziej charakterystycznego, poprzez co też łatwiej zapadającego w pamięć.

7. Wnioski i rekomendacje

Poniżej przedstawiono wnioski i rekomendacje wynikające z przeprowadzonego badania.

Tabela 16. Wnioski i rekomendacje

Lp.	Wniosek	Rekomendacja
1.	Analiza pozwoliła potwierdzić, że największym wyzwaniem jest zapewnienie trwałości efektów Programu, ponieważ podjęte działania były finansowane jedynie na czas trwania projektu. Brak systemowego finansowania stanowi zagrożenie dla kontynuacji wypracowanych rozwiązań. Co więcej, zarówno uczestnicy wywiadów pogłębionych, jak i zogniskowanych wywiadów grupowych potwierdzili zasadność kontynuacji zbliżonego wsparcia w przyszłości. Również zdaniem ewaluatora takie postępowanie jest wskazane – z jednej strony umożliwiłoby utrzymanie trwałości dotychczasowych działań, a z drugiej stanowiłoby odpowiedź na wciąż występujące, wysokie zapotrzebowanie na tego rodzaju inicjatywy. Podkreślić należy, że zagadnienia związane z przemocą mają charakter systemowy i nie mogą być rozwiązane w ramach jednorazowej inicjatywy.	Zaleca się kontynuowanie zbliżonego wsparcia w przyszłości, przy jednoczesnym rozważeniu wykorzystania dotychczas wypracowanych efektów (np. modeli przeciwdziałania przemocy), co umożliwiłoby zastosowanie ich w szerszej skali i zapewnienie wyższego poziomu trwałości.

Lp.	Wniosek	Rekomendacja
2.	Program nie osiągnął szerokiej rozpoznawalności w społeczeństwie, poprzez co istnieje potrzeba zwiększenia działań informacyjno-promocyjnych w kolejnych edycjach. Wśród uczestników badań (zarówno ilościowych, jak i jakościowych) zdanie w zakresie wykorzystania dotychczasowej nazwy Programu były podzielone. Biorąc pod uwagę niski poziom rozpoznawalności Programu sugeruje się wykorzystanie nowej nazwy dla Programu – korzystając z określenia bardziej charakterystycznego, poprzez co też łatwiej zapadającego w pamięć.	Zaleca się (w przypadku kontynuowania podobnych działań w przyszłości) rozważenie zmiany nazwy Programu na bardziej charakterystyczną. W ramach przyszłych działań zaleca się również podjęcie szerszych działań informacyjno-promocyjnych, w tym ukierunkowanych na wzrost rozpoznawalności Programu. Działania te mogłyby zostać połączone z kampanią społeczną, której nie udało się przeprowadzić podczas dotychczasowej realizacji projektu <i>Przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych</i> (kampania skierowana do osób starszych i niepełnosprawnych pod kątem ich wiedzy na temat możliwości uzyskania pomocy w sytuacji przemocy oraz skierowana do ogółu społeczeństwa w celu przełamania obojętności społeczeństwa i zmotywowania świadków przemocy do odpowiedniego reagowania).
3.	Przeprowadzona analiza wykazała wypracowanie szeregu dobrych praktyk (podrozdział 6.1.14). Część z nich odnosi się do samego procesu realizacji wsparcia, wobec czego korzystne byłoby wykorzystanie ich w przyszłości.	Zaleca się (w przypadku kontynuowania podobnych działań w przyszłości) wykorzystanie dotychczas wypracowanych dobrych praktyk, w tym dotyczących wykorzystania nowoczesnych narzędzi technologicznych w procesie realizacji działań, zapewnienia usług

Lp.	Wniosek	Rekomendacja
		kontroli wstępnej udzielanych zamówień czy organizacji szkoleń (w tym wstępnych) dla wszystkich beneficjentów wraz z zapewnieniem możliwości utrzymania stałego kontaktu z opiekunami projektów.
4.	W przypadku kontynuowania zbliżonego wsparcia w przyszłości (tj. ukierunkowanego na zbliżone aspekty, jak np. przemoc domowa) korzystne byłoby kontynuowanie wykorzystania dotychczas wypracowanej metodologii określania wartości wskaźników. Wypracowana w Programie metodologia zapewnia wystandaryzowane badanie społeczeństwa, a jej wykorzystanie w przyszłości zapewniłoby możliwość porównywania wyników w dłuższej perspektywie czasowej (dotychczasowe pomiary bazowe realizowane były bowiem jeszcze w 2022 r.).	Zaleca się (w przypadku kontynuowania podobnych działań w przyszłości) wykorzystanie dotychczas wypracowanej metodologii dotyczącej pomiaru wartości wskaźników (w szczególności dotyczących kwestii braku akceptacji dla przemocy domowej oraz zaufania do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej).

8. Aneks – wzory narzędzi badawczych

8.1. Wzór kwestionariusza ankiety CAWI/CATI – badanie sentymentu do działań prowadzonych w ramach Programu

Dzień dobry, Nazywam się i reprezentuję firmę Polska Agencja Ewaluacji Sektora Publicznego S.A. Przeprowadzamy badanie finansowane ze środków norweskich, dotyczące Programu Sprawiedliwość finansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021. Badaniem objęci są pełnoletni mieszkańcy Polski w związku z tym chciał(a)bym poprosić Pana/ią o udział w krótkiej ankiecie. Chciał(a)bym również poinformować, że badanie jest całkowicie anonimowe, potrwa ok. 8 minut, a jego wyniki prezentowane będą wyłącznie w postaci zbiorczych zestawień statystycznych.
PANEL PYTAŃ
1. Program „Sprawiedliwość” finansowany z Norweskiego Mechanizmu Finansowego miał na celu wsparcie praworządności, obejmując dwa obszary wsparcia: Służba więzienna i areszt przedprocesowy oraz przeciwdziałanie przemocy domowej oraz wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Czy słyszał(a) Pan/Pani o tym programie?”
a) Tak b) Nie <i>(przejdźcie do pytania 7)</i> c) Trudno powiedzieć/nie jestem pewny/a <i>(przejdźcie do pytania 7)</i>
2. W jaki sposób dowiedział(a) się Pan/Pani o Programie? <i>(można wybrać więcej niż jedną odpowiedź)</i>
a) Strona internetowa Programu b) Inne źródła internetowe c) Telewizja d) Radio

e) Udział w wydarzeniach informacyjnych/szkoleniach f) Organizacje pozarządowe g) Miejsce pracy/nauki h) Rodzina/znajomi i) Inne źródło (jakie?) ... j) Trudno powiedzieć/nie pamiętam
3. Jak określił(a)by Pan/Pani swoje odczucia związane z Programem?
a) Zdecydowanie pozytywne b) Raczej pozytywne c) Neutralne d) Raczej negatywne e) Zdecydowanie negatywne f) Trudno powiedzieć
4. Czy miał(a) Pan/Pani bezpośredni kontakt z działaniami realizowanymi w ramach Programu?
a) Tak, byłem/am uczestnikiem projektu lub pracowałem/am przy jego realizacji b) Nie, ale znam takie osoby c) Nie
5. Czy uważa Pan/Pani, że działania Programu „Sprawiedliwość” przyczyniły się do poprawy bezpieczeństwa i sprawiedliwości w Polsce?
a) Zdecydowanie tak b) Raczej tak c) Raczej nie d) Zdecydowanie nie e) Trudno powiedzieć/nie mam zdania
6. Jak ocenia Pan/Pani sposób informowania społeczeństwa o Programie „Sprawiedliwość” i jego działaniach?
a) Zdecydowanie pozytywnie

b) Raczej pozytywnie c) Neutralnie d) Raczej negatywnie e) Zdecydowanie negatywnie f) Trudno powiedzieć
7. Czy Pana/Pani zdaniem w przypadku realizowania podobnej inicjatywy w przyszłości należałoby zwiększyć zakres działań informacyjno-promocyjnych, mających na celu informowanie społeczeństwa o jego realizacji?
a) Zdecydowanie tak b) Raczej tak c) Raczej nie d) Zdecydowanie nie e) Trudno powiedzieć/nie mam zdania
8. Czy uważa Pan/Pani, że w Polsce potrzebne są kolejne tego typu działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa i sprawiedliwości?
a) Zdecydowanie tak b) Raczej tak c) Raczej nie <i>(przejdźcie do pytania 11)</i> d) Zdecydowanie nie <i>(przejdźcie do pytania 11)</i> e) Trudno powiedzieć/nie mam zdania <i>(przejdźcie do pytania 11)</i>
9. Czy w przypadku kontynuowania tego typu działań w przyszłości, inicjatywa powinna nosić tę samą nazwę?
a) Tak, inicjatywa jest już rozpoznawalna więc warto wykorzystać ten atut b) Nie, moim zdaniem należy zastosować nową nazwę c) Trudno powiedzieć/nie mam zdania
10. Jakie obszary powinny być priorytetem w przyszłych programach dotyczących bezpieczeństwa i sprawiedliwości? (można wybrać więcej niż jedną odpowiedź)
a) Wsparcie dla ofiar przemocy domowej

b) Poprawa skuteczności systemu resocjalizacji więźniów c) Poprawa warunków w jednostkach penitencjarnych i modernizacja systemu więziennictwa d) Działania edukacyjne na temat przeciwdziałania przemocy e) Inne (jakie?)...
11. Jak Pan/Pani ocenia skuteczność procesu resocjalizacji osób skazanych w Polsce?
a) Zdecydowanie skuteczna b) Raczej skuteczna c) Raczej nieskuteczna d) Zdecydowanie nieskuteczna e) Trudno powiedzieć/nie mam zdania
12. Jeden z realizowanych projektów nosił nazwę <i>Pilotażowe kompleksy penitencjarne</i>. W jego ramach opracowano m.in. zaawansowane algorytmy służące ocenie ryzyka recydywy wśród osób osadzonych w zakładach karnych, ułatwiając podejmowanie decyzji dotyczących np. zwolnień warunkowych. Jak ocenia Pan/Pani wykorzystywanie takich algorytmów w więziennictwie?
a) Zdecydowanie popieram – mogą skutecznie poprawić resocjalizację i bezpieczeństwo b) Raczej popieram – ale mam pewne obawy co do ich skuteczności c) Raczej nie popieram – moim zdaniem mogą prowadzić do błędnych decyzji lub niesprawiedliwego traktowania osadzonych d) Zdecydowanie nie popieram – algorytmy nie powinny decydować o losach ludzi e) Trudno powiedzieć/nie mam zdania
13. Czy w Pana/Pani opinii zasadne jest inwestowanie w kolejne działania mające na celu przeciwdziałanie zjawisku przemocy domowej, w tym wśród osób starszych i z niepełnosprawnościami?
a) Zdecydowanie tak b) Raczej tak c) Raczej nie (<i>przejdźcie do pytania 16</i>)

d) Zdecydowanie nie (<i>przejdźcie do pytania 16</i>) e) Trudno powiedzieć/nie mam zdania (<i>przejdźcie do pytania 16</i>)
14. Czy w tym zakresie Pana/Pani zdaniem właściwe jest podejmowanie takich działań, jak organizacja szkoleń dla odpowiednich służb, publikacja materiałów edukacyjnych oraz realizacja naborów wniosków na projekty mające na celu rozwój lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie?
a) Zdecydowanie tak b) Raczej tak c) Raczej nie d) Zdecydowanie nie e) Trudno powiedzieć/nie mam zdania
15. Czy Pana/Pani zdaniem przyszłe działania z zakresu przeciwdziałania przemocy powinny zostać szczególnie ukierunkowane na przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i z niepełnosprawnościami?
a) Tak, ta grupa wymaga szczególnej ochrony przed przemocą b) Nie, uważam że większy nacisk powinno położyć się na przeciwdziałanie przemocy domowej c) Trudno powiedzieć/nie mam zdania
Metryczka
M.1. Płeć
a) Kobieta b) Mężczyzna
M.2. Wiek
a) Do 30 lat b) 31-40 lat c) 41-50 lat d) 51-60 lat e) Powyżej 60 roku życia

M.3. Wykształcenie
a) wyższe b) policealne oraz średnie zawodowe c) średnie ogólnokształcące d) zasadnicze zawodowe e) gimnazjalne, podstawowe i niższe
M. 4 Województwo
a) dolnośląskie b) kujawsko-pomorskie c) lubelskie d) lubuskie e) łódzkie f) małopolskie g) mazowieckie h) opolskie i) podkarpackie j) podlaskie k) pomorskie l) śląskie m) świętokrzyskie n) warmińsko-mazurskie o) wielkopolskie p) zachodniopomorskie
M.5. Miejsce zamieszkania
a) Miasto powyżej 100 tys. mieszkańców b) Miasto poniżej 100 tys. mieszkańców c) Wieś
M.6. Aktywność zawodowa

a) Uczeń/student b) Osoba pracująca c) Osoba bezrobotna d) Emeryt/rencista
M.7. Postrzegana sytuacja materialna
a) Bardzo dobra b) Dobra c) Przeciętna d) Zła e) Bardzo zła
M.8. Niepełnosprawność
a) Tak b) Nie c) Odmowa odpowiedzi

8.2. Wzór kwestionariusza ankiety CATI z dorosłymi mieszkańcami Polski⁴

Dzień dobry,

Nazywam się i reprezentuję firmę Polska Agencja Ewaluacji Sektora Publicznego S.A. Przeprowadzamy badanie finansowane ze środków norweskich, dotyczące kwestii związanych z bezpieczeństwem i dostępem do systemu pomocy w Polsce.

Badaniem objęci są pełnoletni mieszkańcy Polski w związku z tym chciał(a)bym poprosić Pana/ią o udział w krótkiej ankiecie. Chciał(a)bym również poinformować, że badanie jest całkowicie anonimowe, potrwa ok. 15 minut, a jego wyniki prezentowane będą wyłącznie w postaci zbiorczych zestawień statystycznych.

PANEL PYTAŃ

1. Proszę o ocenę w skali od 1 do 6, gdzie 1 oznacza całkowicie się nie zgadzam, a 6 całkowicie się zgadzam, na ile zgadza się Pan/Pani z poniższymi stwierdzeniami:

Stwierdzenie:	Ocena w skali 1-6
Niepracujący małżonek/partner powinien mieć wydzielane kieszonkowe tak, aby nie „wydawał” całych pieniędzy	...
Przed wydaniem nawet niewielkich pieniędzy należy uzyskać pozwolenie któregoś z członków rodziny	...
W przypadku wyraźnej sugestii partnera/partnerki, powinno się zrezygnować z pracy i zająć rodziną	...
Lepiej jest gdy starsi ludzie oddają swoje pieniądze dzieciom, żeby dokonywały za nich wydatki	...
Na używanie rzeczy członka rodziny nie jest wymagane pozwolenie	...

2. Czy zdarzyło się, że członek rodziny wydelał Panu/Pani pieniądze, które mogą zostać wydane?

a) Tak i wg mnie było to właściwe (jakiego członka rodziny ma Pan/Pani na myśli?)....

⁴ Treść kwestionariusza jest w pełni zbieżna z załącznikiem nr 1 do OPZ.

b) Tak, lecz nie uważam, aby było to właściwe (jakiego członka rodziny ma Pan/Pani na myśli?).... c) Nie, nigdy d) Odmowa odpowiedzi/nie pamiętam	
3. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku? Pytanie wyświetli się respondentów, którzy w pytaniu 2 wskazali odpowiedź „a” lub „b”	
a) Tak b) Nie c) Odmowa odpowiedzi/nie pamiętam	
4. Proszę o ocenę w skali od 1 do 6, gdzie 1 oznacza całkowicie się nie zgadzam, a 6 całkowicie się zgadzam, na ile zgadza się Pan/Pani z poniższymi stwierdzeniami:	
Stwierdzenie:	Ocena w skali 1-6
Nie widzę niczego złego w sprawdzaniu telefonu należącego do członka rodziny	...
Nie widzę niczego złego w podejmowaniu za mnie decyzji przez innego członka rodziny	...
Przed wyjściem z domu należy bezwzględnie uzyskać pozwolenie któregoś z członków rodziny	...
W każdej rodzinie zdarzają się krzyki czy wyzwiska	...
5. Czy zdarzało się, że członek Pana/Pani rodziny wypominał Panu/Pani zbyt częste poświęcanie czasu sobie np. na spotkania ze znajomymi, wyjazdy, sport?	
a) Tak i wg mnie było to właściwe (jakiego członka rodziny ma Pan/Pani na myśli?).... b) Tak, lecz nie uważam, aby było to właściwe (jakiego członka rodziny ma Pan/Pani na myśli?).... c) Nie, nigdy d) Odmowa odpowiedzi/nie pamiętam	
6. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku? Pytanie wyświetli się respondentów, którzy w pytaniu 5 wskazali odpowiedź „a” lub „b”	

a) Tak b) Nie c) Odmowa odpowiedzi/nie pamiętam	
7. Proszę o ocenę w skali od 1 do 6, gdzie 1 oznacza całkowicie się nie zgadzam, a 6 całkowicie się zgadzam, na ile zgadza się Pan/Pani z poniższymi stwierdzeniami:	
Stwierdzenie:	Ocena w skali 1-6
Jeśli w związku jedna ze stron ma większe potrzeby seksualne, druga osoba powinna się na nie godzić nawet jeśli nie ma na to w danej chwili ochoty	...
Wg mnie w małżeństwach czy związkach partnerskich stosunek seksualny nie może zostać uznany za gwałt	...
Dopuszczalne jest krytykowanie wyglądu ciała małżonka/małżonki czy partnera/partnerki	...
8. Czy zdarzyło się, że Pana/Pani mąż/żona/partner/partnerka porównywała Pana/Pani wygląd z innymi, w jej opinii, bardziej atrakcyjnymi osobami?	
a) Tak i wg mnie było to właściwe b) Tak, lecz nie uważam, aby było to właściwe c) Nie, nigdy d) Odmowa odpowiedzi/nie pamiętam	
9. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku? Pytanie wyświetli się respondentów, którzy w pytaniu 8 wskazali odpowiedź „a” lub „b”	
a) Tak b) Nie c) Odmowa odpowiedzi/nie pamiętam	
10. Proszę o ocenę w skali od 1 do 6, gdzie 1 oznacza całkowicie się nie zgadzam, a 6 całkowicie się zgadzam, na ile zgadza się Pan/Pani z poniższymi stwierdzeniami:	
Stwierdzenie:	Ocena w skali 1-6

Dawanie dziecku klapsa jest w niektórych sytuacjach skuteczną metodą wychowawczą	...
Akceptowalne jest krępowanie ruchów dziecka, tzn. jego przytrzymanie w sytuacji kiedy mocno się rozzłościło	...
Popchnięcia czy lekkie uderzenia mogą zdarzyć się w każdej rodzinie	...
Spoliczkowanie przez członka rodziny nie jest wg mnie formą przemocy	...

11. Czy w dzieciństwie zdarzało się, że otrzymał/a Pan/Pani klapsa?

a) Tak i wg mnie było to właściwe
b) Tak, lecz nie uważam, aby było to właściwe
c) Nie, nigdy
d) Odmowa odpowiedzi/nie pamiętam

12. Od kogo otrzymywał/a Pan/Pani taką karę? Pytanie wyświetli się respondentów, którzy w pytaniu 11 wskazali odpowiedź „a” lub „b”

a) Od ojca/partnera matki
b) Od matki/partnerki ojca
c) Od innej osoby (jakiej?).....
d) Odmowa odpowiedzi

13. Czy już w dorosłym życiu zdarzały się sytuacje, w której członek rodziny Pana/Panią uderzył bądź rzucił w Pana/Panią jakimś przedmiotem?

a) Tak, lecz nie uznaję tego za przemoc (jakiego członka rodziny ma Pan/Pani na myśli?)....
b) Tak i nie uważam, aby to było właściwe (jakiego członka rodziny ma Pan/Pani na myśli?)....
c) Nie, nigdy
d) Odmowa odpowiedzi/nie pamiętam

14. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku? Pytanie wyświetli się respondentów, którzy w pytaniu 13 wskazali odpowiedź „a” lub „b”
a) Tak b) Nie c) Odmowa odpowiedzi/nie pamiętam
15. Jakie są Pana/Pani zdaniem główne przyczyny występowania przemocy w rodzinie (można wskazać kilka odpowiedzi)
a) Nadużywanie alkoholu b) Nadużywanie innych używek c) Stres i frustracja d) Traumatyczne przeżycia e) Wzorce z domu rodzinnego f) Brak umiejętności wychowawczych g) Status społeczny i materialny h) Poczucie bezkarności i) Przyzwolenie ofiary j) Przyzwolenie otoczenia k) Osobowość i temperament l) Chęć dowartościowania się m) Choroby psychiczne n) Chęć dominacji o) Konflikty międzypokoleniowe p) Inne przyczyny (jakie?).... q) Nie wiem/nie mam zdania
16. Proszę ocenić swój poziom wiedzy na temat przepisów/procedur dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony osób doznających przemocy w rodzinie
a) Bardzo wysoki b) Wysoki c) Przeciętny

d) Niski e) Bardzo niski f) Nie mam zdania
17. Proszę ocenić swój poziom wiedzy na temat instytucji i organizacji udzielających wsparcia osobom doznającym przemocy w rodzinie
a) Bardzo wysoki b) Wysoki c) Przeciętny d) Niski e) Bardzo niski f) Nie mam zdania
18. Z jakich źródeł wiedzy na temat wsparcia dla osób borykających się ze zjawiskiem przemocy korzystał Pan/Pani do tej pory? Można wskazać więcej niż jedną odpowiedź
a) Internet b) Telewizja c) Prasa i książki/publikacje d) Rodzina e) Znajomi f) Szkoła g) Instytucje/organizacje (jakie?).... h) Inne źródła (jakie?).... i) Nie korzystałem/am z żadnych źródeł
19. Czy słyszał/a Pan/Pani o telefonie zaufania dla osób doznających przemocy?
a) Tak, słyszałem/am i korzystałem/am z niego b) Tak, słyszałem/am ale nie korzystałem/am c) Nie, nie słyszałem/am
20. Czy słyszał/a Pan/Pani o Niebieskiej Linii?

a) Tak, słyszałem/am i korzystałem/am ze wsparcia b) Tak, słyszałem/am ale nie korzystałem/am ze wsparcia c) Nie, nie słyszałem/am
21. Czy słyszał/a Pan/Pani o nowej ustawie antyprzemocowej, w tym związanej z nią procedurą szybkiego reagowania wobec sprawców przemocy domowej?
a) Tak, słyszałem/am i znam jej główne założenia b) Tak, słyszałem/am ale nie znam szczegółów c) Nie, nie słyszałem/am
22. Czy słyszał/a Pan/Pani o procedurze Niebieskiej karty?
a) Tak, słyszałem/am i znam jej założenia b) Tak, słyszałem/am ale nie znam szczegółów c) Nie, nie słyszałem/am
23. Do jakich instytucji wg Pana/Pani wiedzy mogą zgłaszać się osoby doznające przemocy w rodzinie? Uwaga do ankietera – nie czytać wariantów kafeterii i zaznaczyć te, które zostaną wskazane przez respondenta na zasadzie pytania otwartego, można wskazać kilka odpowiedzi
a) Policja b) Prokuratura c) PCPR d) Urząd gminy/miasta e) OPS/MOPS f) Służba zdrowia (w tym przychodnie, szpitale) g) Organizacje pozarządowe i fundacje h) Ośrodki terapii uzależnień i) Komisja rozwiązywania problemów alkoholowych j) Inne (jakie?)
24. Czy słyszał/a Pan/Pani o funkcjonowaniu w gminie zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie?

a) Tak, słyszałem/am i korzystałem/am ze wsparcia b) Tak, słyszałem/am ale nie korzystałem/am ze wsparcia c) Nie, nie słyszałem/am
25. Proszę ocenić swój poziom zaufania do systemu ochrony i wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie
a) Bardzo wysoki b) Wysoki c) Przeciętny (Dlaczego?)... d) Niski (Dlaczego?)... e) Bardzo niski (Dlaczego?)... f) Nie mam zdania
26. Czy szukał/a Pan/Pani kiedykolwiek pomocy jako osoba doświadczająca przemocy w rodzinie? (pytanie wyświetli się respondentom, którzy w którymkolwiek z pytań nr 2, 5, 8, 11 lub 13 wskazały wariant „a” lub „b”)
a) Tak (w jakim miejscu/instytucji?)... b) Nie, nigdy nie padłem/am ofiarą przemocy w rodzinie c) Nie, lecz możliwe, że potrzebowałem/am takiej pomocy (Dlaczego nie skorzystał/a Pan/Pani z pomocy?).... d) Odmowa odpowiedzi
27. Jak ocenia Pan/Pani uzyskaną pomoc? (pytanie wyświetli się respondentom, którzy w pytaniu nr 26 wskazały wariant „Tak”)
a) Bardzo wysoko b) Wysoko c) Przeciętnie (Dlaczego?)... d) Nisko (Dlaczego?)... e) Bardzo nisko (Dlaczego?)... f) Nie mam zdania
28. Czy zna Pan/Pani kogoś kto był ofiarą przemocy domowej

a) Tak b) Nie c) Odmowa odpowiedzi
29. Czy Pana/Pani zdaniem zjawisko przemocy w rodzinie stanowi istotny problem w Polsce:
a) Jest to bardzo istotny problem w Polsce b) Zjawisko występuje, lecz nie stanowi istotnego problemu c) Nie jest to istotny problem
30. Czy Pana/Pani zdaniem należy prowadzić kampanie społeczno-informacyjne w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie?
a) Tak, jest to bardzo ważne (jaki sposób prowadzenia kampanii jest najbardziej skuteczny?) b) Warto prowadzić takie kampanie, lecz nie jest to niezbędne (czy należy prowadzić inne działania? Jakie?) c) Nie należy prowadzić (dlaczego?)
Metryczka
M.1. Płeć
a) Kobieta b) Mężczyzna
M.2. Wiek
a) Do 30 lat b) 31-40 lat c) 41-50 lat d) 51-60 lat e) Powyżej 60 roku życia
M.3. Wykształcenie
a) wyższe

b) policealne oraz średnie zawodowe c) średnie ogólnokształcące d) zasadnicze zawodowe e) gimnazjalne, podstawowe i niższe
M. 4 Województwo
a) dolnośląskie b) kujawsko-pomorskie c) lubelskie d) lubuskie e) łódzkie f) małopolskie g) mazowieckie h) opolskie i) podkarpackie j) podlaskie k) pomorskie l) śląskie m) świętokrzyskie n) warmińsko-mazurskie o) wielkopolskie p) zachodniopomorskie
M.5. Miejsce zamieszkania
a) Miasto powyżej 100 tys. mieszkańców b) Miasto poniżej 100 tys. mieszkańców c) Wieś
M.6. Aktywność zawodowa
a) Uczeń/student b) Osoba pracująca c) Osoba bezrobotna

d) Emeryt/rencista
M.7. Postrzegana sytuacja materialna
a) Bardzo dobra b) Dobra c) Przeciętna d) Zła e) Bardzo zła
M.8. Niepełnosprawność
a) Tak b) Nie c) Odmowa odpowiedzi

8.3. Wzór scenariusza indywidualnego wywiadu pogłębionego z Operatorem Programu

Dzień dobry, Nazywam się i reprezentuję firmę Polska Agencja Ewaluacji Sektora Publicznego S.A. Na zlecenie Ministerstwa Sprawiedliwości przeprowadzamy badanie dotyczące oceny wyników Programu „Sprawiedliwość” finansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021 oraz identyfikacji czynników wpływających na osiągnięte rezultaty. W związku z tym chciał(a)bym poprosić Pana/ią o udział w indywidualnym wywiadzie pogłębionym. Chciał(a)bym również poinformować, że badanie jest całkowicie anonimowe, potrwa ok. 60 minut. Rozmowa będzie nagrywana na potrzeby sporządzenia transkrypcji z rozmowy, umożliwiającej analizę wyników wywiadów.
1. Jakie było Pana/Pani stanowisko i rola w realizacji Programu „Sprawiedliwość”? Jak długo był(a) Pan/Pani zaangażowany(a) w jego realizację?
2. W jakim stopniu wg Pana/Pani wiedzy udało się osiągnąć podstawowe założenia Programu? Czy wszystkie zakładane cele zostały zrealizowane? Jakie są w Pana/Pani opinii kluczowe sukcesy Programu?
3. Czy w Pana/Pani opinii działania zaplanowane w ramach Programu były adekwatne w kontekście możliwości osiągnięcia celów Programu? Dlaczego?
4. Jakie były w Pana/Pani opinii główne trudności w realizacji Programu? Czy napotkano na bariery administracyjne, finansowe lub organizacyjne? Jeśli tak, jakie? Jak im przeciwdziałano? Jakie czynniki wewnętrzne i zewnętrzne miały wpływ na realizację działań?
5. W jakim stopniu Pana/Pani zdaniem Program odpowiadał na rzeczywiste potrzeby społeczne? Czy wg Pana/Pani cele Programu były dostosowane do faktycznych problemów społecznych i systemowych?
6. Czy prowadzone w ramach Programu działania poprawiły w Pana/Pani opinii profilaktykę przemocy w społeczności lokalnej? Czy w Pana/Pani opinii działania

podjęte w ramach przeciwdziałania przemocy domowej były dostosowane do zamierzonych celów?
7. Czy w Pana/Pani opinii działania zrealizowane w ramach Programu przyczyniły się do rozwoju lokalnego modelu przeciwdziałania przemocy domowej wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami? Jeśli tak, w jaki sposób?
8. Czy w Pana/Pani opinii dzięki realizacji Programu zwiększyła się dostępność usług z zakresu przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami? Jeśli tak, w jaki sposób?
9. Czy Pana/Pani zdaniem wsparcie zaoferowane w ramach Programu przełożyło się na zwiększenie kompetencji kadry więziennictwa? Jeśli tak, w jaki sposób?
10. Jak ocenia Pan/Pani skuteczność działań realizowanych w ramach Programu? Czy podjęte działania wg Pana/Pani opinii rzeczywiście przyczyniły się do poprawy systemu sprawiedliwości? Które elementy Programu ocenia Pan/Pani jako najbardziej efektywne?
11. Jak ocenia Pan/Pani efektywność wykorzystania budżetu Programu? Czy struktura finansowania była w Pana/Pani opinii adekwatna do potrzeb? Czy napotkali Państwo jakieś trudności w rozliczaniu środków? Jeśli tak, jakie?
12. Które grupy beneficjentów/uczestników projektów w największym stopniu skorzystały Pana/Pani zdaniem na efektach Programu? Czy zauważa Pan/Pani jakieś trwałe rozwiązania Programowe (w tym w systemie przeciwdziałania przemocy), które potencjalnie mogą funkcjonować po zakończeniu Programu? Jeśli tak, jakie?
13. Czy potrafi Pan/Pani wskazać działania/projekty realizowane w ramach Programu, które w Pana/Pani opinii były najbardziej skuteczne i przydatne dla społeczności lokalnych?
14. Czy w Pana/Pani opinii Program uwzględnia i przyczynia się do realizacji celów polityk horyzontalnych (zasada równości szans i niedyskryminacji, zasada

równości płci, zasada zrównoważonego rozwoju)? Jeśli tak, w jakim zakresie i w jaki sposób?
15. Czy zauważa Pan/Pani jakieś elementy Programu, które uznać można za dobre praktyki i wykorzystać w podobnych inicjatywach w przyszłości? Jeśli tak, jakie elementy ma Pan/Pani na myśli?
16. Czy w Pana/Pani opinii tego rodzaju inicjatywa powinna być kontynuowana w przyszłości? Jeśli tak, czy uważa Pan/Pani, że powinna zostać nazwana w ten sam sposób, aby czerpać korzyści z wypracowanej rozpoznawalności Programu?
17. Czy identyfikuje Pan/Pani jakieś elementy, które powinny zostać zmienione bądź rozszerzone w przypadku kontynuowania zbliżonego wsparcia w przyszłości? Jeśli tak, co ma Pan/Pani na myśli?
18. Czy chciałby/ałaby Pan/Pani dodać coś na zakończenie naszej rozmowy?
<i>Dziękuję za udział w badaniu</i>

8.4. Wzór scenariusza indywidualnego wywiadu pogłębionego z przedstawicielami beneficjentów Projektów Predefiniowanych oraz projektów konkursowych

Dzień dobry, Nazywam się i reprezentuję firmę Polska Agencja Ewaluacji Sektora Publicznego S.A. Na zlecenie Ministerstwa Sprawiedliwości przeprowadzamy badanie dotyczące oceny wyników Programu „Sprawiedliwość” finansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021 oraz identyfikacji czynników wpływających na osiągnięte rezultaty. W związku z tym chciał(a)bym poprosić Pana/ią o udział w indywidualnym wywiadzie pogłębionym. Chciał(a)bym również poinformować, że badanie jest całkowicie anonimowe, potrwa ok. 60 minut. Rozmowa będzie nagrywana na potrzeby sporządzenia transkrypcji z rozmowy, umożliwiającej analizę wyników wywiadów.
1. Czy może Pan/Pani powiedzieć kilka słów o sobie i swojej działalności? W jaki sposób zaangażował(a) się Pan/Pani w realizację projektu w ramach Programu „Sprawiedliwość”? Jakie działania były realizowane w ramach Pana/Pani projektu?
2. Jak można wskazać najmocniejsze strony Programu z perspektywy beneficjenta? Czy w Pana/Pani opinii procedury aplikacyjne były przejrzyste? Jak ocenia Pan/Pani współpracę z Operatorem Programu?
3. Czy napotkał(a) Pan/Pani trudności podczas realizacji projektu? Jakie były największe wyzwania organizacyjne, administracyjne lub finansowe? Czy Operator Programu wspierał Państwa w ich rozwiązywaniu?
4. Jak ocenia Pan/Pani proces rozliczenia projektu? Czy napotkano na jakieś istotne trudności w tym obszarze?
5. Jak ocenia Pan/Pani skuteczność działań realizowanych w ramach swojego projektu? Czy udało się osiągnąć zakładane rezultaty? Jakie kluczowe wskaźniki sukcesu może Pan/Pani wskazać?

6. Czy dostrzega Pan/Pani pozytywne zmiany (wynikające z realizacji projektu) w zakresie działania systemu sprawiedliwości i przeciwdziałania przemocy? Jeśli tak, jakie?
7. Jakie konkretne zmiany zaszczyt dzięki realizacji projektu? Czy widzi Pan/Pani realne efekty działań? Czy efekty prowadzonych działań są w Pana/Pani opinii trwałe? Czy istnieje możliwość kontynuowania wypracowanych rozwiązań po zakończeniu Programu? Jeśli tak, w jaki sposób?
8. Czy uważa Pan/Pani, że wsparcie oferowane w ramach Programu było wystarczające? Czy potrzebne były dodatkowe działania, które nie były objęte Programem? Jakie elementy można w Pana/Pani opinii ulepszyć?
9. W jaki sposób wg Pana/Pani wiedzy realizowany projekt przyczynił się do realizacji polityk horyzontalnych (zasada równości szans i niedyskryminacji, zasada równości płci, zasada zrównoważonego rozwoju)?
10. Czy w Pana/Pani opinii tego rodzaju inicjatywa powinna być kontynuowana w przyszłości? Jeśli tak, czy uważa Pan/Pani, że powinna zostać nazwana w ten sam sposób, aby czerpać korzyści z wypracowanej rozpoznawalności Programu?
11. Czy identyfikuje Pan/Pani jakieś elementy, które powinny zostać zmienione bądź rozszerzone w przypadku kontynuowania zbliżonego wsparcia w przyszłości? Jeśli tak, co ma Pan/Pani na myśli?
12. Czy chciałby/ałaby Pan/Pani dodać coś na zakończenie naszej rozmowy?
<i>Dziękuję za udział w badaniu</i>

8.5. Wzór scenariusza wywiadu grupowego (FGI) z interesariuszami programu

Dzień dobry,

Nazywam się i reprezentuję firmę Polska Agencja Ewaluacji Sektora Publicznego S.A. Na zlecenie Ministerstwa Sprawiedliwości przeprowadzamy badanie dotyczące oceny wyników Programu „Sprawiedliwość” finansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021 oraz identyfikacji czynników wpływających na osiągnięte rezultaty.

W związku z tym chciał(a)bym poprosić Państwa o udział w zogniskowanym wywiadzie grupowym. Chciał(a)bym również poinformować, że badanie jest całkowicie anonimowe, potrwa ok. 4 godzin. Rozmowa będzie nagrywana na potrzeby sporządzenia transkrypcji z rozmowy, umożliwiającej analizę wyników wywiadów.

1. Jakie są główne zadania i działalność Państw organizacji/instytucji w kontekście systemu sprawiedliwości? Czy byli Państwo zaangażowani w realizację Programu Sprawiedliwości, bądź mieli Państwo inną styczność z tym Programem?
2. Jak ogólnie oceniają Państwo Program Sprawiedliwość? Jakie są w Państwa opinii kluczowe sukcesy Programu?
3. W jakim stopniu Państwa zdaniem Program odpowiadał na rzeczywiste potrzeby społeczne? Czy wg Państwa cele Programu były dostosowane do faktycznych problemów społecznych i systemowych?
4. Czy zauważają Państwo jakieś słabe strony Programu? Jeśli tak, jakie?
5. Czy prowadzone w ramach Programu działania poprawiły w Państwa opinii profilaktykę przemocy w społeczności lokalnej? Czy w Państwa opinii działania podjęte w ramach przeciwdziałania przemocy domowej były dostosowane do zamierzonych celów?
6. Czy w Państwa opinii działania zrealizowane w ramach Programu przyczyniły się do rozwoju lokalnego modelu przeciwdziałania przemocy domowej wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami? Jeśli tak, w jaki sposób?

7. Czy w Państwa opinii dzięki realizacji Programu zwiększyła się dostępność usług z zakresu przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami? Jeśli tak, w jaki sposób?
8. Jak oceniają Państwo skuteczność działań realizowanych w ramach Programu? Czy podjęte działania wg Państwa opinii rzeczywiście przyczyniły się do poprawy systemu sprawiedliwości? Które elementy Programu oceniają Państwo jako najbardziej efektywne?
9. Czy Państwa zdaniem wsparcie zaoferowane w ramach Programu przełożyło się na zwiększenie kompetencji kadry więziennictwa? Jeśli tak, w jaki sposób?
10. Które grupy beneficjentów/uczestników projektów w największym stopniu skorzystały Państwa zdaniem na efektach Programu? Czy zauważają Państwo jakieś trwałe rozwiązania Programowe (w tym w systemie przeciwdziałania przemocy), które potencjalnie mogą funkcjonować po zakończeniu Programu? Jeśli tak, jakie?
11. Czy potrafią Państwo wskazać działania/projekty realizowane w ramach Programu, które w Państwa opinii były najbardziej skuteczne i przydatne dla społeczności lokalnych?
12. Jak oceniają Państwo trwałość efektów Programu? Czy Program Państwa zdaniem przyczynił się do osiągnięcia rezultatów w perspektywie krótko, średnio i długoterminowej? Jakie efekty mogą się Państwa zdaniem utrzymać w okresie po zakończeniu Programu?
13. Czy zauważają Państwo jakieś elementy Programu, które uznać można za dobre praktyki i wykorzystać w podobnych inicjatywach w przyszłości? Jeśli tak, jakie elementy mają Państwo na myśli?
14. Czy w Państwa opinii tego rodzaju inicjatywa powinna być kontynuowana w przyszłości? Jeśli tak, czy uważają Państwo, że powinna zostać nazwana w ten sam sposób, aby czerpać korzyści z wypracowanej rozpoznawalności Programu?

15. Jak oceniają Państwo zakres dotychczasowych działań w kontekście ewentualnego kontynuowania zbliżonej inicjatywy w przyszłości? Czy aktualne uwarunkowania i potrzeby pozostają zbliżone, czy przeciwnie, Program powinien przejść istotne modyfikacje aby w pełni odpowiadać na najistotniejsze potrzeby?

16. Czy identyfikują Państwo jakieś elementy, które powinny zostać zmienione bądź rozszerzone w przypadku kontynuowania zbliżonego wsparcia w przyszłości? Jeśli tak, co mają Państwo na myśli?

17. Czy chcieliby Państwo dodać coś na zakończenie naszej rozmowy?

Dziękuję za udział w badaniu

9. Spis tabel i elementów graficznych

Tabela 1. Wykaz skrótów wykorzystanych w raporcie	18
Tabela 2. Struktura populacji i próby badawczej w podziale na województwo oraz płeć	24
Tabela 3. Struktura populacji i próby badawczej w podziale na przedziały wiekowe	25
Tabela 4. Struktura populacji i próby badawczej w podziale na poziom wykształcenia.....	25
Tabela 5. Struktura populacji i próby badawczej w podziale na województwo oraz płeć	26
Tabela 6. Struktura populacji i próby badawczej w podziale na przedziały wiekowe	27
Tabela 7. Struktura populacji i próby badawczej w podziale na poziom wykształcenia.....	27
Tabela 8. Wartości bazowe i aktualne wskaźników z zakresu obszaru programowego <i>Przeciwdziałanie przemocy domowej i przemocy ze względu na płeć</i>	30
Tabela 9. Wyniki badań dot. akceptowalności zachowań przemocowych – przemoc fizyczna	50
Tabela 10. Wyniki badań dot. akceptowalności zachowań przemocowych – przemoc psychiczna	51
Tabela 11. Wyniki badań dot. akceptowalności zachowań przemocowych – przemoc seksualna	53
Tabela 12. Wyniki badań dot. akceptowalności zachowań przemocowych – przemoc ekonomiczna	55
Tabela 13. Cele określone w umowie programowej w obszarze programowym „Służba Więzienna i areszt przedprocesowy” oraz ich realizacja na podstawie projektu „Pilotażowe kompleksy penitencjarne”	82
Tabela 14. Cele określone w obszarze priorytetowym „Przeciwdziałanie przemocy domowej i przemocy ze względu na płeć”	83
Tabela 15. Dane finansowe	89
Tabela 16. Wnioski i rekomendacje	116

Wykres 1. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy domowej</i> w podziale na grupy wiekowe	32
Wykres 2. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy domowej</i> w podziale na wykształcenie	32
Wykres 3. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy domowej</i> w podziale na aktywność zawodową	33
Wykres 4. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy domowej</i> w podziale na postrzeganą sytuację materialną	33
Wykres 5. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej nieakceptujących przemocy domowej</i> z wyszczególnieniem osób z niepełnosprawnościami.....	34
Wykres 6. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej</i> w podziale na grupy wiekowe	35
Wykres 7. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej</i> w podziale na wykształcenie .	35
Wykres 8. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej</i> w podziale na aktywność zawodową	36
Wykres 9. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej</i> w podziale na postrzeganą sytuację materialną	36
Wykres 10. Wartość wskaźnika <i>Udział osób w grupie docelowej mających zaufanie do systemu ochrony i wsparcia dla osób doznających przemocy domowej</i> z wyszczególnieniem osób z niepełnosprawnościami	37
Wykres 11. Wyniki badań ankietowych w podziale na formy przemocy.....	38
Wykres 12. Poziom wiedzy mieszkańców na temat przepisów/procedur oraz instytucji i organizacji związanych ze wsparciem osób doznających przemocy	39
Wykres 13. Poziom wiedzy mieszkańców na temat procedury Niebieskie Karty oraz Ustawy antyprzemocowej.....	39
Wykres 14. Świadomość możliwości skorzystania ze wsparcia telefonicznego	40

Wykres 15. Czy słyszał/a Pan/Pani o funkcjonowaniu w gminie zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy domowej?	41
Wykres 16. Proszę ocenić swój poziom zaufania do systemu ochrony i wsparcia dla osób doświadczających przemocy domowej	41
Wykres 17. Jakie są Pana/Pani zdaniem główne przyczyny występowania przemocy domowej?	42
Wykres 18. Z jakich źródeł wiedzy na temat wsparcia dla osób doświadczających przemocy korzystał Pan/Pani do tej pory?	43
Wykres 19. Do jakich instytucji wg Pana/Pani wiedzy mogą zgłaszać się osoby doświadczające przemocy domowej?	44
Wykres 20. Czy szukał/a Pan/Pani kiedykolwiek pomocy jako osoba doświadczająca przemocy domowej?	45
Wykres 21. Jak ocenia Pan/Pani uzyskaną pomoc?	45
Wykres 22. Czy zna Pan/Pani kogoś kto doznał przemocy domowej?	46
Wykres 23. Czy Pana/Pani zdaniem zjawisko przemocy domowej stanowi istotny problem w Polsce?	46
Wykres 24. Czy Pana/Pani zdaniem należy prowadzić kampanie społeczno-informacyjne w celu przeciwdziałania przemocy domowej?	47
Wykres 25. Czy już w dorosłym życiu zdarzały się sytuacje, w której członek rodziny Pana/Panią uderzył bądź rzucił w Pana/Panią jakimś przedmiotem?	48
Wykres 26. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku?	48
Wykres 27. Czy w dzieciństwie zdarzało się, że otrzymał/a Pan/Pani klapsa?	49
Wykres 28. Od kogo otrzymywał/a Pan/Pani taką karę?	49
Wykres 29. Czy zdarzało się, że członek Pana/Pani rodziny wypominał Panu/Pani zbyt częste poświęcanie czasu sobie np. na spotkania ze znajomymi, wyjazdy, sport?	52
Wykres 30. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku?	52
Wykres 31. Czy zdarzyło się, że Pana/Pani mąż/żona/partner/partnerka porównywała Pana/Pani wygląd z innymi, w jej opinii, bardziej atrakcyjnymi osobami?	54
Wykres 32. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku?	55

Wykres 33. Czy zdarzyło się, że członek rodziny wydelał Panu/Pani pieniądze, które mogą zostać wydane?	57
Wykres 34. Czy sytuacje takie miały miejsce również w okresie ostatniego roku?.....	57
Wykres 35. Program „Sprawiedliwość” finansowany z Norweskiego Mechanizmu Finansowego miał na celu wzmocnienie praworządności, obejmując dwa obszary wsparcia: Służba Więzienna i areszt przedprocesowy oraz Przeciwdziałanie przemocy domowej i przemocy ze względu na płeć. Czy słyszał(a) Pan/Pani o tym programie”?	58
Wykres 36. W jaki sposób dowiedział(a) się Pan/Pani o Programie?	59
Wykres 37. Jak określił(a)by Pan/Pani swoje odczucia związane z Programem?	59
Wykres 38. Czy miał(a) Pan/Pani bezpośredni kontakt z działaniami realizowanymi w ramach Programu?	60
Wykres 39. Czy uważa Pan/Pani, że działania Programu „Sprawiedliwość” przyczyniły się do poprawy bezpieczeństwa i sprawiedliwości w Polsce?	60
Wykres 40. Jak ocenia Pan/Pani sposób informowania społeczeństwa o Programie „Sprawiedliwość” i jego działaniach?	61
Wykres 41. Czy Pana/Pani zdaniem w przypadku realizowania podobnej inicjatywy w przyszłości należałoby zwiększyć zakres działań informacyjno-promocyjnych, mających na celu informowanie społeczeństwa o jej realizacji?	62
Wykres 42. Czy uważa Pan/Pani, że w Polsce potrzebne są kolejne tego typu działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa i sprawiedliwości?	62
Wykres 43. Czy w przypadku kontynuowania tego typu działań w przyszłości, inicjatywa powinna nosić tę samą nazwę?.....	63
Wykres 44. Jakie obszary powinny być priorytetem w przyszłych programach dotyczących bezpieczeństwa i sprawiedliwości?	64
Wykres 45. Jak Pan/Pani ocenia skuteczność procesu resocjalizacji osób skazanych w Polsce?	65
Wykres 46. Jeden z realizowanych projektów nosił nazwę Pilotażowe kompleksy penitencjarne. W jego ramach opracowano m.in. zaawansowane algorytmy służące ocenie ryzyka recydywy wśród osób osadzonych w zakładach karnych, ułatwiając podejmowanie	

decyzji dotyczących np. zwolnień warunkowych. Jak ocenia Pan/Pani wykorzystywanie takich algorytmów w więziennictwie?.....	65
Wykres 47. Czy w Pana/Pani opinii zasadne jest inwestowanie w kolejne działania mające na celu przeciwdziałanie zjawisku przemocy domowej, w tym wśród osób starszych i z niepełnosprawnościami?.....	66
Wykres 48. Czy w tym zakresie Pana/Pani zdaniem właściwe jest podejmowanie takich działań, jak organizacja szkoleń dla odpowiednich służb, publikacja materiałów edukacyjnych oraz realizacja naborów wniosków na projekty mające na celu rozwój lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy domowej?	67
Wykres 49. Czy Pana/Pani zdaniem przyszłe działania z zakresu przeciwdziałania przemocy powinny zostać szczególnie ukierunkowane na przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych i z niepełnosprawnościami?	68